

**T.C.
RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI**

**TAKIM VE MÜCADELE SPORLARINDA YARIŞAN
SPORCULARIN FAİR PLAY YÖNELİMLERİ**

(Yüksek Lisans Tezi)

Nafiye KARAFAZLI

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Cengiz BAYRAKTAR**

**RİZE
2024**

KABUL VE ONAY

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalında, Dr. Öğr. Üyesi Cengiz BAYRAKTAR danışmanlığında, Nafiye KARAFAZLI tarafından hazırlanan *Takım ve Mücadele Sporlarında Yarışan Sporcuların Fair Play Yönelimleri* adlı bu tez çalışması, 23/07/2024 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği/oy çokluğuyla başarılı bulunarak jürimiz tarafından **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri	Ünvanı, Adı SOYADI	İmza
Başkan	: Prof. Dr. Arslan KALKAVAN	
Üye	: Prof. Dr. Mustafa BAŞ	
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Cengiz BAYRAKTAR	

ETİK BEYAN

Beden Eğitimi ve Spor Tezli Yüksek Lisans Programından mezun olmak üzere teslim ettiğim “Takım ve Mücadele Sporlarında Yarışan Sporcuların Fair Play Yönelimleri” adlı tezim, bilim ve araştırma etiği prensiplerine riayet edilerek tarafımdan yazılmıştır.

Tez çalışmamda, başka kaynaklardan aktarılan bütün bilgi ve alıntılar, Enstitünüz Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak açıkça gösterilmiştir. Kaynağı gösterilenler dışında kalan bütün bilgiler uygun araştırma yöntemi kullanılarak tarafımdan edinilmiş ve esere bu şekilde yansıtılmıştır. Şahsıma ait olmayan hiçbir bilgi, kasıt veya kusurlar, şahsıma aitmiş gibi gösterilmemiştir. İnternet kaynakları dâhil, sahibine/kaynağına atıf yapılmaksızın hiçbir bilgi kullanılmamıştır. Aksinin ortaya çıkması halinde doğacak bütün hukuki, idari, akademik ve etik sorumluluk tarafıma ait olacaktır. Eserin tesliminden sonra herhangi bir zamanda, bilim etiğine aykırılık tespit edilmesi ve / veya eserimle ilgili intihal veya intihal şeklinde anlaşılacak bir durumun ortaya çıkması halinde; Üniversiteniz ve eğitim kadronuzun hiçbir şekilde sorumlu tutulmayacağını hür irademle kabul, beyan ve taahhüt ederim.

23/07/2024

Nafiye KARAFAZLI

ÖN SÖZ

Tez çalışmam ve eğitimim boyunca benden desteğini ve ilgisini esirgemeyen, karşılaştığım birçok problemleri çözmemde sabırla ve özenle yardımcı olan danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Cengiz BAYRAKTAR'a, en içten teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans eğitimim ilk gününden itibaren her zaman yanımda yer alan başta saygıdeğer hocamız Spor Bilimleri Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Arslan KALKAVAN ve Arş.Gör. İsa KALKAVAN olmak üzere tüm Spor Bilimleri Fakültesi öğretim elemanlarına desteklerinden dolayı çok teşekkür ederim.

Son olarak eğitim hayatım boyunca her zaman yanımda olan ve desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen aileme sonsuz teşekkür ederim.

Nafiye KARAFAZLI

2024/RİZE

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	I
ETİK BEYAN.....	II
ÖN SÖZ	III
İÇİNDEKİLER	IV
ÖZET	VII
ABSTRACT.....	VIII
KISALTMALAR.....	IX
TABLolar LİSTESİ.....	X
ŞEKİLLER LİSTESİ	XI
GİRİŞ	1
1. GENEL BİLGİLER	6
1.1. Spor	6
1.2. Fair Play	7
1.3. Spor ve Fair Play İlişkisi	7
1.4. Fair Play Tarihi	8
1.4.1. Antik Çağda Fair Play	9
1.4.2. Orta Çağda Fair Play	10
1.4.3. Yeni Çağda Fair Play	11
1.5. Fair Play Türleri	11
1.5.1. Biçimsel (Formal) Fair Play	12
1.5.2. Biçimsel Olmayan (İnformal) Fair Play	13
1.6. Fair Playle İlgili Bazı Kavramlar	14
1.7. Sosyal ve Ahlaki Açıdan Fair Play	16
1.8. Sporda Fair Play	17
1.9. Türkiye’de Fair Play’in Gelişimi	18
1.10. Fair Play Anlayışını Geliştirme Perspektifleri	19
1.11. Fair Playin Bireysel ve Toplumsal Boyutu	21
1.12. Spor Ortamında Fair Play	23
1.13. Empati Kavramı	24
1.13.1. Empati	24

1.13.2. Empatinin Bileşenleri	26
1.13.2.1. Bilişsel Empati.....	26
1.13.2.2. Duyusal Empati	26
1.13.3. Empatinin Önemi	26
1.13.4. Empati-Sempati	27
1.13.5. Empati ve Spor	28
1.14. Takım Sporları	29
1.14.1. Basketbol.....	29
1.14.2. Hentbol	30
1.14.3. Voleybol.....	31
1.15. Mücadele Sporları	31
1.15.1. Boks.....	31
1.15.2. Judo	32
1.15.3. Karate	33
1.15.4. Taekwondo	34
1.16. Alan Yazında Yurt İçinde ve Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar.....	34
2. GEREÇ VE YÖNTEM.....	38
2.1. Yöntem.....	38
2.1.1. Araştırmanın Modeli	38
2.1.2. Evren ve Örneklem.....	38
2.1.3. Protokol	38
2.1.4. Veri Toplama Araçları.....	39
2.1.4.1. Kişisel Bilgi Formu	39
2.1.4.2. Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği (ÇBSYÖ)	39
2.1.5. İstatistiki Yöntem	41
2.2. Bulgular.....	41
2.2.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri	41
2.2.1.1. Katılımcıların Cinsiyet Durumuna Göre Dağılımı	41
2.2.1.2. Katılımcıların Spor Dalına Göre Dağılımı	42
2.2.1.3. Katılımcıların Spor Yapma Yılına Göre Dağılımı	42
2.2.1.4. Katılımcıların Sporculuk Düzeyine Göre Dağılımı.....	43
2.2.1.5. Katılımcıların Haftalık Antrenman Sayısına Göre Dağılımı	43

2.2.1.6. Katılımcıların Spor Dalında Başarı Düzeyine Göre Dağılımı.....	44
2.2.1.7. Katılımcıların Öğrenim Düzeylerine Göre Dağılımı.....	44
2.2.1.8. Katılımcıların Gelir Durumlarına Göre Dağılımı.....	45
2.2.1.9. Katılımcıların Takım ve Mücadele Sporlarına Göre Dağılım.....	45
2.2.2. Hipotez Testleri.....	46
2.2.2.1. Cinsiyete Göre Sporcuların Fair-Play Yönelimleri.....	46
4.2.2.2. Spor Dalına Göre Sporcuların Fair-Play Yönelimleri.....	46
4.2.2.3. Spor Yapma Yılına Göre Sporcuların Fair-Play Yönelimleri.....	48
4.2.2.4. Sporculuk Düzeyine Göre Sporcuların Fair-Play Yönelimleri.....	49
4.2.2.5. Haftalık Antrenman Sayısına Göre Sporcuların Fair-Play Yönelimleri.....	49
4.2.2.6. Spor Dalında Başarı Düzeyine Göre Sporcuların Fair-Play Yönelimleri.....	50
4.2.2.7. Öğrenim Durumuna Göre Sporcuların Fair-Play Yönelimleri.....	51
4.2.2.8. Gelir Durumuna Göre Sporcuların Fair-Play Yönelimleri.....	52
4.2.2.9. Takım ve Mücadele Sporlarına Göre Sporcuların Fair-Play Yönelimleri.....	53
3. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	55
3.1. Tartışma.....	55
3.2. Sonuç.....	61
3.3. Öneriler.....	63
KAYNAKÇA.....	65
EKLER.....	74
ETİK KURUL KARARI.....	77

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Anabilim Dalı : Beden Eğitimi ve Spor

Tez Türü : Yüksek Lisans

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Cengiz BAYRAKTAR

Hazırlayan : Nafiye KARAFİZLİ

Yıl : 2024

Sayfa Sayısı : 77

ÖZET

**TAKIM VE MÜCADELE SPORLARINDA YARIŞAN SPORCULARIN FAİR
PLAY YÖNELİMLERİ**

Bu araştırmanın amacı; Takım ve Mücadele sporlarında yarışan sporcuların Fair Play yönelimlerinin çeşitli demografik değişkenler açısından incelenmesidir. Araştırmada genel tarama modeli kullanılmıştır. Çalışmamıza 2022-2023 yılında Rize ilinde, takım ve mücadele spor dallarında aktif olarak spor yapan 336 sporcu katılmıştır. Araştırmanın amacına ulaşabilmesi için araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu, Katılımcıların sportmenlik yönelimlerini ölçmek için Vallerand, Briere, Blanchard ve Provencher (1997) tarafından geliştirilen, Sezen-Balçıkınlı (2010) tarafından Türkçeye uyarlanan “Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği (ÇBSYÖ)” kullanılmıştır. Verilerin düzenlenmesi ve grafiklerin yapılmasında MS Office Word ve Windows MS Excel tablolama programı kullanılmış, istatistiki testler ise Windows SPSS 26.0 yazılımı aracılığıyla analiz edilmiştir. Verilerin genel özelliklerini belirlemede tanımlayıcı istatistik, çapraz tablolama (Cross Tabulation) frekans ve yüzde dağılımlar yapılmıştır. Verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini anlamak için Shapiro Wilk ve Kolmogorov-Smirnov testlerinden faydalanılmıştır. Normal dağılıma sahip olmayan verilere ikili karşılaştırmalar için Mann Whitney-U testi, 3 ve üzeri grup karşılaştırmaları için ise Kruskal Wallis-H testi uygulanmıştır. Kruskal Wallis-H testinde ortaya çıkan farkların hangi gruplar lehine olduğunu anlayabilmek için Pairwise Comparisons karşılaştırmalarından faydalanılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkileri test etmek için ise Spearman Pearson korelasyon analizinden faydalanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda katılımcıların cinsiyet, spor dalı, gelir durumları değişkenlerine göre Fair Play yönelimleri arasında anlamlı farklılık görülürken, spor yapma yılı, sporculuk düzeyi, haftalık antrenman sayısı, yaptığı spor dalındaki başarı düzeyi, öğrenim durumu ve yaptığı takım/mücadele sporları değişkenlerine göre Fair Play yönelimleri arasında anlamlı farklılık görülmemiştir.

Anahtar Kelimeler: Fair Play, Spor, Takım sporları, Mücadele sporları

Recep Tayyip Erdogan University Institute of Graduate Studies

Department : Physical Education and Sports

Thesis Type : Master's Thesis

Supervisor : Assist. Prof. Dr. Cengiz BAYRAKTAR

Author : Nafiye KARAFALZL

Year : 2024

Pages : 77

ABSTRACT

FAIR PLAY ORIENTATIONS OF ATHLETES COMPETING IN TEAM AND COMPETITIVE SPORTS

The aim of this study is to examine the Fair Play orientations of athletes competing in team and competitive sports in terms of various demographic variables. General survey model was used in the research. 336 athletes actively participating in team and combat sports in Rize province in 2022-2023 participated in our study. In order to reach the purpose of the study, a personal information form developed by the researcher, "Multidimensional Sportsmanship Orientation Scale (MSSAS)" developed by Vallerand, Briere, Blanchard and Provencher (1997) and adapted into Turkish by Sezen-Balçıklanlı (2010) were used to measure the sportsmanship orientations of the participants. MS Office Word and Windows MS Excel spreadsheet programs were used to organize the data and make graphics, and statistical tests were analyzed through Windows SPSS 26.0 software. Descriptive statistics, cross tabulation, frequency and percentage distributions were used to determine the general characteristics of the data. Shapiro Wilk and Kolmogorov-Smirnov tests were used to determine whether the data were normally distributed. For the data that were not normally distributed, Mann Whitney-U test was applied for pairwise comparisons and Kruskal Wallis-H test was applied for group comparisons of 3 or more. Pairwise comparisons were used to understand which groups were in favor of the differences in the Kruskal Wallis-H test. Spearman Pearson correlation analysis was used to test the relationships between variables. As a result of the analyzes, while there was a significant difference between the Fair Play orientations of the participants according to the variables of gender, sports branch, income status, there was no significant difference between the Fair Play orientations according to the variables of years of sports, level of sportsmanship, number of weekly training, level of success in the sports branch, education level and team/competition sports.

Keywords: Fair Play, Sport, Team sports, Combat sports

KISALTMALAR

%	: Yüzde
±	: Artı eksi
n	: Kişi sayısı
Ort	: Ortalama
Ss	: Standart sapma
X	: Ortalama
vd	: ve diğerleri
GSİM	: Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü
SPSS	: Statistical Package for the Social Sciences (Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paketi)
ANOVA	: Varyans Analizi
ÇBSYÖ	: Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1. Cinsiyete göre mann whitney u test sonuçları	46
Tablo 2. Spor dalına göre kruskal wallis test sonuçları	47
Tablo 3. Spor yapma yılına göre kruskal wallis test sonuçları	48
Tablo 4. Sporculuk düzeyine göre kruskal wallis test sonuçları.....	49
Tablo 5. Haftalık antrenman sayısına göre kruskal wallis test sonuçları.....	50
Tablo 6. Spor Dalında başarı düzeyine göre kruskal wallis test sonuçları.....	51
Tablo 7. Öğrenim durumuna göre kruskal wallis test sonuçları	52
Tablo 8. Gelir durumuna göre kruskal wallis test sonuçları	53
Tablo 9. Takım ve mücadele sporlarına göre mann whitney u test sonuçları.....	54

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Katılımcıların cinsiyet durumuna göre dağılımı	41
Şekil 2. Katılımcıların spor dalına göre dağılımı	42
Şekil 3. Katılımcıların spor yapma yılına göre dağılımı	42
Şekil 4. Katılımcıların sporculuk düzeyine göre dağılımı.....	43
Şekil 5. Katılımcıların haftalık antrenman sayısına göre dağılımı	43
Şekil 6. Katılımcıların spor dalında başarı düzeyine göre dağılımı	44
Şekil 7. Katılımcıların öğrenim düzeylerine göre dağılımı	44
Şekil 8. Katılımcıların gelir durumlarına göre dağılımı	45
Şekil 9. Katılımcıların takım ve mücadele sporlarına göre dağılımı	45

GİRİŞ

Ahlaki değerler sporun önemli bir parçasıdır ve spor etiği, sporun ahlaki boyutunu anlamak ve geliştirmek için araştırmaların odağında yer almaktadır. Fair play, sportmenlik, adalet ve doping gibi konuları kapsayarak, sporun temel değerlerini ve ahlaki standartlarını spor etiği belirlemeye çalışır. Bunun içinde ahlaki davranışların spor müsabakalarında ve sporla ilişkili etkinliklerde ne şekilde sergilendiği ve uygulandığı önemli bir konu olmuştur.

Spor sağlıklı bir kuşağın geliştirilip, yetiştirilmesinde önemli bir unsurdur. Bireylerin, refah ve mutluluğu için beden ve ruh sağlığının tam ve devamlı olması gerekmektedir. İnsanların hayatlarını sağlıklı ve kaliteli olarak sürdürmeleri, fiziken ve ruhen gelişimlerini sağlamada sporun yeri ve önemi büyüktür. Ayrıca, spor bireyin gerek kendi toplumunda gerekse diğer toplumlarla olan ilişkilerini dostluk içinde devam ettirmelerini sağlayan uygun bir araçtır (Yetim, 2015).

Fair play tutumu, kişinin duygularını bastırması anlamına gelmez, aksine sporda doğal olarak var olan kazanma ve kaybetme olgusunu kabul etmesini içerir. Bireyin bu anlayışla hareket etmesi fair play olarak tanımlanabilir. Bu tutuma göre, bilinçli sporcular ve izleyiciler, sevinç ve üzüntülerini aşırıya kaçmadan, kontrollü ve hedef odaklı bir şekilde yaşamalıdır. Aksi halde, sporcular sahada potansiyellerini tam olarak gösteremeyebilirler (Koç, 2013).

Spor için önemli nokta rakip/rakiplere saygı duyulması, onlara değer verilmesi ve kurallara uymaktır. Bu noktada sporda kuralların bulunması önemli bir süreci ifade etmektedir. Sportif faaliyetlerde belirlenen ilke ve kurallar çerçevesinde hareket edilmediğinde bir kaosun ve karmaşanın olması kaçınılmazdır. Sporun ahlaki ve evrensel olmayan davranışlar ile bağdaşmaması gerekmektedir, çünkü bu tür davranışlar sportmenlik kavramı ile aykırıdır (Konter, 2006).

Fair play, sporcuların müsabaka sırasında, zorlayıcı koşullara rağmen kurallara bilinçli ve duyarlı bir şekilde riayet etmeleriyle ortaya çıkar. Sporcular, eşitliği bozmamak adına haksız avantajlar elde etmekten kaçınmalı ve rakiplerinin dezavantajlı durumlarından faydalanmamalıdır. Ayrıca, rakiplerini oyunun gerçekleşmesini sağlayan ortaklar olarak görmeli ve onlara değer vermelidir (Şahin, 2014).

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında takım ve mücadele sporu yapan sporcular arasında fair play yönelimlerinin etkilendikleri farklı değişkenlerin neler olduğunun merak uyandırmasıdır.

Araştırmanın Önemi

Spor karşılaşmalarında ahlaki olmayan davranışlar düşündürücü boyutlara ulaşmıştır. Alınan önlemler yetersiz kalmaktadır. Spor karşılaşmalarında yaşanan şiddet olayları ve gayri ahlaki durumlar sporcuları da ciddi şekilde etkilemektedir. Müsabakalara katılan sporcular kazanmak için Fair Play davranışlarını bir kenara bırakıp kural dışı davranışlara yönelebilmektedirler. Gelecek nesillerin sporu yaparken ahlaki ilkeleri göz önüne almaları oldukça önemli bir konudur. Bu konuda yapılacak çalışmalar geleceğin sporcularını hazırlamada büyük önem taşımaktadır. Sahalarda şahit olunmak istenmeyen görüntüleri engellemek bakımından bu çalışmaların önemi büyüktür. Fair Play ile ilgili çalışmalar son dönemde artmakla beraber genel olarak düşünüldüğünde, yapılan çalışmaların azlığı göze çarpmaktadır. Bu alandaki çalışmalar, sporcuların Fair Play konusunda daha hassas davranmaya yönelmesi bakımından önem taşımaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı; Takım ve Mücadele sporlarında yarışan sporcuların fair-play yönelimlerinin bazı değişkenlere göre incelenmesidir.

Problem Cümlesi

Geçmişten günümüze kadar yapılan çalışmalarda sporcuların müsabaka ortamında psikolojik ve sosyolojik olarak nasıl hissettikleri ve davrandıkları, sporcunun başarısı üzerinde olumlu olumsuz etkiler yarattığı gözlemlenmiştir. Fair Play'in sadece spor ortamında değil sosyal yaşamın içinde olması gerektiği düşünülerek ve fair play kavramı çerçevesinde kazanılan başarının daha anlamlı olduğu bilinci doğrultusunda sporcuların fair play yönelimleri arasında farklılık olup olmadığı incelenmiştir.

Bu bağlamda çalışmamızın problem cümlesi; takım ve mücadele sporlarında yarışan sporcuların bazı demografik değişkenlere göre fair-play yönelimleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır? şeklinde kurulmuştur.

Alt Problemler

1. Cinsiyet değişkenine göre takım ve mücadele sporlarında yarışan sporcuların fair-play yönelimleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
2. Spor dalı değişkenine göre takım ve mücadele sporlarında yarışan sporcuların fair-play yönelimleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
3. Spor yapma yılı değişkenine göre takım ve mücadele sporlarında yarışan sporcuların fair-play yönelimleri arasında bir fark var mıdır?
4. Sporculuk düzeyi değişkenine göre takım ve mücadele sporlarında yarışan sporcuların fair-play yönelimleri arasında bir fark var mıdır?
5. Haftalık antrenman sayısı değişkenine göre takım ve mücadele sporlarında yarışan sporcuların fair-play yönelimleri arasında bir fark var mıdır?
6. Spor dalındaki başarı düzeyi değişkenine göre takım ve mücadele sporlarında yarışan sporcuların fair-play yönelimleri arasında bir fark var mıdır?
7. Öğrenim durumu değişkenine göre takım ve mücadele sporlarında yarışan sporcuların fair-play yönelimleri arasında bir fark var mıdır?
8. Gelir durumu değişkenine göre takım ve mücadele sporlarında yarışan sporcuların fair-play yönelimleri arasında bir fark var mıdır?
9. Takım sporları ile mücadele sporlarında yarışan sporcuların fair-play yönelimleri arasında bir fark var mıdır?

Hipotezler

Bu araştırmanın hipotezleri; bazı demografik özellikler açısından takım ve mücadele sporlarında yarışan sporcuların fair-play yönelimleri alt boyutlarıyla birlikte ele alınarak H_0 hipotezi (fark yoktur) olarak kurulmuştur.

1. Hipotez: Cinsiyetlerine göre Takım ve Mücadele sporlarında yarışan sporcuların fair-play yönelimleri” düzeylerinin alt boyutlarına ilişkin hipotezler;

Alt boyutlar “sosyal normlara uyum, kurallara ve yönetime saygı, sporda sorumluluklara bağlılık ve rakibe saygı” H_{0a} , H_{0b} , H_{0c} ve H_{0d} puanları arasında anlamlı bir fark yoktur.

2. *Hipotez: Spor dalına göre takım ve mücadele sporlarında yarışan sporcuların fair-play yönelimleri alt boyutlarına ilişkin hipotezler;*

Alt boyutlar “sosyal normlara uyum, kurallara ve yönetime saygı, sporda sorumluluklara bağlılık ve rakibe saygı” H_{0a} , H_{0b} , H_{0c} ve H_{0d} puanları arasında anlamlı bir fark yoktur.

3. *Hipotez: Spor yapma yılına göre takım ve mücadele sporlarında yarışan sporcuların fair-play yönelimleri alt boyutlarına ilişkin hipotezler;*

Alt boyutlar “sosyal normlara uyum, kurallara ve yönetime saygı, sporda sorumluluklara bağlılık ve rakibe saygı” H_{0a} , H_{0b} , H_{0c} ve H_{0d} puanları arasında anlamlı bir fark yoktur.

4. *Hipotez: Sporculuk düzeyine göre takım ve mücadele sporlarında yarışan sporcuların fair-play yönelimleri alt boyutlarına ilişkin hipotezler;*

Alt boyutlar “sosyal normlara uyum, kurallara ve yönetime saygı, sporda sorumluluklara bağlılık ve rakibe saygı” H_{0a} , H_{0b} , H_{0c} ve H_{0d} puanları arasında anlamlı bir fark yoktur.

5. *Hipotez: Haftalık antrenman sayısına göre takım ve mücadele sporlarında yarışan sporcuların fair-play yönelimleri alt boyutlarına ilişkin hipotezler;*

Alt boyutlar “sosyal normlara uyum, kurallara ve yönetime saygı, sporda sorumluluklara bağlılık ve rakibe saygı” H_{0a} , H_{0b} , H_{0c} ve H_{0d} puanları arasında anlamlı bir fark yoktur.

6. *Hipotez: Yaptıkları spor dalındaki başarı düzeylerine göre takım ve mücadele sporlarında yarışan sporcuların fair-play yönelimleri alt boyutlarına ilişkin hipotezler;*

Alt boyutlar “sosyal normlara uyum, kurallara ve yönetime saygı, sporda sorumluluklara bağlılık ve rakibe saygı” H_{0a} , H_{0b} , H_{0c} ve H_{0d} puanları arasında anlamlı bir fark yoktur.

7. *Hipotez: Öğrenim durumuna göre takım ve mücadele sporlarında yarışan sporcuların fair-play yönelimleri alt boyutlarına ilişkin hipotezler;*

Alt boyutlar “sosyal normlara uyum, kurallara ve yönetime saygı, sporda sorumluluklara bağlılık ve rakibe saygı” H_{0a} , H_{0b} , H_{0c} ve H_{0d} puanları arasında anlamlı bir fark yoktur.

8. Hipotez: Gelir durumuna göre takım ve mücadele sporlarında yarışan sporcuların fair-play yönelimleri alt boyutlarına ilişkin hipotezler;

Alt boyutlar “sosyal normlara uyum, kurallara ve yönetime saygı, sporda sorumluluklara bağlılık ve rakibe saygı” H_{0a} , H_{0b} , H_{0c} ve H_{0d} puanları arasında anlamlı bir fark yoktur.

Araştırmanın Varsayımları

1. Araştırmada uygulanan yöntemin amaca uygun olduğu ve çalışma grubunun evreni temsil ettiği,
2. Araştırmada ele alınan değişkenlere ait verilerin toplanması, oluşturulan anketle sınırlı olacağı,
3. Anketi cevaplayan sporcuların verdiği cevaplar gerçeği yansıtmış olacağı varsayılmıştır.

Araştırmanın Sınırlıkları

1. Araştırma Rize ilinde takım ve mücadele sporlarında yarışan sporcularla sınırlıdır.
2. Araştırma, mevcut çalışmada kullanılan “Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği (ÇBSYÖ) elde edilen sonuçlar ile sınırlıdır.
3. Bu araştırma konu ile ilgili ulaşılabilen kaynakların sağladığı veriler ile sınırlıdır.
4. Araştırmadaki veriler literatür taraması, anket ve ölçek soruları ile sınırlıdır.
5. Araştırmadaki bulguların geçerliliği, ankette yer alan soruların kalitesi ve veri toplama araçlarına yapılan geri dönüş oranları ile sınırlıdır.

1. GENEL BİLGİLER

1.1. Spor

Spor kavramının tanımı noktasında farklı bilim dalları tarafından farklı tanımlamalar literatür de yer almaktadır. Üstelik bu kavramın uluslar arası bir yapıya sahip olmasına rağmen bu tanımlamalar farklılık arz etmektedir. Dünyaya tanıtıma süreci her ne kadar ingilizler tarafından yapılsa da kelime ingilizce bir sözcük olmayıp latince olup “disportare ve deportare” kelimeleri kullanılarak türetilmiştir (Duğan, 2012). Spor, bireyin çevresini sosyal çevresi haline getirirken bu süreçte yeteneklerini geliştiren bir takım kurallar çerçevesinde aletli veya aletsiz bireysel veya ekiple boş veya tüm zamanını kapsayacak şekilde beden ve ruh sağlığını geliştiren rekabetçi, dayanışma ruhu kazandıran sosyalleştiren kültürel bir kavramı ifade eder (Taştan, 2020). Spor, birtakım kurallara göre gerçekleştirilen, grup veya bireysel olarak yapılan, bir başkasıyla mücadele içine girilen ya da bir hedefe varmak amacıyla, hem uygulayan hemde bunu seyreden kişilere keyif veren zihinsel ve fiziksel aktivitelerin tümü olarak tanımlayabiliriz (Tanrıverdi, 2012).

Sporu boş zamanlarda yapılan ya da zaman tüketmek için yapılan bir aktivite olarak değerlendirmek yerine, ruhsal ve fiziksel bir bilinci geliştirmeye imkan sağlayan anlamlı aktivite olarak değerlendirmek gerekir (Durak, 2011). Spor sadece bireylerin psikolojik ve fiziksel açıdan gelişimini sağlayan bir alan olmak dışında bireyin sosyalliğini arttıran, kişisel değerlerinin gelişimini etkileyen, sorumluluk duygusunu geliştiren en önemli faktörlerden biridir (Durak, 2011).

Disiplinin sağlanmasından tertip/düzen bireyin sağlıklı olmasına kadar birçok davranışın bireyde davranış haline gelmesine katkı sağlayacağı unutulmamalıdır. Özellikle beden eğitimi ve spor dersi ile spor ve fiziki etkinlikler dersi bu davranış oluşturma sürecinde çok çok önemli bir rol üstlenmektedir. Spor alanlarında ve ortamlarında onurlu bir şekilde mücadenin, haksız rekabetin önüne geçilmesi aşağıda listelediğimiz spor etiğine uygun ilkeler sayesinde gerçekleşmesi hedeflenmektedir. Adalet, eşitlik ve tarafsızlık, saygı, doğruluk ve dürüstlük, güvenilirlik, profesyonellik ve sorumluluk, önemseme, vatandaşlık (Yıldırım Araz, 2022).

1.2. Fair Play

Fair play, sadece dürüst oyun ve davranış anlamına gelmez; aslında etik ötesi bir tutumu ifade eder. Etik davranış, her durumda kurallara dürüstlük ve saygı çerçevesinde uymayı gerektirir. Fair play ise, bu çerçevenin ötesine geçerek, kişisel çıkar ve hırsları geri plana atarak üstün insan ruhunu sergilemektir (Olimpiyat Komitesi, 2022).

Fair play, oyun içerisinde kazanmaktan çok rakiple yapılan oyundan zevk alan, hakkı gözetken, dürüstçe oynanan, kurallara riayet eden, rakibe saygı duyan, haksız edinilen avantajları kabul etmeyen, hatta rakibin haksız dezavantajlarının hakkını gözetken, daha da önemlisi yenildiğinde bile rakibini tebrik edebilen bireylerin ortak duygularıdır. Ayrıca önce insan onuruna gösterilmesi gereken saygıyı vurgulayan fair play, ne seviyede ya da ne çeşitte olursa olsun sporun her anında dürüst oyun ve hakkı gözetme kavramlarını ahlaki olarak ilke edinmiş ve spor literatüründe kabul görmüştür (Pehlivan 2004).

Uyum içerisinde yaşanılması gereken ortak yaşam alanlarında, bireylerin bazı karşılarındaki insanların hakları için fedakârlıklarda bulunmalarının, ahlaki değerleri gözetmelerinin ve buna göre davranmalarının inşa edilmesi oldukça zorlu bir süreçtir. Spor da bu ortak alanlardaki sosyal etkileşimleri içerisinde barındırmaktadır ve ancak gereken ahlaki değerler göz önüne alındığında başarı elde edilebilir. Bu ahlaki davranışlar sportmenliği artıracak ve bireysel olarak artan bu ahlak boyutu tüm takımı etkileyecektir. Çünkü oyuncunun sportmen olabilmesi, özveri ve fedakârlık gibi olguları benimsemesini, ahlaki değerleri hayatının mihenk taşı konumuna getirecek şekilde özümsemesini gerektirmektedir (Öngel 1997).

1.3. Spor ve Fair Play İlişkisi

Spor insan hayatında geçmişten günümüze, farklı kurallar ve formlar içinde yer alan bir olgudur (Tanrıverdi, 2012). İnsan Ahlaki ruhsal ve fiziksel olarak bir bütünlük ifade eder, toplumun huzuru için sportif faaliyetlerde bulunmak insanın bütünlüğünü sağlamanın en iyi yolu olarak görülmektedir (Kaçay ve Soyer, 2020). Hırs yerine mücadelenin, kötülük kin yerine hoşgörünün ön plana çıktığı, başarıya giden yolda her davranışın mubah sayılmadığı spor anlayışı yaklaşımıdır (Dal, 2004).

Spor günümüzde saha içi ve saha dışında sık sık şiddet olayları ve ahlak dışı davranışlarla anılmaya başlamıştır. Aslında toplumda hoşgörü, sevgi, dostluk, arkadaşlık, dürüstlük, güven gibi kavramları kazandırması beklenen davranışları tahrip etmeye başladığı gibi algının ortaya çıkmasına yol açmıştır (Tanrıverdi, 2012).

Spor kendi içinde kazanma ve kaybetme duygusunu içerdiği için istenmeyen davranışlarada neden olmaktadır. Sporcuların kazanma duygusunda ki yüksek isteğin doğru bir şekilde yönlendirilmemesi bazen yanlış davranışlara sporcuların yönelmesine diğer bir ifade ile fair play dışı davranışlara sebep olabilir. Ancak bu durum haksız bir kazanmaya sebep olmaktadır. Asıl istenen davranış ise her ne olursa olsun sporcunun hak ve adalet içinde sportif bir faaliyette rakibi ile mücadele etmesidir.

Fair play davranışının, olmazsa olmaz olduğu yönünde bir sürecin sporculara kazandırılması sporun gelişimi açısından çok önemli olduğu düşünülmektedir. Çünkü önemli olan kazanmaktan çok haklı bir başarıdır. Bireylerde de tatmin duygusunu sağlayan şeyin aslında bu olduğu düşünülmektedir.

1.4. Fair Play Tarihi

Fair play kavramı, rekabet ve yarışmalarda ahlaki iyi ve kötü davranışları standartlaştıran bir kavram olarak ortaya çıkmıştır. "Fair" kelimesi, 1175'te yazılan hitabelerde tarafsızlık ve adalet anlamında kullanılmıştır. Bu kavram, on beşinci yüzyılın ikinci yarısında İngiliz şiirlerinde "Fayre Game" olarak ve turnuvalarda oyun kurallarına aykırı davranışlar için "faoul Play" olarak anılmaya başlanmıştır. Başlangıçta ticaretle ilgili olan fair play, daha sonra fırsat eşitliğini korumak ve şövalyelik idealini yansıtmak amacıyla kullanılmış, Shakespeare'in "The Life and Death of King John (Kral John'un Yaşamı ve Ölümü)" adlı eserinde yer almıştır. On sekizinci yüzyılda ise spor terminolojisine girmiştir. Günümüzde fair play kavramı, sosyokültürel yapıya bağlı olarak değişim göstermektedir (Yıldıran, 2004; Erdemli, 2008; Baumann, 1994).

Sportif faaliyetler içerisinde tarihsel olarak bakıldığında fair play, sırasıyla kökenlerini Antik Çağ Olimpiyat Oyunları, Orta Çağ Şövalye Turnuvaları ve 19. yüzyılda İngiltere'deki yatılı kolejlerde uygulanan sosyo-kültürel kurallara bağlı olarak geliştirmiştir. En genel düşünceyle kavramın bugünkü kullanımının 1800'lerdeki şekliyle İngiltere'den geldiği öngörülmektedir (Yıldıran 1992).

Günümüzdeki şekline özellikle 1800’ler İngiltere’inde kolejler ve soylu sınıf içerisindeki kullanıldığı gibi gelmiş, fair playden önce kullanılan centilmen kavramına, oyun kurallarına ve rakibe saygı duyma gibi ahlaki değerler getirilerek fair play bir çeşit metafor halinde kullanılmaya başlanmıştır. Tabii doğuş aşaması bir tesadüf eseri değildir, spor müsabakalarının okullar arasında yapılması ve erdemli insan eğitme ilkesi buna sebebiyet vermiştir. Erdemli insan olma yolunda genç bir İngiliz’den beklenen, sınıf veya okullar arası müsabakalarda takımına vermesi gereken katkıyı sonuna kadar vermesi, mücadele etmesi ve illaki üstün başarı yaratması gerekmeyen bir birey olmasıydı (Alpman 1972).

Türk tarihine bakıldığında ise, karşımıza ilk çıkan branşlardan birisi cirit sporudur. Cirit oyunu sonlandırıldığında tüm katılımcılar sıralanırdı ve bir görevli oyunu özetlemek için ortaya gelirdi. Bu görevlinin asıl amacı hakemlikten çok, günün anlam ve önemini, oyundaki noksanlıkları, yanlış davranışları belirtmek buna ek olarak da doğru davranışlarda bulunanları övmek, üstün başarılı katılımcıyı tebrik etmek ve puanları herkese iletme idi (Yıldız 1979).

1.4.1. Antik Çağda Fair Play

Olimpiyatlar her bireyin aklına ilk olarak gelebilecek olan antik çağ spor müsabakalarıdır. Sadece spora ve oyuna dayalı olmayan bu klasik olimpiyatlar, sadece sporun yapıldığı yerler değildirler, aynı zamanda felsefe tartışmalarının yapıldığı, sanat etkinliklerinin olduğu, pazarlarla ticari etkileşimin de bulunduğu çok yönlü organizasyonlardır (Erdemli 2008).

Zamanla olimpiyatlara ilgi artmış, sporculara başarı karşılığında vadedilen ödüllerin miktarları yükselmiş ve teşviklerin sonucunda sporcuların başarı durumlarının artması öngörülmüştür. Yarışmacılara şampiyon olmaları halinde ödüller törenlerle verilmiş fakat zamanla bu durum yozlaşmalara neden olmuştur. Sporcular başarıyı sadece ödül için, maddiyat için aramaya başlamış, manevi değeri yüksek olan kutsal çelengi almak için yarışır olmuşlardır (Alpman 1972). O yıllarda bu durumdan kaynaklı olarak etkinliklerin, katı kurallar çerçevesinde ve hoşgörüsüz şekillerde düzenlendikleri gibi durumlara da rastlanmaktadır (Erdemli 2008).

Fair play kavramının ilk örneklerine olimpiyatlar ve yapıldıkları ilk yerlerden olan Yunanistan’da rastlamak mümkündür. Tabi kavram özellikle hakemin adil

davranması, sporculara eşit haklar tanınması, bunların yanında sporcuların hakemlerin belirlediği kurallara riayet etmesi olarak özetlenebilir (Sezen Balçıkınlı 2009).

Eski Yunanistan'daki yarışmalar için uygulanan kurallar farklı kategorilere ayrılabilir. İlk ve en temel kategori, rekabetçi etkinlikler için belirlenen kurallardır. Bu kuralların tamamı bilinmemekle birlikte, milattan önce 480 yılında yazılan bir edebi metin, koşu yarışlarında hatalı çıkış yapanların kırbaçlandığını belirtir. İkinci kategori, Olympia'daki oyunlar sırasında sergilenecek davranışlarla ilgili kurallardır. Sporcular, babaları, erkek kardeşleri ve antrenörleri ile birlikte, olimpiyat oyunları boyunca hiçbir kural ihlali yapmayacaklarına dair yemin ederlerdi. Ayrıca sporcular, on ay boyunca eğitim aldıklarına dair yemin ederlerdi. Hakemler ise kararlarını dürüstçe vereceklerine ve bu kararları gizli tutacaklarına dair yemin ederlerdi. Bu yeminler, kural ihlallerinin zor fark edileceği durumları ve alanları kapsardı. Tanrıların her şeyi gördüğüne inanılması, bu yeminlerin etkinliğini artırıyordu. Ancak, bu dönemlerde rüşvetin de yaygın olduğu bilinmektedir. Üçüncü kategori kurallar ise olimpiyat oyunlarına katılım şartlarını kapsar. Yarışmalara katılmanın temel şartı özgür bir Yunanlı olmaktır. Ayrıca, evli bir çiftin çocuğu olmak ve hiçbir suç işlememiş olmak gerekmektedir (McIntosh P. 1979).

1.4.2. Orta Çağda Fair Play

Tam bir sözlük anlamı olarak fair playin Orta Çağ'da net bir kullanımına rastlanmaz. Ancak centilmenlik kurallarına uymayan tutumların önüne geçilmesi için 1400'lü yıllarda yapılan İngiliz turnuvalarının kuralları arasına 'Faul-Play' kelimesi konulmuş ve fair play kavramının ilk temelleri oluşturulmuştur (Yıldırım 1992).

Antik Çağ sonrası bakıldığında Orta Çağ'da tamamıyla hakların daha da savunulması, fair play düşüncesinin özellikle şövalyelikte kullanılması ve yayılması durumları söz konusudur. Sadece fair kelimesinin anlamca İngilizce'de ilk kullanımlarından olan şövalyece anlamı da buradan gelmektedir. Turnuvalarda kavram ve şövalyeliğin bazı durumlarda aynı değerlere hizmet etikleri görülürken bazı yerlerde ayrıldıkları söylenebilir. Haksız kazanımların önüne geçilmesi, rakiplerin birbirlerine saygı duyması gibi konular benzer özellikleriyken, izleyici boyutunda bakıldığında kraliyet gücü göstergesi olan oyunlarda taraf tutulması ve hakkı

gözetmek yerine menfaatlerin ve gösterişlerin daha da ön plana çıkarılması durumları da görülmektedir (Yıldıran 1992).

1.4.3. Yeni Çağda Fair Play

İngiltere’de bir Rugby kolejinde, Thomas Arnold isimli okul müdürü, çağın gerekliliğinde olan tutum ve davranışları sergilemesi beklenen genç insanların eğitimleri doğrultusunda yetiştirilebilmesi için kendisini adamıştır. Müdürün asıl amacı centilmenlik duygusuna sahip genç Hristiyan bireyler yetiştirmektir. Aslında din ağırlıklı bir eğitim verirken bireylerin daha da inançlı olacaklarını düşünerek onları spora yönlendirmekte ve spor müsabakaları esnasında öğrencilerini gözetleyerek centilmen olmayan hareketler konusunda bireyleri uyarmaktadır.

Ayrıca öğrencilerden de centilmenlik dışı hareketler konusunda rakiplerini uyarmalarını istemektedir. Başka bir okul olan Uppingham’da müdür Edward Thring ise Arnold’ın yaptıklarının tam aksi yönde sadece iyi bir Hristiyan olmalarından öte, öğrencilerinin pratik hayata uyumlarını kolaylaştırmayı amaçlamaktadır. Özellikle karakter eğitiminde sporun önemine inanarak spor ve jimnastiği ders programına koyarak ilk jimnastik salonunu inşa ettirmiştir (Yıldıran 1992).

1.5. Fair Play Türleri

“Sporculuk, cinsiyeti ne olursa olsun tüm sporculardan beklenen tutum ve davranışlardır.” Diğer bir deyişle, bir oyunu kaybeden/kazanan veya karşı çıkmadan kurallara uyumlu olan, savaştığı rakibe karşı olumsuz davranışlar gerçekleştirmeden oyunu kazanan kişiler olarak tanımlanır. İyi düşünen, mütevazı olan, paylaşmayı seven, kibar olan, saygılı davranan, ağırbaşlı gibi karakter özelliklerini içine almaktadır. Sporculuğun gayeleri içinde devamlı olan oyunların şiddetini artırmaktan ziyade daha pozitif tavırlarla oyunların akışını düzene sokmaktır (Haynes, 2002).

Bir spor dalına özgü kurallar, o sporun kendine has kriterlerini belirler. Bu kurallar, sporun amaçlarını ve engellerini ortaya koyar ve müsabakalar bu kurallara tamamen riayet edilerek yapılır; bu nedenle kuralların ihlali söz konusu olamaz (Simon, 1991).

Sporun biçimsel kurallarına yapılan vurgu, oyunların doğasını anlamayı kolaylaştırır. Ancak, her spor dalına özgü biçimsel kurallar, sporla ilişkili ahlaki

sorunların çoğuna çözüm getirmez. Bu durum, yalnızca kurallara uymanın ahlaki açıdan yeterli olmadığını göstermektedir. Bu bağlamda, fair play hem resmi hem de gayri resmi iki bakış açısıyla değerlendirilir. Fair play üç aşamada gelişmiştir: İlk olarak, genel bir ifade olarak "iyi oyun" anlamında kullanılmıştır. Daha sonra, "iyi oyunu sergileyen ruh hali ve sporcuya yakışan davranış kalıbı" olarak tanımlanmıştır. Son olarak, "iyi oyunun ortaya çıkması için oyuncuların sergilemesi gereken tüm davranış ve tutumlar" olarak daha geniş bir anlam kazanmıştır. Fransa'da zamanla spor, hem oyun alanlarında hem de sosyal hayatta "genel dürüstlüğü" ifade edecek şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Günümüzde ise bu anlayışlar doğrultusunda fair play iki anlama ayrılmıştır (Loland, 2002).

1.5.1. Biçimsel (Formal) Fair Play

Biçimsel fair play, spor müsabakalarında sporcuların ve tarafların mevcut kurallara istisnasız bir şekilde uymasını gerektirir. Bu anlamda biçimsel fair play, bir sporcunun rakibini takım arkadaşı olarak görmekten ziyade, müsabaka sırasında kurallara uyarak avantaj veya dezavantaj elde etmesinin önemli olmadığını ifade eder. Yani, eğer bir sporcu kurallara uyarak kazanıyorsa, biçimsel fair play anlayışına uygun hareket etmiş olur. Genellikle resmi kurallara uygun eylemler için zorunlu bir koşul olarak tanımlanan formal fair play, oyunun varlığının mantıksal olarak bağlı olduğu normatif kurallara atıfta bulunur (Steenbergen, 2004).

Bu kurallar, yalnızca oyunun yapısal kurallarını değil, aynı zamanda ahlaki açıdan doğru ve adil olarak kabul edilen unsurları da kapsar. Bu nedenle formal fair play, oyunu bir bütün olarak ele alan ve bu normatif kuralları kabul ederek performans sergilemeyi amaçlayan ahlaki bir yaklaşımdır (Lolan, 2002).

Bazı araştırmacılar, spor aktivitelerinin yapısal kuralları çerçevesinde sürdürülmesinin ahlaki bir zorunluluk olduğunu düşünmektedir. Bu görüşe göre, spora katılımın kendisi, belirlenen kuralları kabul etmeyi ve bu kurallarla yönetilen uygulamaya dahil olmayı gerektirir. Diğer bir deyişle, sporun normatif kuralları, sporcuların ve katılımcıların ahlaki duruşunu kısmen tanımlar (Loland, 2002).

1.5.2. Biçimsel Olmayan (İnformal) Fair Play

Biçimsel olmayan Fair Play (informal fair play), müsabakanın kurallarına değil, bireyin genel ve evrensel ahlaki değerlere uygun davranıp davranmadığına odaklanır. Bu yaklaşımda önemli olan ölçüt, bireyin kendi iç sesi ve vicdanıdır. Informal fair play, çaba ve özveriyle birlikte rakibe ve oyuna saygı göstererek rekabet etmeyi öngörür. Ayrıca, rakibi sadece bir rakip olarak değil, oyunun bir ortağı olarak görmeyi hedefleyen bir anlayışı temsil eder (Yıldırım, 2002).

Bu perspektife göre, spordaki ahlaki duruş sadece resmi kurallarla sınırlı değildir. Informal fair play, sporun özünde bulunan ahlaki yapının (ethos) doğru bir şekilde yansıtılmasını amaçlar. Bu ideal, sporun normatif kurallarının yanı sıra gayri resmi ek bir sorumluluğu gerektiren fair playin bir parçası olarak vurgulanır. Informal fair play, daha çok rakibe, oyuna ve yetkililere yönelik ahlaki tutumları içerir ve sporun eşitlik ruhuna dayandığı görüşü ile örtüşür. Sporun ahlaki amacını yansıtan informal fair play, sporun genel değerler ve normlar içinde geniş bir çerçeveye yerleştirilmesini gerektirir (Loland, 2002).

Oyunlara ve sporlara katılan oyuncuların ve taraftarların, genel ve evrensel ahlaklarını temsil eder ve oyunların biçimsel olarak kurallarına uyulmasının ilerisine geçer. Spor eylemlerindeki bu unsur oyuncuların, oyunlarının gergin dinamik zamanlarında kendi yetenek ve becerileriyle erişemedikleri kazanç ve menfaatlerden isteyerek vazgeçme, rakiplerinin kişiliğine ve bilinen ahlaklarına saygılı olması ve oyunlar için en iyilerinin yapılması anlamı şeklinde tanımlanmaktadır (Orhun, 1992).

Fair play, genellikle oyunun ahlaki yönü olarak kabul edilir. Fair play'in hem formal hem de informal bileşenlerinin değerlendirilmesi, sporun özerkliği ile açıklanmaktadır. Oyunun normatif kuralları, aynı zamanda bu kuralların eksik kaldığı durumlarda yapılan yorumlar, bu özerklik kavramıyla ilişkilendirilmektedir (D'Agostino, 1981).

Çok fazla rakip oyuncuya, oyuna ve yetkili bireylere ithafen ahlaksal tutumlara atıfta bulunan biçimsel olmayan (İnformal) fair-play, sporun kurallara bağlılıktan önce eşitlik ruhuna dayandığı görüşü ile örtüştüğü görülmektedir (Keating, 1964).

1.6. Fair Playle İlgili Bazı Kavramlar

Fair play anlayışının benimsenmesi için öncelikle bazı kelimelerin tanımlanması gerekmektedir.

İnançlar: Üç temel türde sınıflandırılabilir: betimsel (varoluşçu), değerlendirme yapan ve yasaklayıcı inançlar. Betimsel inançlar, deneyimsel temellere dayanarak doğru ve yanlış açıklamalarıyla seçilebilir. Değerlendirme yapan inançlar, bir obje veya durum hakkında olumlu veya olumsuz yargılar içerebilirken, yasaklayıcı inançlar istenilen veya istenmeyen davranışları ve düşünceleri yargılamayı içerir. Bireyler ahlaki değerlerini bu üç inanç türünü kullanarak şekillendirirler. Örneğin, bir sporcu kazanmak için hileli bir davranışa yönelirse, öncelikle bu davranışın kurallara aykırı olduğunu kabul etmelidir (betimsel inanç), ancak aynı zamanda kazanmayı arzulamaktadır (değerlendirme yapan inanç) (Shields & Bredemeir, 1994; Sezen-Balçıkınlı, 2009).

Tutumlar: Tutum, bireye atfedilen bir eğilimdir. Doğrudan gözlemlenebilir bir özellik değildir; ancak bireyin gözlemlenebilir davranışlarından çıkarılabilen ve ona atfedilen bir eğilimi ifade eder. Yani tutum, gözlenebilir bir davranışın kendisi değil, o davranışa yönlendirici bir eğilimi temsil eder. Tutumlar genellikle bireyin düşünceleri, duyguları ve davranışlarıyla ilgili üç temel öğeden oluşur (Kağıtçıbaşı, 2005).

Araştırmacılar tutum kavramı üzerinde kesin bir tanıma ulaşamamış olsalar da, genel bir tanım için kullanılan ortak noktalar bulunmaktadır. Tutumlar, olaylar veya objeler hakkında değerlendirici yargılarda bulunma eğilimleri veya duygulardır. Ahlaki tutumlar, tüm tutumların küçük bir alt bölümünü oluşturur ancak ahlaki alan için önemlidir. Hukuk, insan hakları, politik anlaşmazlıklar, diğer insanların etnik kökenleri, dinleri ve cinsel yönelimleri gibi konularda tutumlar, önemli ahlaki tutumların birkaç örneğidir. Tutum araştırmaları psikoloji alanında önemli bir yer tutar. Sosyal psikoloji alanında, 20. yüzyılın başından 1970'lere kadar tutum üzerine yapılan araştırmalar baskındı. Rokeach, "The Nature of Values" adlı kitabında bilimsel eğilimli sosyal psikologların teori yerine tutumların ve değerlerin ölçümüne daha fazla önem verdiği konusunda eleştirilerde bulunmuştur (Shields, 1994).

Değerler: Rokeach'a göre, değerler kişilerin ideal davranış tarzları ve yaşam hedefleri hakkındaki inançlarıdır ve kişinin yaşamına rehberlik eden çok yönlü

standartlardır. Değerler, temel insan ihtiyaçları olduğu için duygusal ve motivasyonel yaşamımızda önemli bir rol oynarlar. Değerler, sadece kişisel ihtiyaçları değil, aynı zamanda sosyal ve geleneksel ihtiyaçları da yansıtır. Rokeach'a göre, değerler amaçsal ve araçsal olmak üzere iki türde olabilir. Ayrıca, değerleri kişisel ve sosyal olarak da ayırmaktadır (Rokeach, 1973).

Ahlak: Ahlak kavramı, değer kavramıyla sıkı bir ilişki içindedir. İnsan yaşamında önemli değerler bulunduğundan dolayı, futbol maçları gibi olaylara gösterilen büyük ilgi istenmeyen sonuçlara neden olabilir. Sağlık, onur, adalet gibi değerler, sporcuların doping yaptığını öğrenmek gibi durumlarda duygusal tepkilerimizi olumsuz etkileyebilir. Ahlakı bir makine olarak düşünersek, onu işletecek güç de değerlerdir (Erdem, 2000). Değerler, ahlaki ve sosyal olmak üzere iki ana kategoriye ayrılır. Ahlaksal değerler arasında doğruluk, adalet, sorumluluk yer alırken, sosyal değerler arasında sadakat, bağlılık, iş birliği, emek ve dostluk bulunur (Yıldıran, 2005).

Sportmenlik: "Spor" teriminin kökenini anlamak için, terimin İngilizce kökenli olmadığını belirtmek önemlidir. "Spor" kelimesi Latince kökenlidir ve "dağıtmak", "birbirinden ayırmak" anlamına gelen "disportare" veya "deportare" kelimelerinden türetilmiştir. İngiltere'de "spor" terimi eskiden "desport" veya "disport" şeklinde kullanılmıştır; Fransızca'da ise "desporter" olarak geçer (Keten, 1993). Bu açıklama, "spor" kelimesinin etimolojisini ve kökenini anlamak için önemli bir arka plan sağlar.

Sportmenlik kavramı, sporun sosyo-ahlaki boyutuyla ilgilidir ve spora özgü etik davranışları ifade eder. Sportmenlik, spor etiğine uygun şekilde davranma ve erdemli bir tutumu temsil eder Stornes ve Bru (2002) tarafından belirtildiği gibi, sportmenlik sporda nasıl davranılması gerektiğini belirleyen erdemli davranışsal eğilimleri içerir.

Özellikle İngiliz eğitim sisteminin şekillenmesinde etkili olan Thomas Arnold için sportmenlik, saygı, kibarlık, dostane davranışlar, şefkat ve cömertlik gibi değerlerle ilişkilendirilmiştir. Arnold, sportmenliği sadece fiziksel becerilerin değil, aynı zamanda karakter gelişiminin bir parçası olarak görmüş ve gençleri bu erdemlerle donatmayı amaçlamıştır. Sportmenlik kavramı, sporcuların oyun sırasında göstermeleri beklenen doğru ve adil davranışları içerir ve sporda rekabetin adil bir ortamda gerçekleşmesini sağlamayı hedefler (Erdemli, 1996).

Sportmenlik kavramını anlamak için üç farklı teorik yaklaşım önemli katkılar sunmaktadır:

Sosyobilişsel Yaklaşım: Bu yaklaşım, modelleme ve pekiştirme prensiplerine dayanır. Sporcular, müsabakalarda gösterdikleri uygun veya uygun olmayan davranışları, çevresel etkileşimler ve model alınan davranışlar yoluyla öğrenirler. Örneğin, bir sporcu rakibine karşı saygılı davranışları öğrenir ve bu davranışlar pekiştirilerek sportmenlik eğilimleri geliştirilir.

Yapısalcı Gelişim Modelleri: Bu yaklaşım, ahlaki mantık ve ahlaki diyalog kavramlarını vurgular. Sportmenlik, kişinin ahlaki gelişiminde uzlaşma yeteneği ve ahlaki değerlerle ilişkilendirilir. Saldırganlık gibi olumsuz davranışlar, bu ahlaki değerlerle çatışabilir ve sportmenlik eğilimlerini etkileyebilir.

Sosyo-Psikolojik Yaklaşım: Bu yaklaşım sportmenliği sosyo-psikolojik bir modelle açıklar. Sportmenliğin temel unsurları şunlardır; sportmenlik yönelimi (bir kişinin sportmenlik değerlerine ne kadar önem verdiği), sportmenlik yöneliminin gelişimi (zaman içinde nasıl değiştiği veya güçlendiği) ve sportmenliğe yönelik davranışlar (gerçek hayatta nasıl gösterildiği). Vallerand ve Losier'in sosyo-psikolojik modeli, sportmenliği kişisel kararlarla ilişkilendirir ve bu kararların sportmenlik eğilimleri üzerinde nasıl etkili olduğunu açıklar.

Bu teorik yaklaşımlar, sportmenliğin nasıl anlaşılması gerektiği konusunda derinlemesine bir anlayış sağlar ve sporcuların, antrenörlerin ve diğer paydaşların sportmenlik değerlerini nasıl geliştirebileceklerini belirlemelerine yardımcı olur (Sezen Balçıklı ve Yıldırım 2011).

1.7. Sosyal ve Ahlaki Açıdan Fair Play

İnsanların sosyal ve ahlaki değerler konusunda kişisel gelişimleri her bireyin kendine özgü deneyimleri sonucu ortaya çıkan bir süreçtir. Sürecin dinamikleri içerisinde ise birey bu deneyimlerini görerek, işiterek ve kinestetik öğrenmelerle destekleyerek gelişimini tamamlamaktadır. Spor da bu üç öğrenme stilini tamamıyla bünyesinde barındıran ve bireyin gelişimine olumlu katkılarda bulunan sosyal bir olgudur (Shields ve Bredemeier 1995).

İnsanlar sosyal davranışları ve ahlak kurallarını bazen izleyip görerek, bazen de spor ortamlarına katılım sağlayarak öğrenir ve günlük hayatlarına yansıtabilirler ki

bu kazanımlar fiziksel, duyuşsal ve bilişsel olarak spor tarafından katkıda bulunulan olumlu etkilerdir. Spor bilimciler ve toplumca bireylerin karakter gelişimine oldukça olumlu destekte bulunduğu düşünölen sporun, çok nadir de olsa anti-sosyal tutum ve davranışlara da neden olabileceğı bazı araştırmacılar tarafından hala sorgulanan bir sorundur. Bu konu üzerine düşünöldüğünde, müsabakanın içerisinde oluşın rekabet hissinin zaman zaman spor etiğıyle uyuşmayan davranışların sergilenmesine neden olması en doğru örneklerdendir. Hem prososyal hem de antisosyal davranışları geliştirebilen spor, insanların ahlaki ve sosyal gelişimlerini destekleyebilen bir aktivite iken maalesef kimi zaman da bu gelişimi tehdit eden bir unsur olabilmektedir (Bredemeier ve Shields 1998).

Bireye tamamıyla pozitif değerkler katması beklenen sporun, toplum içerisinde sosyal-ahlaki açıdan bireye yansıması, kitle iletişim araçları ve spor programlarının sunumlarına göre zaman zaman olumlu ya da olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Her program-uygulama fiziksel gelişime ne denli etki etti sorusuna karşılık gelecek şekilde kalitesinin anlaşılması durumu, program ya da uygulamanın test edilmesi ile mümkün kılınabilir. Aynı zamanda duygusal ve sosyal yönden etkilerinin de teorik ve pratik testlerle belirlenmesi önemlidir (Hassandra ve ark 2007).

Spor ortamında fair play temalı yapılan çalışmalar göstermektedir ki, spor aracılığıyla geliştirilmesi beklenen ahlaki ve sosyal özelliklerin oluşumunun kullanılan terimlerle belirlendiğı görölmektedir. Bu terimler genellikle; sportmenlik, centilmenlik fair play gibi yaygın kullanılan kavramlarıdır (Johnson 2005).

1.8. Sporda Fair Play

Fair play, sporun ahlaki değerklerini temsil eder. Bu kavram, sporcunun istediğı başarıyı dürüst ve meşru yollarla, rakiplerine zarar vermeden ve hoş bir rekabet ortamında elde etmesini içerir. Aynı zamanda seyircilerin de bu bilinçle sportif mücadelede adil davranmaları gerektiğini vurgular. Fair play, kazanmak için her yolun mubah sayılmadığı, hırsın yerine azmin, hoşgörü ve saygının ön plana çıktığı bir spor anlayışını ifade eder (Erdemli, 1996).

Etik ve spor, gergin bir ilişki içerisindeydir. Etik, spor yoluyla insan sınırlarını aşmaya çalışırken davranışa sınırlar koyar. Her ikisinin de kolayca çelişebileceğı açıktır. Bu sınırları belirleme ve zorlama arasındaki gerilim her zaman var olmuştur,

ancak son gelişmeler sorunu daha da zor hale getirmektedir. Sporun ticarileşmesi, performansı artırmak için teknolojinin ve tıbbi fırsatların ortaya çıkışı, fair play gibi geleneksel değerleri ve normları doğurmuştur (Devisch 2010).

Spor; barış, mutluluk, hoşgörü, eşitlik, haz, hak, hukuk, disiplin, erdem, sevgi ve saygı gibi insan onuruna yakışan kavramları barındırdığı gibi; hüznün, keder ve stres gibi duyguları da içeren, insanın bütün varlığını etkileyen bir etkinliktir. Spor olgusu içinde önemli kavramlardan biri de fair play'dir. Bu kavram, ilk ortaya çıktığında insan onuruna saygının ifadesi olarak kullanılmış, zamanla sporun her türünde ve aşamasında adil ve dürüst oyun oynamanın ahlaki bir ilkesi olarak kabul edilmiştir (Pehlivan, 2004).

Katılımcılar müsabaka içerisinde fair play anlayışının gerektirdiği gibi, oynanan oyunun kurallarına kesinlikle saygılı bir biçimde davranmalı, saygıdan saygıdan bir adım daha öteye gidilerek, spor branşının ruhuna göre oyunu sürdürmelidirler. Daha önce de çok kez değinildiği gibi sadece oyuncular bu durumdan mesul değildir. Etkinliklere katılan saha içi ve dışında bulunan tüm unsurlar da fair play anlayışına göre davranışlar sergilemelidirler.

1.9. Türkiye’de Fair Play’in Gelişimi

Uluslararası Olimpiyat Komitesi görüşüne uygun olarak fair-play kuralları 1993 yılında hazırlanmış olup “ülke genelinde fair-play ruhunun yaygın olması, anlaşılabilir olması ve ödüllendirilmeye hak kazanması yönlerini belirleyen” ve bunları görev edinen TMOK Fair-Play derneği kurulmuştur. Fair-play konseyi 1994 senesi itibariyle ödülleri “davranışsal”, “kariyer” ve “tanıtım” bölümlerinde ayrı olarak vermeye başlamıştır. Bütün branş ve dallarda ödüller, şeref diploması (fair-play gümüş plaketi ve diploma), Büyük ödül (fair-play heykeli ve diploma) ve Kutlama Ödülü (fair-play bronz plaketi ve diploma) şeklinde belirlendiği bilinmektedir (Yıldıran, 2004).

Türkiye’de "fair-play" kelimesi ilk kez Meliha Ateşoğlu'nun çevirisini yaptığı ve Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları tarafından yayımlanan "Sporda Erdemlik-Fair-play" adlı eserde kullanılmıştır. Bu çalışmada, fair-play kavramına ve fair-play'deki aşamalara yer verilmiştir (Topan, 2011).

19. Yüzyılda ve öncesi olan Türk spor etkinliklerinde fair-play'e ilişik hareketler ortaya konulmaktadır. Fair-play unsurunun Türkçeye ilave olmasıyla birlikte aynı anlama gelen farklı kelimeler bulunduğu bilinmektedir. Fair-play unsuru centilmen olmak, sporculuk veya efendi olmak gibi kavramlarıyla ifade edildiği görölmektedir. İlk olarak, Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından çevirisi yaptırılarak 1994 senesinde yayımlandığı bilinen, adı "Sporda Erdemlik-Fair-Play" olan bir yapıttır. Bu şekilde fair-play unsuru Türkçeye "sporda 32 değeriilik" şeklinde girmekle birlikte sonraları "sportif değeri" unsuru özümsemiştir (Teke, 2018).

1.10. Fair Play Anlayışını Geliştirme Perspektifleri

Fair Play ideallerinin gerçekleştirilmesinin önündeki en büyük engellerden biri, sporun uluslararası, ulusal veya yerel düzeyde "prestij" aracı olarak algılanmasıdır. Uluslararası karşılaşmalarda elde edilen başarılar, ulusal düzeyde bir haz yaratmakta ve toplumsal özgüveni artırmaktadır. Ancak, uluslararası düzeyde normal kabul edilen spor-prestij ilişkisi, daha küçük ölçeklerde ön plana çıkarılmakta ve bu durum Fair Play açısından olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Örneğin, kasaba takımının maçı "kasabanın namusu" veya okul takımının maçı "okulun şerefi" ile özdeşleştirilmektedir. Sporun "namus" ve "şeref" gibi kavramlarla ilişkilendirilmesi, sürecin nasıl işlediğinin önemini azaltmakta ve sporcularda prestiji kazanmak veya korumak için "ne pahasına olursa olsun kazanmak" anlayışını geliştirmektedir (Messing, 1991).

Mevcut durum, Fair Play bilincinin oluşturulmasının sadece Fair Play kampanyalarıyla mümkün olmadığını, bunun yanında uzun vadeli ve sistematik bir eğitim sürecinin de gerekli olduğunu ortaya koymaktadır. Fair Play kampanyaları, uygulamaya yardımcı yayınlar ve uygun antrenör seminerleri, profesyonelleşmiş yüksek performans sporundaki erdemsiz davranışların derecesi üzerinde neredeyse hiçbirini doğrudan etkiye sahip değildir. Günümüzde profesyonel spor, kendi normları, rolleri ve değerileriyle görece bağımsız bir sistem haline gelmiştir (Messing, 1991).

Fair Play çalışmalarının, sporcuları mutlak başarı baskısı altında tutan grupların etkisinde kalmadan, etik değeriilere sahip bir genç kuşağın yetiştirilmesine odaklanması gerekmektedir. Bu nedenle, Fair Play eylemlerinin yönü, ilk ve orta öğretim çağındaki çocuklara ve gençlere çevrilmelidir. Bu yaklaşımın en önemli

nedeni, geleceğin sporcu, antrenör, spor yöneticisi, hakem, yazar ve seyircilerinin bu yaş grubundan çıkacak olmasıdır.

Okul beden eğitimi dersleri ve okullararası karşılaşmalar, Fair Play'e uygun davranışların kazandırılması ve sergilenmesi için ideal bir ortam sunar. 19. yüzyıl İngiltere'sinde olduğu gibi, okul beden eğitimi ve spor etkinlikleri, çocuk ve gençlerin karakter eğitimine hizmet etmeli, öğretmenler tarafından kasıtlı olarak uygulanan ve pekiştirilen uygun davranış biçimlerinin günlük hayata transfer edilmesi sağlanmalıdır.

Ortaöğretim öğrencilerinin beden eğitimi derslerinden beklentileri de bu doğrultudadır. İlköğretim Okulları, Liseler ve dengi okulların beden eğitimi dersleri öğretim programlarında yer alan ve bu derslerde gerçekleşmesi beklenen amaçlar (kazanımlar) arasında, "Dostça oynama ve yarışma, kazananı takdir etme, kaybetmeyi kabullenme, hile ve haksızlığa karşı olabilme" amacı, öğrenciler tarafından 4., veliler tarafından 1., beden eğitimi öğretmenleri tarafından 2. ve öğretmen eğitimcileri tarafından 3. en önemli amaç olarak belirlenmiştir. Sportif erdemi ve etik değerleri vurgulayan bu amacın tüm gruplar tarafından önemli görülmesi, toplumsal bir beklentiyi yansıtmaktadır. Ancak, programda beden eğitimi dersinde fiziksel amaçların nasıl gerçekleştirileceği detaylıca belirtilirken, sosyal gelişimi sağlayacak davranışların nasıl kazandırılacağına dair bilgi bulunmamaktadır (Yıldıran ve Yetim, 1996: 39-43).

Rahe (1987), Fair Play'in beden eğitimi derslerinde temel bir ahlaki davranış olarak ele alınmasının zorluğuna dikkat çeker ve derslerin öğrencilerin kuralları öğrenmelerini sağlayacak şekilde planlanması gerektiğini vurgular. Ayrıca, beden eğitimi öğretmenlerinin davranışlarının Fair Play prensiplerine uygun olması gerektiğini belirtir (Rahe, 1987: 83). Kural bilinci eğitimi ise, çocuk ve gençlerde kuralları tanıma, öğrenme, anlama, özümseme ve ahlaki bilinç oluşturma aşamalarıyla gerçekleştirilir (Orhun, 1982: 187).

Okul beden eğitimi ve spor alanında Fair Play eğitiminin yer alabilmesi için, ilk adım olarak mevcut beden eğitimi öğretmenlerinin hizmet içi eğitimle desteklenmesi gerekmektedir. Öğretmen adaylarının müfredat programlarında değişiklikler yapılmalı ve eğitici programlar hazırlanmalıdır. Bu kapsamda, Fair Play ve Olimpizm derslerinin beden eğitimi ve spor eğitimi veren tüm yükseköğretim

kurumlarında zorunlu hale getirilmesi ve bu dersleri verebilecek ğretim elemanlarının kurslar ve seminerlerle ęitilmesi önem arz etmektedir. Ayrıca, bu alana yönelik ders kitapları hazırlanmalıdır. "nce Fair Play" girişimi doğrultusunda öğretici filmler ve broşurler hazırlanmalı ve öğrencilerin kullanımına sunulmalıdır. Fair Play konusuyla ilgili düzenli seminerler organize edilmelidir. Tanınmış sporcu, antrenör, hakem, kulüp yöneticisi, spor yazarı ve taraftar dernekleri yöneticilerinin Fair Play konusundaki görüş ve deneyimlerini paylaşabileceği toplantılar düzenlenmeli ve öğrencilerin bu tartışmalara katılımı teşvik edilmelidir. Gruplar halinde çeşitli spor etkinliklerine katılım sağlanarak, Fair Play'e uygun ve uygun olmayan davranışların öğrenciler tarafından tespit edilmesi ve derslerde tartışılması, Fair Play bilincinin oluşmasında etkili olabilir. Okullarda oluşturulacak Fair Play inisiyatif gruplarının, ğrencilerin Fair Play'e dair görüşlerini ve medyada yer alan olumlu-olumsuz örnekleri yansıtan bir Fair Play duvar gazetesi çıkarması da faydalı olacaktır. Beden eğitimi ve spor eğitimi veren kurumlarda, lisans bitirme tez veya projelerinde Fair Play'in öncelikli araştırma konusu olarak ele alınması düşünülebilir (Yıldıran 2004).

1.11. Fair Playin Bireysel ve Toplumsal Boyutu

Spor, toplumsal yaşamın önemli bir parçası olarak, çeşitli alanlarda geniş çapta araştırmalara konu olmaktadır. Araştırmacılar, sporun sağlık, ekonomi, kişilik özellikleri ve bireylerin değer yargıları üzerindeki etkilerini incelemektedir. Örneğin, bazı fiziksel aktivitelerin sağlık açısından daha yararlı olup olmadığı araştırılabilir. Aynı şekilde, sporun ekonomik boyutları ve bu alandaki finansal hareketlilik de analiz edilmektedir. Ayrıca, belirli kişilik özelliklerinin spordaki başarı ya da başarısızlık üzerindeki etkisi, spor psikolojisinin ilgi alanına girmektedir. Spora katılımın bireylerin değer yargılarını nasıl şekillendirdiği ise sosyal bilimlerin araştırma konularından biridir.

Bu geniş merak alanı, sporun toplum üzerindeki tartışılmaz yeri ve öneminden kaynaklanmaktadır. Spor, yalnızca oyunlar ve yarışmalar sırasında değil, aynı zamanda günlük yaşamda da birçok değer kavramının pozitif yansımasını sunar. Dayanışma, disiplin, adalet, saygı ve takım ruhu gibi değerler, spor aracılığıyla bireylerin ve toplumların yaşamlarına entegre edilmektedir. Bu nedenle spor, sosyal

yaşamın ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilir ve bu alanda yapılan araştırmalar, toplumların daha iyi anlaşılmasına ve gelişmesine katkıda bulunur.

Sporun bu idealist yaklaşımı, bireylerin sadece fiziksel sağlıklarını değil, aynı zamanda ahlaki ve etik değerlerini de güçlendirmeyi amaçlar. Spor sayesinde, bireyler dürüstlük, adalet, saygı, dayanışma gibi değerleri benimser ve günlük yaşamlarında uygular. Bu değerler, toplumsal ilişkilerin güçlenmesine, bireylerin birbirine olan güveninin artmasına ve genel olarak daha uyumlu bir toplumun oluşmasına katkı sağlar.

Özellikle olimpik hareketin temelinde yer alan anti-doping kodu gibi kurallar, sporun sadece fiziksel performansla sınırlı olmadığını, aynı zamanda ahlaki değerleri koruma ve geliştirme çabasını da içerdiğini göstermektedir. Bu şekilde spor, bireylerin ve toplumların daha erdemli bir yaşam sürmelerine katkıda bulunur ve eşit fırsatlar altında yaşamalarına yönelik çabaları destekler (IOC 2019 Olympic Movement Anti Doping Code).

Bu bağlamda, spor toplumun kültürel yapısının temel dinamiklerinden biri olarak görülebilir. Bu kültürel yapının ahlaki temelleri ise fair play anlayışı ile temsil edilir. Fair play, dürüstlüğü başarı ve zaferin önüne koyan bir davranış biçimidir (Yıldıran, 2004).

Modern sporun temelleri İngiltere'de atılmış olup, ekonomik ve politik süreçler doğrultusunda değişim gösteren toplumda eşitlik ve rekabeti vurgulayan bir kültürel ürün olarak ortaya çıkmıştır. Spor, bireylerin ahlaki gelişimini destekleyen bir araç olarak değerlendirilmekte ve fair play ideali bu süreçte toplumda yankı bulmaktadır. Modern Olimpiyat Oyunları'nın kurucusu Pierre de Coubertin, bu kültürel ürünü uluslararası düzeye taşıyarak spor aracılığıyla toplumların kaynaşmasına katkı sağlamıştır (Yıldıran, 2004).

Olimpik hareketin yirminci yüzyıldaki yükselişi ile spor, ulusların ve ideolojik sistemlerin gücü için küresel bir sınav alanı haline gelmiş ve bazı sorunlara neden olmuştur. Ancak, kazanmaktan çok mücadele etmenin önemli olduğunu vurgulayan Coubertin, fair playin sporun özü olduğuna ve toplumların bu ideale ihtiyaç duyduğuna dikkat çekmiştir (Yıldıran, 2004). Spor, demokratik toplumların oluşturulmasına katkıda bulunur; fair play ideali temelinde toplumsal dayanışma ve bütünleşmeyi sağlar ve sosyal ilişkileri güçlendirir (Yıldıran, 2004). Fair play ruhuyla yürütülen

sporatif faaliyetler, evrensel değerler çerçevesinde, ırk, din, sosyal konum, eğitim, kültür ve ekonomik farklılıkları göz ardı ederek herkesi eşit bir yaklaşımla kucaklar. Fair play, toplumları oluşturan değerlerin birikimi olarak sporun içinde yer alır ve bireysel ve toplumsal davranışların sosyal uyum içinde gelişimine katkıda bulunur (Loland, 2002). Dolayısıyla, fair play idealinin toplumda benimsenmesi ve eyleme dönüştürülmesinde birçok paydaşın görevi ve sorumluluğu bulunmaktadır (Loland, 2002).

Spor dünyasında yer alsın veya almasın, (sporcu, antrenör, hakem, yönetici, öğretmen, taraftar, medya) hangi konumda olursa olsun, herkesin disiplin içinde rekabetin onurunu koruyarak ve fair play ruhuna uygun şekilde davranması gerekmektedir. Böyle bir spor idealinin toplumların medeniyet seviyesinin katkı sağlayabilir.

Her toplum, bireylerden saygılı ve erdemli davranışlar sergilemesini bekler. Fair play, bu beklentinin karşılanmasında kritik bir rol oynar çünkü bireyler ile değerler arasında bir köprü işlevi görür. Bir bireyin toplumsal ve kişisel değerleri kavraması, deneyimlemesi, bu değerleri davranışlarına yansıtması ve en önemlisi içselleştirmesi, ideal bir toplumu mümkün kılabilir (Yıldırım, 2004).

Tarih boyunca, toplumların etik anlayışları, yaşam koşullarına bağlı olarak evrim geçirmiş ve her toplumda farklı biçimlerde ortaya çıkmıştır. Ancak bazı evrensel değerler, her toplumda temel bir yaşam standardı olarak kabul edilmiştir. Günümüzdeki etik anlayışı ise, geçmişte kazanılan değerler ile günümüz koşullarının getirdiği yeni değerlerin birleşimiyle sosyal hayatta yerini almıştır. Fair play, sporun özündeki bu değerleri yansıtan bir kavram olarak, toplumda bu değerlerin yayılmasına aracılık etmektedir. Fair play'in modern etik anlayışa yaptığı en önemli katkılardan biri olduğu vurgulanmaktadır (Renson, 2009).

1.12. Spor Ortamında Fair Play

Fair-play, futbol oyunlarını dürüst bir şekilde oynamak, rakiplere centilmence davranmak düşüncesinden yola çıkarak, yarışmalara katılım sağlayan kulüple, sporcular, hakemler, teknik yöneticiler, öğreticiler, eğitici ve seyircilerin oyun ya da bütün araştırma prensiplerine riayet etmeleri, karşı ekip oyuncusuna, maçları yönetenlere, maçlarla alakalı diğer görevli olanlara, seyircilere, basın ve yayınları

temsil edenlerine centilmence davranmaları ve bu konularda her türlü gayreti sarf etmeleri, maçlara katılım sağlayan herkesin, maç öncesinde, maç sırasında ve maç sonrasında, maçın sorununa ve maçı yönetenlerin verdikleri kararlara saygılı olmaları Fair-play hareketidir (Kotan, 2004).

Fair-play anlayışını incelediğimizde görevlerin büyük bir kısmı sporcuya düşmektedir. Sporcular ilk olarak kendi özsaygılarını daha sonra ise rakibe, seyirciye, hakeme ve yönetime karşı olan saygılarını korumalıdır. Mücadeleler dostluk ile başlayıp, bitişinde de aynı şekilde dost kalınabilmelidir. Kaybedeninde en az kazanan kadar mücadeleden zevk almalıdır. Hatalı pozisyonlarda hakemin kararlarına karışılmamalı, verilen kararlara itiraz edilmemelidir. Seyirciden gelecek olan baskılar kontrollü bir şekilde idare edilmelidir (Ateşoğlu, 1974).

Sporun gücü, onun bir sosyalleştirme amaçlı olması ile ve insanları birleştirme rolünü yerine getirmesiyle ölçülmektedir. Spor, sosyalleşme ve sosyal değişme aracı olarak hizmet veren olağanüstü güce sahiptir. Büyük önem verilen birçok sosyal değerlerin oluşmasında sürekli hale gelmesinde sporun yeri tartışılmaz. Bu değerler, çok çalışmayı, fedakarlığı, hakkaniyeti, sadakati, sorumluluğu, güvenilirliği, hoşgörüyü ve kendilerini disiplin altına almayı kapsamadığı görülmektedir (Yetim, 2005).

1.13. Empati Kavramı

1.13.1. Empati

Empati tanımı, zaman içinde çeşitli değişikliklerle bugünkü şeklini almıştır. Günümüzde empati kısaca, bir insanın kendisini karşısındaki insanın yerine koyarak onun duygularını ve düşüncelerini doğru bir şekilde anlaması olarak tanımlanabilir. Bu basit gibi görünen tanımın arkasında ise birçok kurumsal öge bulunmaktadır (Dökmen, 2004).

Empati ile ilgili önemli inceleme ve araştırmalar yapan birçok bilim insanı bulunmasına rağmen, bugün "empati" denildiğinde ilk akla gelen isim hümanist psikolog ve danışan merkezli terapinin kurucusu Carl Rogers'dır. Rogers, empatiyi kendi terapisinin başarısında merkezi bir kavram olarak tanımlamıştır. Ona göre, terapistler danışanlarına "koşulsuz olumlu bakışla" baktıklarında, onları etkin bir

şekilde dinleyip, düşünsel ve duygusal geri bildirimlerini duyarlı ve doğru bir şekilde verdikleri zaman empati ortaya çıkmaktadır (Dökmen, 2004).

Rogers, empatiyi "nazik bir varoluş şekli" olarak tanımlayarak, bu niteliği sadece kendinden emin bir kişinin, bir başkasının tuhaf ve farklı dünyasına girdiğinde kaybolmayacak ve istediği zaman kendi dünyasına rahatça geri dönebilecek kimselerin gerçekleştirebileceğini belirtmektedir (Akkoyun, 1983).

Rogers'a göre empati, bir kişinin kendisini karşısındakinin yerine koyarak olaylara onun bakış açısıyla bakması, o kişinin duygu ve düşüncelerini doğru bir şekilde anlaması, hissetmesi ve bu durumu ona aktarması sürecidir (Dökmen, 2004).

Empati kurabilmek için gerekli olan bazı durumlar söz konusudur. (Dökmen 2004) bu durumları ögeler halinde şöyle sıralamıştır:

a) İlk ögede bireyler, kendilerini diğerinin yerine koyar, tüm olaylara onun bakış açısıyla bakar. Her birey yaşamına, tamamen kendisine özgü bir bakış şekliyle bakar. Bu sebeple eğer ki bir insanın duygu ve düşünceleri anlaşılacak isteniyorsa, yaşama onun gibi bakılmalı, olaylar onun gibi hissedilmeye çalışılmalıdır.

b) İkinci ögede empati kurulabilmiş olunması için, diğer bireyin hislerinin ve düşüncelerinin tamamen gerçek boyutlarıyla anlaşılması önemlidir. Diğer bir deyişle karşıdaki insanı hem bilişsel hem de duygusal olarak ve özellikle doğru bir şekilde anlamak gerekir.

c) Üçüncü ögeye gelindiğinde ise, empati kuran kişinin karşıdaki kişiye iletmesi gereken ve zihninde oluşması beklenen empatik anlayışla karşılaşmaktadır. Bu yüzden ne anladığını karşıdakine doğru biçimde aktaramayan bireyler empati kurma sürecini tamamlamış sayılmazlar.

Empati kurarken birey hem sorun yaşayanı rahatlatmak hem de karşıdaki bireyin gözlem esnasında duyduğu içsel sorunlarını gidermek için yardım davranışında bulunabilmektedir. Empatik iletişim, yalnızca kendisiyle empati kurulana yararlı değildir aynı zamanda empatiyi kuran birey içinde önem teşkil edebilmektedir. Yüksek empatik beceri ve eğilimlere sahip olan ve bu yüzden de diğer insanlara yardım edebilen bireyler sosyal çevreleri tarafından daha çok sevildikleri gözlemlenmektedir (Dökmen 2004).

1.13.2. Empatinin Bileşenleri

Empati, bilişsel ve duygusal süreçlerin birleşimiyle gerçekleşir. Birey, karşısındaki kişinin durumunu kendisi gibi hayal eder ve benzer deneyimlerini hatırlar. Empatinin duygusal boyutu, karşıdaki kişinin duygularına sempatiyle yaklaşarak derin bir ilişki kurmayı içerir. Öte yandan bilişsel empati, bir kişinin diğerinin duygularını deneyimlemeden, onları tanıma yeteneği olarak tanımlanır (Lupton, 2000; Guttman ve Laporte, 2000).

1.13.2.1. Bilişsel Empati

Bilişsel empati, diğer kişinin duygularının ve düşüncelerinin bilişsel olarak farkında olunması anlamına gelir. Bu kavram en iyi şekilde "rol alma" ile açıklanabilir (Staub, 1990)

Rol alma genel olarak algısal, bilişsel ve duygusal olmak üzere üç gruba ayrılır (Davis, 1996). Algısal rol alma, diğer kişinin algı perspektifini alabilme yeteneğidir. Bilişsel rol alma ise, karşımızdakinin rolüne girerek onun ne düşündüğünü anlama yeteneğidir. Duygusal rol alma ise, karşımızdaki kişinin hissettiklerinin aynısını hissedebilme yeteneğidir. Bilişsel rol alma, duygusal rol almanın ön şartı olarak kabul edilebilir (Loland, 2002).

1.13.2.2. Duyusal Empati

Guttman'a göre, duygusal empati, diğer kişinin hislerine sempatiyle yaklaşarak, onun hisleriyle derin bir şekilde bağ kurmaktır (Özbek, 2005). Duygusal zekâsı gelişmiş bir kişinin ise empati kurma konusunda daha başarılı olduğu belirtilmektedir (Todd, 2001).

1.13.3. Empatinin Önemi

Empati, bir kişinin başka birinin dünyasına girip onu anlaması ve bu süreçten sonra kendi dünyasına rahatlıkla geri dönebilmesi olarak tanımlanabilir. Empatiyi gerçekleştiren kişiler, karşı tarafı anlarken kendi benliklerini korur ve bu süreçte kendilerine güvenirler. Empati gösterilen kişi ise, dinleyenin kendisini anladığını, önemseydiğini ve olduğu gibi kabul ettiğini hisseder. Bu durum, kişiye başkalarının kendisine güvendiğini ve değerli olduğunu hissettiren mesajlar gönderir, bu da kişinin

kendisine önem vermesi gerektiğini anlamasına yol açar. Empatinin bir diğer etkisi ise yargısız olma durumudur; kişi hakkında önceden oluşturulan ön yargılar, onun içsel dünyasını net bir şekilde anlamayı engeller (Rogers, 1975).

Eş duyumlu olmak, günlük hayatta insanlar arasındaki iletişimi kolaylaştırma ve kişileri birbirine yakınlaştırma gibi özelliklere sahiptir. Empatinin pek çok yararı bilinmesine rağmen, belki de en önemlisi, sadece empati kuran kişi için değil, aynı zamanda empati gösterilen kişi için de önemli bir kavram olmasıdır. Empati becerilerini sergileyen ve bu özellikleriyle başkalarına yardım eden kişiler, yakın çevreleri ve diğer insanlar tarafından sevilmektedirler (Köksal, 2000).

Gülle ve Beyleroğlu (2017), empati kurmanın insanlara sağladığı katkıları şu şekilde sıralamıştır:

- 1) Ahlaki sürecin gelişmesine katkı sağlar.
- 2) Öngörülü yaklaşmanın önünü açar.
- 3) Toplumsal kalitenin, toplumsal huzurun ve toplumsal ahengin gelişmesine fayda sağlar.
- 4) Toplumların gelişmişlik düzeylerine katkı sağlar.
- 5) Bireysel ve toplumsal erdemliliğin gelişmesine katkı sağlar.
- 6) Kişinin kendisini anlamasına fayda sağlar.
- 7) Kişinin kendisine olan bakış açısının pozitif yönde gelişmesine katkı sunar.
- 8) Bireyler arası etkileşimin hızlanmasına olanak sağlar.
- 9) Sosyolojik açıdan, kısa sürede sosyal ortama dâhil olmayı hızlandırır.
- 10) Bireylerin bakış açısının gelişmesine olanak sağlar.
- 11) İnsanın 'ben' duygusundan uzaklaşmasına katkı sağlar.

Bu katkılar, empatinin bireyler arasındaki ilişkilerin derinleşmesi ve toplumların daha sağlıklı bir şekilde işlemesi üzerindeki olumlu etkilerini vurgulamaktadır.

1.13.4. Empati-Sempati

Empati sıklıkla sempati kavramı ile çok fazla karıştırılmaktadır. Her ikisinin de karşıdaki insanın duygusal yaşantılarına gösterilen tepki biçimleri olması bu duruma sebebiyet vermektedir. Çünkü sempatide acı çeken bir kimse karşısında onu teskin etme ve hafifletme çabasına sahiptir. Fakat empati yönünden bakıldığında kişi,

tamamen kendisinin karşısındakilerden ayrı bir birey olduğunun bilincindedir. En önemli nokta ise, kişi hiçbir zaman kendi kimliğini kaybetmeden karşıdaki bireyin olumlu veya olumsuz hislerini yargılamadan anlamaya çalışmaktadır (Wispe 1986).

Psikologlar ve filozoflar tarafından iki kelime arası farklılıklar oldukça zor ayırt edilebilir olarak tanımlanmıştır. Empati bir araçtır ve kişi diğer insanı anlamaya çalışır, bunu yaparken de asla kimlik kaybına uğramaz. Kendilik bilincinin artmak yerine azaldığı sempati ise diğer kişi ile birliktelik önemlidir. Kısaca diğeri gibi davranmak ve duyguları bilmenin yolunu bulmak empatiye özgüdür, diğeri gibi olmak ve bağlantı kurmanın yolunu bulmak ise sempatiye özgüdür (Wispe 1991).

Sempati için, karşımızdaki kişiyle duygu ve düşünce bakımından tam bir örtüşme halidir denilebilir. Sempati duyduğumuzda sempati duyduğumuz kişiyle duygularımız hemen hemen aynıdır; o üzülüyorsa üzülür, seviniyorsa seviniriz. Düşüncelerimiz onun düşünceleriyle paraleldir; haksızlığa uğradığını düşünüyorsa biz de öyle düşünürüz, hak ettiğini düşünüyorsa biz de buna katılırız. Sempati ile bulunan bağlantılar onun gibi hissetmemizi ve onun gibi düşünüyor olmamızı doğuracaktır.

1.13.5. Empati ve Spor

Sportif tecrübe ile empati arasındaki ilişki üzerine çok az bilgi bulunsa da, bazı bulgular sportif tecrübenin empatiyi olumsuz etkileyebileceğini öne sürmektedir. Rakip ile empati kurmak, başarı hedefleriyle çelişebilirken, takım arkadaşıyla empati kurmak kişisel performansı etkileyebilir. Bazı antrenörler, sporcularının rakipleri için endişe duymasını kasıtlı olarak teşvik etmeyebilirler.

Kalliopuska'nın 1987'deki araştırması, 1381 Finli erkek ve kız beysbol oyuncusu üzerinde yapılmıştır ve sporcuların beysbol oynama süreleri arttıkça duyarlılık ögesi olarak empatiyi daha az gösterdiklerini bulmuştur. Empati düzeylerinde bir değişiklik gözlemlenmemiş ancak kızların erkeklerden daha duyarlı olduğu sonucuna varılmıştır (Shields, 1994; Kalliopuska, 1987).

Başka bir çalışmada ise, bireysel sporlarla uğraşan antrenörlerin takım sporlarıyla uğraşan antrenörlerden daha yüksek empatik duyarlılığa sahip olduğu bulunmuştur (Lorimer, 2009).

Bu bulgular, sportif tecrübenin empati üzerindeki potansiyel etkilerini göstermektedir, ancak konuyla ilgili daha fazla araştırma yapılması gerekmektedir.

Spor karşılaşmalarında sporcuların empati göstermelerinin, başarılarını artırabileceği düşüncesi oldukça mantıklı bir yaklaşımdır. Karşılaşma sırasında sporcuların takım arkadaşlarına, rakibe, hakemlere ve tribüne yönelik empatik davranışlar sergilemeleri, takımın genel beceri seviyesini artırabilir. Bu empatik davranışlar aynı zamanda diğer sporcuların performanslarını da olumlu yönde etkileyebilir (Erkuş ve Yakupoğlu, 2001).

Bu yaklaşım, sporcular arasında güven, işbirliği ve motive olma düzeyini artırabilir. Empati göstermek, takım içi iletişimi güçlendirerek takımın birlikte çalışma yeteneğini artırabilir ve bu da başarıya giden yolun daha açık olmasını sağlayabilir.

Spor etkileşimleri, özellikle takım sporlarında, hareketlerin koordinasyonu üzerine kuruludur ve bu koordinasyon, çok boyutlu kaynakları kullanarak oyunu anlama yeteneği gerektirir. Örneğin, bir oyuncunun her bir takım arkadaşının belirli durumlarda ne yapacağını tahmin etmesi gerekir. Bu durum, oyun içinde farklı bakış açılarının karmaşık koordinasyonlarını içerir. Farklı oyun stratejilerinin başarılı bir şekilde uygulanması, bakış açısını genişletmeye katkıda bulunabilir (Shields, 1994).

Bu bağlamda, sporcuların sahip oldukları bakış açısı ve empatik yetenekler, takım oyunlarında daha iyi performans göstermelerine yardımcı olabilir. Her oyuncunun diğerlerinin ne yapacağını anlaması ve takımın genel stratejisini anlaması, koordinasyonu artırarak başarıya ulaşmayı sağlayabilir.

1.14. Takım Sporları

1.14.1. Basketbol

Basketbol, beşer kişilik iki takım arasında oynanan bir takım sporudur. Her iki takımın amacı, topu rakip takımın savunduğu çembere sayı yapmak ve aynı zamanda rakip takımın sayı yapmasını engellemektir. Basketbol, rekabetçi bir spor olmasına rağmen mümkün olduğunca kurallarla sınırlandırılmış ve aşırı sertlikten kaçınılmaya çalışılmıştır (Burgul ve Çulha, 1991).

Bu sporun doğası gereği, oyuncular arasında fiziksel temasın sıkça yaşandığı bir ortam olabilir. Ancak basketbol kuralları, bu temasın sınırlarını çizerek sporun adil ve güvenli bir şekilde oynanmasını sağlamaya yöneliktir. Bu sayede, oyuncuların hem

rekabet gücünü gösterebilmeleri hem de fair play (adil oyun) anlayışını koruyabilmeleri mümkün olur.

Basketbol, 19. yüzyılın sonlarından itibaren insanların ilgisini çekmiş ve günümüzde hala büyük kitleler tarafından ilgi görmeye devam eden bir spor dalıdır. Bu popülerliğin arkasındaki ana sebeplerden biri, basketbolun bünyesinde barındırdığı fiziksel, eğitsel, psikolojik ve sosyal değerlerdir.

Basketbol, dayanıklılık, kuvvet, sürat, beceri ve hareketlilik gibi fiziksel güç özelliklerini çocukluk ve gençlik dönemlerinden itibaren planlı ve programlı çalışmalarla geliştirir ve yetişkinlik döneminde bu değerleri daha üst düzeye çıkarır. Ayrıca, teknik ve taktik unsurların oyun içinde anlık ve değişken pozisyonlarda uygulanması, koordinasyon, reaksiyon gibi özelliklerin gelişiminde büyük rol oynar.

Basketbol aynı zamanda organizmanın genel olarak güçlendirilmesine ve fiziksel bozuklukların giderilmesine de etkili bir araçtır. Bu özellikleri sayesinde, basketbol sporu, bireylerin hem bedensel hem de zihinsel gelişimine katkı sağlar ve sağlıklı bir yaşam tarzını teşvik eder (Sevim, 1991).

1.14.2. Hentbol

Hentbol bir takımda en çok 14 sporcunun olduğu ve oyunda 7'şer oyuncudan oluşan rakip iki takımın kendi kalelerini koruyup karşı kaleye elleri ile gol atmaya çalışarak birbirlerine üstünlük sağlamak için uğraştıkları uluslararası bilinirliği ve turnuvaları olan bir tür salon sporudur (Yurdunmal 2019). Bir kaleci ve altı oyuncudan oluşan oyuncu grubu ile 20'ye 40 metre bir alanda oynanan oyuncuların rakipleri ile fiziksel temas dayalı bir mücadele içine girdiği 30'ar dakikalık iki devre halinde oynanan savunma ve hücum setlerinden oluşan bir kapalı alan sporu olarak tanımlanmaktadır (Kaçoğlu, Atalay, Turhan 2018).

Hentbol kassal ve kardiyatif gücün bir arada kullanıldığı, sürat, dayanıklılık, kuvvet, sıçrama, esneklik ve koordinasyon gibi motorik özelliklerin farklı yüzdelik dilimlerle bir arada olduğu bir spor alanı olarak tanımlanmaktadır (Eler, Bereket 2001).

Hentbolun kuralları, bu temasın sınırlarını çizerek sporun adil ve güvenli bir şekilde oynanmasını sağlamaya yöneliktir. Bu sayede, basketbolda da olduğu gibi

hentbolun hızlı oyun yapısında oyuncuların hem rekabet gücünü gösterebilmeleri hem de fair play (adil oyun) anlayışını koruyabilmeleri mümkün olmaktadır.

1.14.3. Voleybol

Voleybol, rekreasyon ve rekabet amaçlı yapılan, tüm dünya tarafından yaygın olarak bilinen bir spordur (Kumar, 2014). Voleybol altışar oyuncudan oluşan iki takım halinde, file ile ikiye bölünmüş 18x9 metrelik bir alanda oynanır (Arte vd., 2019). Voleybolda amaç, topu kendi sahaya düşmesini engellemek ve en fazla üç vuruşla rakip sahaya düşmesini sağlamaktır (Çelen, 2012).

Voleybol, 81 metre karelik küçük bir sahada oynanması ile iyi bir fiziksel ve zihinsel beceri gerektiren, üst düzey bir takım sporu iken, top sürekli havada olduğu için oyuncuların zamanları çok kısadır ki bu da çabuk karar vererek hareket etmelerini gerektirir (Reynaud, 2011). Voleybol ayrıca oyun süresinin değişkenlik gösterdiği, her bir sporcunun farklı pozisyonlarda görev alabileceği bir spor dalıdır (Bereket Yücel vd., 2020). Voleybol temel teknik beceriler açısından zengin oyunlardan biridir (Noreddine vd., 2016). Fakat başarı için sadece temel tekniklerde iyi performansa sahip olmak yeterli değildir. Bunların yanında hız, koordinasyon, denge ve çeviklik gibi tüm motor yetilerde de mükemmellik gereklidir (Sheela, 2018; Taye ve Wondirad, 2017).

1.15. Mücadele Sporları

1.15.1. Boks

Boks, özel eldiven giyilmiş iki kişinin belli kurallara uyarak yumruk yumruğa dövüşmeleri temeline dayanan bir spordur. Sporseverlerce dövüşme, saldırı, savunma veya karşılıklı mücadele olarak bilinir (Savaş 1998).

Tüm AIBA karşılaşmaları için bir saha ölçüsü 610 cm ve saha halatlarla sarılmış olmalıdır. Apronun uzunluğu, halatların sıkılması ve sahanın güvenli hale getirilmesi için lazım ek branda dâhil her bir köşedeki halatların 85 cm dışarısına kadar uzanmalıdır. Sahanın yerden yüksekliği 100 cm ve Platform 780 cm olmalıdır. Yakın sol köşe kırmızı, uzak sol köşe beyaz, uzak sağ köşe mavi, yakın sağ köşe beyaz olmalıdır. Zemin keçe, kauçuk veya diğer yumuşak özellikteki elastik uygun malzeme

ile kaplanmalıdır. 1,5-2 cm kalınlığında olmalıdır. Branda tüm zemine yerleştirilmelidir ve kaymayan malzeme olmalıdır. Yerleştirilen branda mavi renkte olmalıdır. Halatlar kalın malzeme ile kaplanmış olmalıdır. Saha köşe direklerinin her bir tarafından dört farklı halatla sarılmalıdır. Dört halatın yüksekliği brandadan sırasıyla 40.6 cm, 71.1 cm, 101.6 cm ve 132.1 cm olmalıdır (Batmaz ve Kılınçoğlu 2017).

Kurallar yapılan sporun temel esasını teşkil eder (Varlık 1987). Spor kurallara göre yapılmak zorundadır. Savunma- saldırı kökenli temas sporları açısından duruma yaklaştığımızda nedenlerini daha da iyi anlayabiliriz. Kuralların sertlik ve kesinliğe göre uygulandığında spor etkinliği törel (toplumun töresine uygun davranış) bir boyut alır (Sevim 1997).

1.15.2. Judo

Judo fiziksel yeterlilik ve yüksek mental disiplin gerektiren, rakibi sırt üstü getirmeyi veya yer çalışmasında kontrol etmeyi amaçlayan dinamik bir olimpik mücadele sporudur (Franchini ve ark 2007).

Bir judo maçı ani, patlayıcı ve birkaç saniyelik hareketlerden meydana gelir. Bu hareketler kasların maksimum efor göstermesine neden olur. Kurallara göre maç esansında sporcunun aktif geçirdiği süre 5 dakikadır. Ancak, sporcu eğer rakibine tam bir üstünlük sağlamışsa (ippon puanı almışsa) maç daha kısa da sürebilir (Obminski ve ark 2010).

Judo müsabakaları 8 x 8 m müsabaka alanı bulunan ve 14 x 14 m ölçülerinde judo minderinde yapılmaktadır. Judocular, kalın ve dayanıklı yapıya sahip kumaştan üretilen pantolon ve ön tarafı açık geniş bir ceketin oluşturduğu elbiseleri biri mavi biri beyaz olacak şekilde kullanılır. Judocu beline kuşak bağlayarak kullandığı bu elbiseye judogi ismi verilmiştir. Müsabakalarda selamlama şekli Japon geleneklerine göre yapılır ve judocular birbirlerini eğilerek selamlaşırlar. Judoda, rakibinin sırtını uygulanan teknik sonrasında rakibinin ayaklarının yerden kesilmesiyle yere getiren veya rakibin sırtını yere getirdikten sonra çeşitli tekniklerle pes ettirmeyi başaran ya da 20 saniye sırtı yerde kalacak şekilde sabit tutabilen sporcu müsabakayı kazanır. Sırtın bütün olarak yere gelmesine judoda ippon denilir ve bu durumun

gerçekleşmemesi ya da rakibin alt edememe gibi durumlarda müsabakayı kimin kazandığı alınan skorlara göre netleşir (Akay, 2018).

1.15.3. Karate

Karate sporu kelime anlamı olarak silahsız mücadele sanatı olarak bilinmektedir (Güven, 1982). Bu kavram boş (kara) ve el (te) ifadelerinin birleşimi neticesinde oluşmuştur. Bu mücadele sporu genelde “karate” olarak anılır fakat orijinalinde karate-do olarak ortaya çıkmıştır. “Do” ifadesinin kelime anlamıysa “yol” manasına gelmektedir. Yol ifadesinde kastedilen şey etik bir süreci tanımlamaktadır. Aynı zamanda do disiplini eğitim alanların kendilerini geliştirmesi ve mükemmelliğe erişimi adına sürdürmüş olduğu yolculuk da kastedilir. Farklı bir tanıma göre de karate disiplini “Boş elle, silah kullanmaksızın, kişinin zor koşullarda kendisini savunabilme sanatıdır” şeklinde tanımlanmaktadır (Çetintaş, 2021).

Karate dövüş müsabakalarında puan almak için, tekme ve yumrukların rakibe maksimum hızda, güçlü ve kontrollü bir şekilde doğru teknikle yapılması gerekmektedir (Camomilla ve ark., 2020).

Karate, dünya çapında uygulanan en popüler dövüş sanatlarından biri olarak kabul edilmektedir (Tan ve ark., 2004). Kata ve kumite olarak iki rekabetçi disipline ayrılmıştır. Kata; önceden belirlenmiş saldırı ve savunma teknikleri ve hareketlerinden oluşurken, kumite bir rakiple karşılıklı dövüş formunda yapılır. Yarışmalarda kata sporcuları teknik, ritim, güç, hareketlerin ifade gücü ve kime (yani tekniğin sonunda gerçekleştirilen kısa izometrik kas kasılmaları) gibi belirli parametrelere göre değerlendirilir (Moscatelli ve ark., 2016). Kumite; etkili saldırı ve savunma tekniklerini doğru bir biçimde uygulayıp puan alabilmek için hassasiyet ve yüksek hız ile birlikte yüksek teknik beceriler (yani tekme ve yumruk) gerektirir (Mori ve ark., 2002). Rekabetçi karate performansı, diğer faktörlerin yanı sıra teknik, taktik ve kondisyondan etkilenen çok faktörlü bir olgudur. Karate mücadelelerinde, hücum eylemleri çok yüksek hızlarda gerçekleştirilir. Sporcular yüksek hızlarda rakipleri atağı savunmadan veya kendileri karşı atak yaparak puan almalıdır (Beneke ve ark., 2004).

1.15.4. Taekwondo

Taekwondo bireysel bir dövüş sporudur. Taekwondo, teknik becerilerin bir rakibe karşı gösterildiği bireysel bir spor olarak tanımlanabilir. Taekwondo, Kore'de yirmi yüzyılı aşkın süredir bağımsız olarak geliştirilen ve uluslararası çağdaş bir karakter kazanmış bir dövüş sanatıdır. Taekwondonun temel özelliği, rakibe karşı çıplak el ve ayakla korunma ve saldırı tekniklerini kapsayan bir yarışma sporu olmasıdır (Ramazanoğlu, 1989). Taekwondo sonsuz rekabet ve rekabetin olduğu bir disiplindir. Bununla birlikte taekwonda sporunun en belirgin özelliği yalınayak ve el tekniklerinin yanı sıra karşı taraftaki kişiye uygulanan hücum ve defans hareketlerini de içermesi, sportmenliğin ve ahlakın korunduğu bir spor olmasıdır. Bu sporda insanlar kendileriyle yarışır ve mücadele ederler. Mücadelesinin temeli kendini geliştirmektir. Böylece zihnini daha etkin bir şekilde eğitebilir ve vücuduna hakim olabilir (Tel, 2008).

Yarışma alanı tatami minderlerden meydana gelmektedir. Bu yarışma alanının etrafı güvenli sınırdan oluşturulmuştur. Dışı kare, içi sekizgen olan tatami, sekiz metreye sekiz metre ölçülerindedir. Rekabet ortamının her alanında önlem almak esastır. Sekizgen olan yarışma alanı sekiz metre, sekizgenin tüm uzunluğu üç metre olmalıdır. Yarışma alanının güvenliği, mekâna göre geliştirilebilir ve artırılabilir (Kim, 2015).

Mücadele sporlarının en önemli özellikleri yüksek fiziksel ve psikolojik mücadeleye dayanmasıdır. Boks, Judo, Karate, Taekwondo sporları ise fiziksel ve psikolojik mücadelenin yanında fiziksel temasın en yüksek yaşandığı spor dallarıdır. Bu spor dallarındaki kurallar sporcuların emniyet ve güvenliği ile birlikte fiziksel temasın sınırlarını katı bir şekilde çizerek, adil ve güvenli bir şekilde yapılmasını sağlamaya yöneliktir. Bu sayede, mücadele sporlarında sporcuların hem rekabet gücünü gösterebilmeleri hem de fair play (adil oyun) anlayışını koruyabilmeleri mümkün olmaktadır.

1.16. Alan Yazında Yurt İçinde ve Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

Bu kısımda çalışmanın amacına yönelik olarak yurtiçi ve yurtdışında yapılmış bilimsel araştırmalar incelenmiştir.

Günesen (2022) tarafından 2020-2021 sezonunda Türkiye Boks Milli takımında yer alan, 18-37 arası yaşları değişen sporcular üzerinde yapmış olduğu Boksörlerin müsabaka öncesi kaygı durumları ile sportmenlik yönelimleri arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçladığı çalışmada “spor yaşı, millilik derecesi, eğitim düzeyi, erkek sıklet ve kadın sıklet değişkenlerinde anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Durumluk Kaygı Ölçeği ve ÇBSYÖ arasındaki ilişkiyi değerlendirmek için yapılan korelasyon testine göre kaygı düzeyi ile sportmenlik yönelim düzeyi arasında düşük negatif yönde ilişki bulunmuştur. Sonuç olarak; sporcuların demografik özelliklerine göre fair-play tutumlarının değiştiği, müsabaka öncesi kaygı düzeyi arttıkça, sportmenlik yönelim düzeyinin azaldığı tespit edilmiştir.

Varlık (2021) lisanslı olarak spor yapan ortaöğretim öğrencilerinin sportmenlik yönelimlerini ölçmeye çalıştığı çalışmada araştırmanın sonucunda sınıf düzeyine, spor yaşına ve spor türüne göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p > 0.05$). Cinsiyet değişkenine göre “Kurallar ve Yönetime Saygı” alt boyutunda kadın öğrenciler lehine anlamlı fark belirlenmiştir. Spor branşı değişkenine göre de “Sosyal Normlara Uyum”, “Kurallar ve Yönetime Saygı” alt boyutlarında anlamlı fark ortaya çıkmıştır.

Topan (2011) Ankara ilinde ortaöğretim kurumunda öğrenim gören 184’ü erkek 66’sı bayan olan toplam 250 öğrenci ile yapmış olduğu çalışmada, okullar arası futbol müsabakalarına katılan öğrencilerin fair-play anlayışlarını ile kulüp deneyimleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmaya göre, Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği alt boyutlarına ait davranışlar incelendiğinde bayan öğrencilerin Sosyal Normlara Uyum ile Kurallara ve Yönetime Saygı davranışlarını sergilemede erkek öğrencilerden daha ilerde oldukları görülmektedir. Alt boyutlar kulüp deneyimine göre incelendiğinde, Sosyal Normlara Uyum, Kurallara ve Yönetime Saygı ve Rakibe Saygı alt boyutlarıyla kulüp deneyimi arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Sporda Sorumluluklara Bağlılık alt boyutunda ise kulüp deneyimi olan öğrencilerin kulüp deneyimi olmayan öğrencilere göre bu davranışların kendilerini daha fazla ifade ettiğini belirtmişlerdir.

Kılınç (2021) farklı spor dalları ile uğraşan bireylerin sportmenlik düzeylerini incelenmesini amaçladığı çalışmada çeşitli illerden farklı spor branşlarıyla uğraşan 369 sporcu ile çalışmıştır. Katılımcılardan, yaş, cinsiyet, yaşadığı şehir, spor yılı,

eğitim düzeyi, branş değişkenlerine göre çok yönlü sportmenlik ölçeğini uygulamaları istenmiştir. Yapılan istatistiki analizler sonucunda, sosyal normlara uyum, kurallara ve yönetime saygı ve rakibe saygı alt boyutlarında kadın ve erkek cinsiyetleri arasında anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir

Küçükçekeken (2019) amatör kulüplerde futbol oynayan sporcular üzerinde yapmış olduğu Fair-play anlayışlarını incelemeyi amaçladığı çalışmada, 219 sporcuya anket uygulamıştır. Araştırmanın sonucunda amatör futbolcuların fair-play anlayışlarının toplam puan ve alt boyutların sosyal norm, kurallar ve yönetime saygı, sorumluluk ve rakibe saygı puan ortalamalarında da yüksek düzeyde fair-play anlayışına sahip oldukları ve demografik özelliklerin bazılarında anlamlı bir fark bulunamazken bazılarında da anlamlı bir fark bulunduğu tespit edilmiştir.

Duman (2023) tarafından 2021-2022 eğitim öğretim yılında Rize ilinde Lise düzeyinde öğrenim gören 552 sporcu öğrencilerin fair play yönelimlerinin çeşitli demografik değişkenler açısından farklılaşıp farklılaşmadığını incelemiştir. Yapılan analizler sonucunda cinsiyet, okul türü, spor dalı, spor yapma yılı ve sporculuk düzeyi değişkenlerine göre katılımcıların fair play yönelimleri arasında anlamlı farklılık görülürken yaş, ailenin ekonomik durumu ve yaşanan çevre değişkenlerine göre ise anlamlı farklılık görülmemiştir

Ryska (2003) 319 kişi üzerinde yapmış olduğu çalışmada, spor yapmalarının nedenleri arasında rekabet, motivasyon ve spora katılımın içsel ve dışsal sebeplerinin 41 ölçülüp karşılaştırılması sonucunda spor yapan bireylerin sportmenlik yönelimlerinin yapmayanlara göre daha yüksek düzeyde olduğunu görmüştür.

Wandzilak, Carroll ve Ansorge (1988) ilkokul öğrencileri ile yapmış oldukları çalışmada beden eğitimi dersinde yapılan fiziksel aktiviteler ile küçük yaşlardaki çocukların fiziksel, sosyal ve ahlaki yönden olumlu davranışlar geliştirdiğini ve çocukların sportmenlik yönelimlerindeki tutumları üzerinde etkili olduğu sonucuna varmışlardır.

Proios, Doganis ve Proios (2006) yaşları 15 ile 18 arasında değişen 158'i erkek 197'si kız olan toplam 355 lise öğrencisi ile yapmış olduğu çalışmada egzersizin, okul ortamının ve cinsiyetin sportmenlik yönelimi üzerine etkisi incelemiştir. Öğrencilerin Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeğine vermiş olduğu cevapların analizi

sonucun da egzersiz şeklinin, okul ortamının ve cinsiyetin sportmenlik yönelimleri üzerinde etkili olduğu görülmüştür.

Mathner, Martin, Tatum, ve Chouti (2010) bir sportmenlik eğitimi programının okul içi sporlara katılan öğrencilerin davranışları üzerindeki potansiyel etkisini incelemeyi amaçladığı çalışmalarında veriler, iki akademik yıl boyunca toplanmıştır. Verilerin analizleri sonucunda sportmenlik dışı davranışların toplam sayısının iki akademik dönem boyunca azaldığını göstermiştir.

Bredemeier, Weiss, Shields ve Shewchuk (1986) sosyal öğrenmenin bir yaz spor kampında çocukların ahlaki gelişimi üzerindeki etkisini öğrenmeyi amaçladığı çalışmada yaşları 5 ile 7 arasında değişen 84 çocuk ile çalışılmıştır. Altı haftalık süre boyunca yapılan çalışmanın sonucunda yaz kampına katılan çocukların ahlaki gelişimleri üzerinde olumlu anlamda etkisi olduğu görülmüştür.

2. GEREÇ VE YÖNTEM

2.1. Yöntem

2.1.1. Araştırmanın Modeli

Takım ve Mücadele Sporlarında Yarışan Sporcuların Fair-Play yönelimlerini incelemeyi amaçlayan bu çalışma, betimsel bir araştırmadır.

Betimsel araştırmalar, olayı olduğu gibi araştırmaya ve var olan durumu belirlemeye çalışan araştırmalardır. Bu tür araştırmalarda, ele alınan olaylar ve durumlar ayrıntılı bir şekilde araştırılmakta, daha önceki olaylar ve durumlarla ilişkisi incelenerek, “Ne” oldukları betimlenmeye çalışılmaktadır. (Erkuş, 2005).

2.1.2. Evren ve Örneklem

Çalışmamızın evrenini; Rize ilinde Basketbol, Hentbol, Voleybol, Judo, Teakwondo, Boks ve Karate sporlarını yapan lisanslı ve aktif sporcular oluşturmaktadır.

Araştırmamızın örneklem grubunu ise; kolayda örnekleme yöntemi çerçevesinde, Rize ilinde Basketbol, Hentbol, Voleybol, Judo, Teakwondo, Boks ve Karate spor dallarında bir spor kulübüne bağlı olarak spor yapan 105’i erkek ve 231’i kadın olmak üzere toplamda 336 sporcu lisanslı sporcu oluşturmaktadır.

2.1.3. Protokol

Araştırmanın uygulanma aşamasına geçilmeden önce kişi ve kurumlardan izin alınmıştır. Öncelikle Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı başkanlığından daha sonra Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Sosyal ve Beşerî Bilimlerden Etik Kurul raporu alınıp Kişisel Bilgi Formu ve Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeğinin uygulanması için Rize Gençlik ve Spor İl Müdürlüğüne başvurularak gerekli izinler alınmıştır. Bu izinler doğrultusunda sporculara ulaşabilmek için Rize ilinde bulunan antrenman salonlarına gidilerek sporculara ulaşılmıştır. Tüm anket formları uygulanırken sporculara araştırmanın amacı ve ölçeğe nasıl cevap vermeleri gerektiği detaylı olarak anlatılmış, anketlerin doldurulması için sporculara gerekli zaman verilmiş ve anketler

için en az 5, en fazla 8 dakika süre tanınmış ardından sporcuların verdikleri cevaplar hemen toplanmıştır. Bazı sporculara ise, araştırmanın amacı ve ölçeğe nasıl cevap vermeleri gerektiği anlatılmış, antrenörlerine detaylı olarak bilgi verilip sporcularına uygulanması istenmiştir. Anket formları uygulandıktan sonra teslim alınmıştır. Anketler Rize ilinde takım ve mücadele sporuyla ilgilenen 352 lisanslı sporcuya uygulanmış, bunlardan 336 tanesi değerlendirmeye alınmıştır.

2.1.4. Veri Toplama Araçları

Çalışmamızda veri toplama aracı olarak Kişisel Bilgi Formu ve Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimleri Ölçeği (ÇBSYÖ) kullanılmıştır.

2.1.4.1. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel bilgi formunda araştırmacı tarafından hazırlanan, sporcuların cinsiyet, yaş, hangi spor dalını yaptığı, spor yapma yılı, sporculuk düzeyi, haftalık antrenman sayısı, spor branşın da başarı düzeyi, öğrenim düzeyi ve ekonomik durumunu öğrenmeye yönelik bilgilere yer verilmiştir.

2.1.4.2. Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği (ÇBSYÖ)

Katılımcıların sportmenlik yönelimlerini ölçmek için Vallerand ve arkadaşları (1997) tarafından geliştirilen, Sezen-Balçıklı (2010) tarafından Türkçeye uyarlanan “Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği” kullanılmıştır. Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeğinin Türkçe versiyonu 4 faktörlü bir yapıya ve 20 maddeye sahiptir. Katılımcıların Sportmenlik Yönelimleri hakkındaki farkındalık düzeylerini belirleyebilmek için de beşli likert tipi ölçek kullanılmıştır.

Ölçeğin seçenekleri (1) Kesinlikle Katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Kararsızım, (4) Katılıyorum ve (5) Tamamen Katılıyorum şeklindedir.

Ölçeğin açıklanan faktör yük değerlerine bakıldığında, Sosyal Normlara Uyum %28.431, Kurallara ve Yönetime Saygı %14.344, Sporda Sorumluluklara Bağlılık %13.802, Rakibe Saygı %12.935 olarak bulunmuştur. Toplam varyans ise %69.511 olarak tespit edilmiştir. Ölçeğin tüm alt boyutlarına ait iç tutarlılık katsayılarına bakıldığında sırasıyla, sosyal normlar uyum 0.86, kurallara ve yönetime saygı 0.83, sporda sorumluluklara bağlılık 0.91, rakibe saygı 0.82 olarak bulunmuştur. Ölçeğin

toplamına ilişkin iç tutarlılık katsayısı ise 0.90 olarak tespit edilmiştir. Bu araştırmada ise ölçeğin iç tutarlılık katsayısı toplamda 0.83 olarak belirlenmiştir. Cronbach's Alpha katsayısının 0.70'in üzerinde olması ölçeğin güvenilir olduğunu (Arseven, 2001) göstermektedir.

Beş maddeden oluşan ilk faktör Sosyal Normlara Uyum olarak adlandırılmıştır.

“Maçı kaybetsem de rakibimi tebrik ederim”, “bir yenilgiden sonra rakip takım antrenörü ile tokalaşırım”, “bir yarışmadan sonra rakibimi iyi performansından dolayı kutlarım”, “galip geldiğimde bile, kaybeden rakibimin gayretini takdir ederim”, “kazansam da kaybetsem de rakibimle tokalaşırım” maddelerini içerir.

İkinci faktör olan Kurallara ve Yönetime Saygı ise “Hakem kararlarına uyarım”, “oyun kurallarına saygı duyar ve uyarım”, “yaptığım sporun tüm kurallarına mutlaka uyarım”, “hatalı karar verdiğinde bile hakeme saygımı kaybetmem”, “hakemler dışında, resmi maç/saha görevlilerinin uyarılarını da dinlerim” maddelerinden oluşur.

Üçüncü faktör Sporda Sorumluluklara Bağlılık “Kaybedeceğimden emin olsam bile maçta elimden gelen çabayı gösteririm”, “maçta çok hata yapsam bile mücadeleyi bırakmam”, “eksikliklerimi gidermek için neler yapacağımı düşünürüm”, “tüm antrenmanlara katılmak benim için önemlidir”, “antrenmanlarda elimden gelen her şeyi yaparım” maddelerinden oluşur.

Son faktör olan Rakibe Saygı ise “Yere düşen rakibimin kalkmasına yardım için elimi uzatırım”, “eğer elimden gelirse, haksız bir şekilde oyundan atılmak üzere olan rakibimin oyunda kalması için hakemle konuşurum”, “rakibim sakatlandığında, yardım alabilmesi için hakemden oyunu durdurmasını isterim”, “rakibim haksız yere cezalandırılırsa bu durumu düzeltmeye çalışırım”, “rakibim spor malzemelerini unutmuşsa yedeklerimi ona ödünç veririm” maddelerini içerir.

Özetlenecek olursa Sezen-Balçıkkanlı (2010), sportmenlik yönelimini 4 alt boyutta incelemiş ve alt boyutların içeriklerinden şu şekilde bahsetmiştir:

- *Sosyal Normlara Uyum*: Toplum içindeki yaşam kurallarına uymayı ifade eder.
- *Kurallara ve Yönetime Saygı*: Sporunun sporun kurallarına ve yöneticinin kararlarına saygısını ifade eder.
- *Sporda Sorumluluklara Bağlılık*: Sporunun sporun kurallarına uyma disiplini ve antrenman/maç performansı ile ilgili sorumluluklarıdır.

- *Rakibe Saygı*: Rakip ile ilgili olumlu eylemsel hamlelerden söz eder.

2.1.5. İstatistiki Yöntem

Tez yazımında MS Word programı, verilerin düzenlenmesi ve grafiklerin çizilmesinde Windows MS Excel tablolama programı, istatistik testlerin yapılmasında Windows SPSS 26.0 İstatistik programı kullanılmıştır.

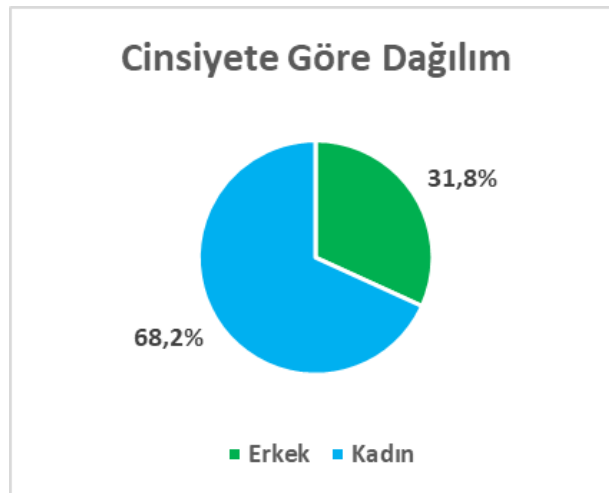
Verilerin genel özelliklerini belirlemede tanımlayıcı istatistik, çapraz tablolama (Cross Tabulation) frekans ve yüzde dağılımlar yapılmıştır. Verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini anlamak için Shapiro Wilk ve Kolmogorov-Smirnov testlerinden faydalanılmıştır. Normal dağılıma sahip olmayan verilere ikili karşılaştırmalar için Mann Whitney-U testi, 3 ve üzeri grup karşılaştırmaları için ise Kruskal Wallis-H testi uygulanmıştır. Kruskal Wallis-H testinde ortaya çıkan farkların hangi gruplar lehine olduğunu anlayabilmek için Pairwise Comparisons karşılaştırmalarından faydalanılmıştır.

2.2. Bulgular

2.2.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

2.2.1.1. Katılımcıların Cinsiyet Durumuna Göre Dağılımı

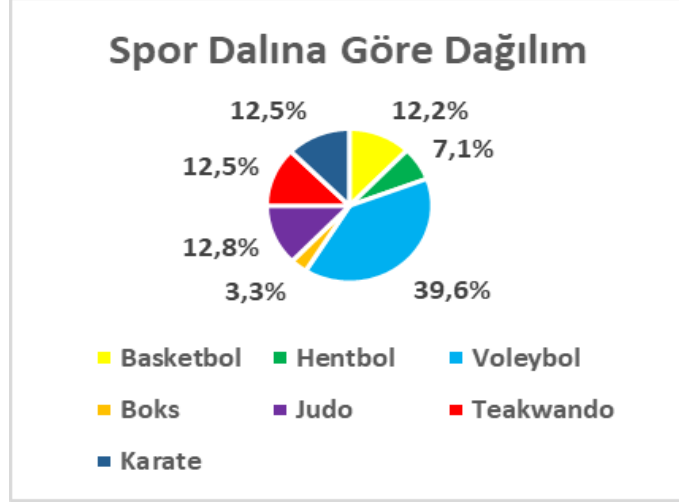
Şekil 1’de çalışmadaki katılımcıların cinsiyet durumlarına göre dağılımı gösterilmektedir. Analiz neticesine göre bu çalışmaya katılanların %68,2’i (N=231) Kadın, %31,8’si (N=105) ise Erkek katılımcılardan oluşmaktadır (Bkz. Şekil 1).

Şekil 1. Katılımcıların cinsiyet durumuna göre dağılımı

2.2.1.2. Katılımcıların Spor Dalına Göre Dağılımı

Şekil 2’de çalışmadaki katılımcıların spor dalına göre dağılımı gösterilmektedir. Analiz neticesine göre bu çalışmaya katılanların %12,2’si (N=41) Basketbol, %3,3’ü (N=11)Boks, %7,1’i (N=24) Hentbol, %39,6’sı (N=133) Voleybol, %12,8’i (N=43)Judo,%12,5’i (N=42)Teakwando,%12,5’i(N=42)Karate katılımcılardan oluşmaktadır (Bkz. Şekil 2).

Şekil 2. Katılımcıların spor dalına göre dağılımı

2.2.1.3. Katılımcıların Spor Yapma Yılına Göre Dağılımı

Şekil 3’te çalışmaya katılanların spor yapma yılına göre dağılımı gösterilmektedir. Analiz neticesine göre bu çalışmaya katılanların %28,3’ü (N=95) 1 yıl ve altı %30,1’i (N=101) 2-4 yıl %25,0’ı 5-7 yıl (N=84) ve %16,7’si ise (N=56) 8 yıl ve üstü aralığında spor yapmakta olan katılımcılardır (Bkz. Şekil 3).

Şekil 3. Katılımcıların spor yapma yılına göre dağılımı

2.2.1.4. Katılımcıların Sporculuk Düzeyine Göre Dağılımı

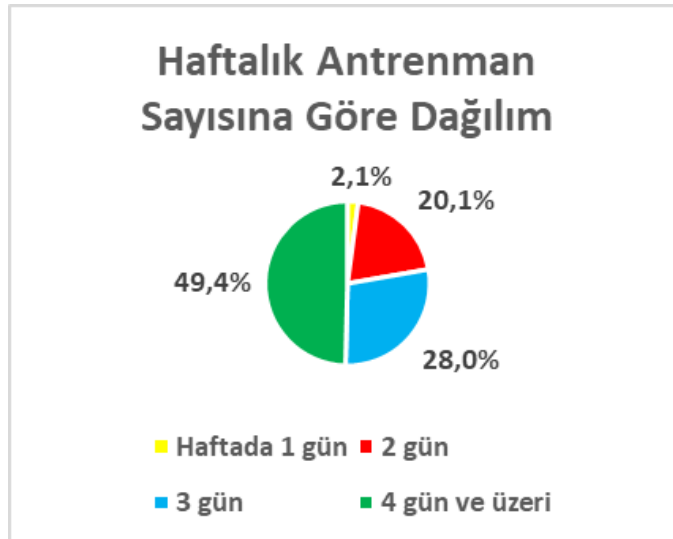
Şekil 4'te çalışmadaki katılımcıların sporculuk düzeyine göre dağılımı gösterilmektedir. Analiz neticesine göre bu çalışmaya katılanların %78,9'u (N=265) Amatör sporcu, %12,8'i Okul takımı (N=43) ve %8,3'ü (N=28) milli sporculardan oluşmaktadır (Bkz. Şekil 4).

Şekil 4. Katılımcıların sporculuk düzeyine göre dağılımı

2.2.1.5. Katılımcıların Haftalık Antrenman Sayısına Göre Dağılımı

Şekil 5'te çalışmadaki katılımcıların haftalık antrenman sayısına göre dağılımı gösterilmektedir. Analiz neticesine göre bu çalışmaya katılanların %49,4'ü (N=166) 4 gün ve üzeri, %28,0'ı (N=94) 3 gün, %20,1'i (N=69) 2 gün, %2,1'i (N=7) ise 1 gün antrenman yapmaktadır (Bkz. Şekil 5).

Şekil 5. Katılımcıların haftalık antrenman sayısına göre dağılımı

2.2.1.6. Katılımcıların Spor Dalında Başarı Düzeyine Göre Dağılımı

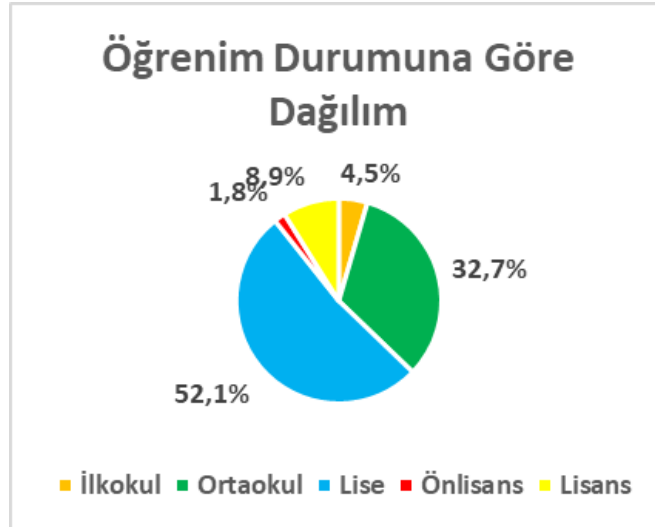
Şekil 6’da çalışmaya katılanların spor dalında başarı düzeyine göre dağılımı gösterilmektedir. Analiz neticesine göre bu çalışmaya katılanların %85,4’ü (N=287) Amatör veya Bölgesel, %6,5’i (N=22) Ulusal, 8,0’ı (N=27) Uluslararası başarı gösteren katılımcılarından oluşmaktadır (Bkz. Şekil 6).

Şekil 6. Katılımcıların spor dalında başarı düzeyine göre dağılımı

2.2.1.7. Katılımcıların Öğrenim Düzeylerine Göre Dağılımı

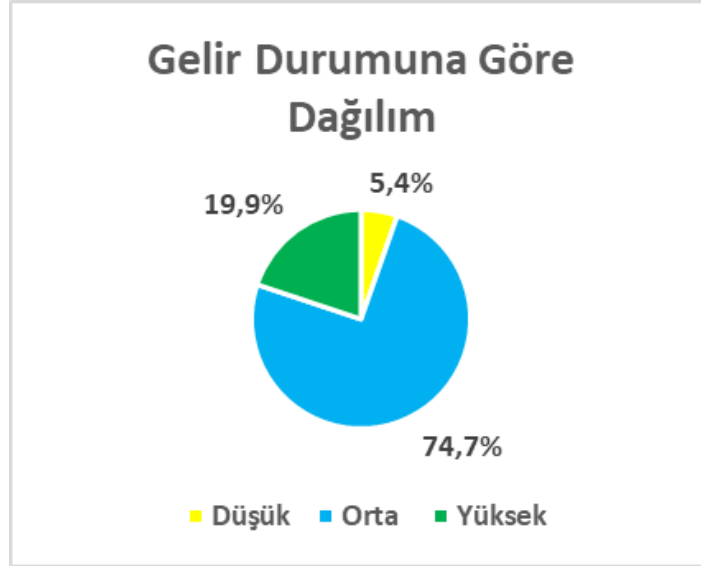
Şekil 7’de çalışmadaki katılımcıların öğrenim düzeylerine göre dağılımı gösterilmektedir. Analiz neticesine göre bu çalışmaya katılanların %52,1’i (N=175) Lise, %32,7’si (N=110) Ortaokul, %8,9’u (N=30) Lisans, %4,5’i (N=15) İlkokul, %1,8’i (N=6) ise Önlisans mezunudur (Bkz. Şekil 7).

Şekil 7. Katılımcıların öğrenim düzeylerine göre dağılımı

2.2.1.8. Katılımcıların Gelir Durumlarına Göre Dağılımı

Şekil 8’de çalışmadaki katılımcıların gelir durumlarına göre dağılımı gösterilmektedir. Analiz neticesine göre bu çalışmaya katılanların %5,4’ü (N=18) Düşük, %74,7’si (N=251) Orta ve %19,9’u (N=67) Yüksek gelir duruma sahip olduklarını beyan etmişlerdir (Bkz. Şekil 8).

Şekil 8. Katılımcıların gelir durumlarına göre dağılımı

2.2.1.9. Katılımcıların Takım ve Mücadele Sporlarına Göre Dağılım

Şekil 9’da çalışmadaki takım ve mücadele sporlarına göre dağılımı gösterilmektedir. Analiz neticesine göre bu çalışmaya katılanların %58,9’u (N=198) Takım Sporları, %41,1’i (N=138) Mücadele Sporları ile ilgilenmektedir (Bkz. Şekil 9).

Şekil 9. Katılımcıların takım ve mücadele sporlarına göre dağılımı

2.2.2. Hipotez Testleri

2.2.2.1. Cinsiyete Göre Sporcuların Fair-Play Yönelimleri

Cinsiyete göre sporcuların fair-play yönelimleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını araştırmak için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde Man Whitney U Testi uygulandı. Test sonuçları Tablo 1’de gösterilmektedir.

Tablo 1. Cinsiyete göre mann whitney u test sonuçları

Alt Boyut	Cinsiyet	Sıra Ort.	Sıra Toplam	df	U	p
Sosyal Normlara Uyum	Erkek	151,52	16212,50	336	10434.5	0.027
	Kadın	176,43	40403,50			
Kurallara Yönetime Saygı	Erkek	163,39	17483,00	336	11705.0	0.507
	Kadın	170,89	39133,00			
Sporda Sorumluluklara Bağlılık	Erkek	169,19	18103,50	336	12177.5	0.928
	Kadın	168,18	38512,50			
Rakibe Saygı	Erkek	161,33	17262,00	336	11484.0	0.351
	Kadın	171,85	39354,00			

Tablo 1’de test sonuçları incelendiğinde, sporcuların sosyal normlara uyum ($p=0.027$) alt boyutunda kadınlar lehine olmak üzere anlamlı farklılıklar olduğu görülmektedir ($U;10.434.5$ $p<0.05$).

Kurallara yönetime saygı ($p=0.507$) ve rakibe saygı alt boyutlarında ($p=0.351$) kadın sporcuların; sporda sorumluluklara bağlılık ($p=0.928$) alt boyutunda ise erkek sporcuların sıra ortalama puanları daha yüksek bulunsa da bu fark istatistiki olarak anlamlı bulunmamıştır ($U;11705.0$ $p>0.05$; $U; 12177.5$ $p>0.05$ $U;11484.0$ $p>0.05$).

Elde edilen bulgulara göre 1. Hipotez; “*Cinsiyetine göre takım ve mücadele sporlarında yarışan sporcuların Fair-Play yönelimleri*” alt boyutlarına ilişkin H_{0b} , H_{0c} , H_{0d} hipotezleri kabul edilirken, H_{0a} hipotezi reddedilmiştir.

4.2.2.2. Spor Dalına Göre Sporcuların Fair-Play Yönelimleri

Spor dalına göre sporcuların fair-play yönelimleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını araştırmak için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde Kruskal Wallis testi uygulandı. Test sonuçları Tablo 2’de gösterilmektedir.

Tablo 2. Spor dalına göre kruskal wallis test sonuçları

Alt Boyut	Spor Dalı	Sıra Ort.	df	X ²	p	Fark
Sosyal Normlara Uyum	Basketbol	171,80	336	13.522	0.035	6>2 3>2 3>7
	Hentbol	126,98				
	Voleybol	181,15				
	Boks	133,36				
	Judo	165,50				
	Teakwando	188,60				
	Karate	141,11				
Kurallara Yönetime Saygı	Basketbol	167,96	336	9.110	0.167	-
	Hentbol	151,38				
	Voleybol	178,70				
	Boks	186,09				
	Judo	161,07				
	Teakwando	183,50				
	Karate	134,50				
Sporda Sorumluluklara Bağlılık	Basketbol	150,09	336	8.516	0.203	-
	Hentbol	148,77				
	Voleybol	184,91				
	Boks	192,05				
	Judo	160,08				
	Teakwando	163,54				
	Karate	153,21				
Rakibe Saygı	Basketbol	181,29	336	9.748	0.136	-
	Hentbol	143,92				
	Voleybol	179,75				
	Boks	167,73				
	Judo	176,58				
	Teakwando	135,32				
	Karate	159,55				

Tablo 2’de test sonuçları incelendiğinde, sporcuların fair-play yönelimi puan sıra ortalamalarının sosyal normlara uyum ($p=0.035$) alt boyutunda anlamlı farklılıklar olduğu görülmektedir ($X^2(6) n=336, 13.522 p<0.05$).

Sporcuların sosyal normlara uyum alt boyutunda gruplar arası farklılaşmanın kaynağının tespiti için yapılan Pairwise Comparisons test sonuçlarına göre, taekwando ve voleybol sporcularının sıra ortalamalarının hentbol sporcularından daha yüksek olduğu görülmektedir. Benzer şekilde voleybol sporcularının sıra ortalamalarının karate sporcularından daha yüksek olduğu görülmektedir.

Her ne kadar istatistiki olarak anlamlı bir fark görülme de kurallara yönetime saygı ve sporda sorumluluklara bağlılık alt boyutunda boks sporcularının, rakibe saygı alt boyutunda ise basketbol sporcularının sıra ortalama puanları daha yüksek bulundu.

Elde edilen bulgulara göre 2. Hipotez; “*Spor dalına göre takım ve mücadele sporlarında yarışan sporcuların Fair-Play yönelimleri*” alt boyutlarına ilişkin H_{0b} , H_{0c} , H_{0d} hipotezleri kabul edilirken, H_{0a} hipotezi reddedilmiştir.

4.2.2.3. Spor Yapma Yılına Göre Sporcuların Fair-Play Yönelimleri

Spor yapma yılına göre sporcuların fair-play yönelimleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını araştırmak için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde Kruskal Wallis testi uygulandı. Test sonuçları Tablo 3’te gösterilmektedir.

Tablo 3. Spor yapma yılına göre kruskal wallis test sonuçları

Alt Boyut	Spor Yapma Yılı	Sıra Ort.	df	X^2	p	Fark
Sosyal Normlara Uyum	1 Yıl ve Altı	182,97	336	6.009	0.111	-
	2-4 Yıl	166,30				
	5-7 yıl	171,39				
	8 yıl ve üstü	143,60				
Kurallara Yönetime Saygı	1 Yıl ve Altı	178,72	336	5.995	0.112	-
	2-4 Yıl	176,64				
	5-7 yıl	164,45				
	8 yıl ve üstü	142,54				
Sporda Sorumluluklara Bağlılık	1 Yıl ve Altı	183,72	336	3.964	0.265	-
	2-4 Yıl	158,40				
	5-7 yıl	169,36				
	8 yıl ve üstü	159,61				
Rakibe Saygı	1 Yıl ve Altı	178,18	336	3.835	0.280	-
	2-4 Yıl	163,16				
	5-7 yıl	176,19				
	8 yıl ve üstü	150,16				

Tablo 3’teki değerler incelendiğinde, sporcuların spor yapma yılına göre tüm alt boyutlarında fair-play yönelimi puan sıra ortalamaları arasında anlamlı bir fark olmadığı görüldü ($X^2(3) n=336, 6.009 p>0.05$), ($X^2(3) n=336, 5.995 p>0.05$), ($X^2(3) n=336, 3.964 p>0.05$), ($X^2(3) n=336, 3.835 p>0.05$).

Elde edilen bulgulara göre 3. Hipotez; “*Spor yapma yılına göre takım ve mücadele sporlarında yarışan sporcuların Fair-Play yönelimleri*” alt boyutlarına ilişkin H_{0a} , H_{0b} , H_{0c} , H_{0d} hipotezlerin tamamı kabul edilmiştir.

4.2.2.4. Sporculuk Düzeyine Göre Sporcuların Fair-Play Yönelimleri

Sporculuk düzeyine göre sporcuların fair-play yönelimleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını araştırmak için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde Kruskal Wallis testi uygulandı. Test sonuçları Tablo 4’te gösterilmektedir.

Tablo 4. Sporculuk düzeyine göre kruskal wallis test sonuçları

Alt Boyut	Sporculuk Düzeyi	Sıra Ort.	df	X ²	p	Fark
Sosyal Normlara Uyum	Okul Takımı	178,18	336	1.680	0.432	-
	Amatör	163,16				
	Milli	176,19				
Kurallara Yönetime Saygı	Okul Takımı	152,48	336	1.545	0.462	-
	Amatör	171,63				
	Milli	163,45				
Sporda Sorumluluklara Bağlılık	Okul Takımı	157,94	336	0.827	0.661	-
	Amatör	170,94				
	Milli	161,66				
Rakibe Saygı	Okul Takımı	170,85	336	1.063	0.588	-
	Amatör	170,02				
	Milli	150,55				

Tablo 4’teki değerler incelendiğinde, sporcuların sporculuk düzeyine göre tüm alt boyutlarında fair-play yönelimi puan sıra ortalamaları arasında anlamlı bir fark olmadığı görüldü ($X^2(2) n=336, 1.680 p>0.05$), ($X^2(2) n=336, 1.545 p>0.05$), ($X^2(2) n=336, 0.827 p>0.05$), ($X^2(2) n=336, 1.063 p>0.05$).

Elde edilen bulgulara göre 4. Hipotez; “*Sporculuk düzeyine göre takım ve mücadele sporlarında yarışan sporcuların Fair-Play yönelimleri*” alt boyutlarına ilişkin $H_{0a}, H_{0b}, H_{0c}, H_{0d}$ hipotezlerin tamamı kabul edilmiştir.

4.2.2.5. Haftalık Antrenman Sayısına Göre Sporcuların Fair-Play

Yönelimleri

Haftalık antrenman sayısına göre sporcuların fair-play yönelimleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını araştırmak için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde Kruskal Wallis testi uygulandı. Test sonuçları Tablo 5’te gösterilmektedir.

Tablo 5. Haftalık antrenman sayısına göre kruskal wallis test sonuçları

Alt Boyut	Haftalık Antrenman Sayısı	Sıra Ort.	df	X ²	p	Fark
Sosyal Normlara Uyum	Haftada 1 gün	181,79	336	1.540	0.673	-
	2 gün	179,11				
	3 gün	169,60				
	4 gün ve üzeri	162,91				
Kurallara Yönetime Saygı	Haftada 1 gün	163,71	336	2.777	0.427	-
	2 gün	184,12				
	3 gün	170,08				
	4 gün ve üzeri	161,31				
Sporda Sorumluluklara Bağlılık	Haftada 1 gün	161,07	336	2.796	0.424	-
	2 gün	180,35				
	3 gün	175,18				
	4 gün ve üzeri	160,11				
Rakibe Saygı	Haftada 1 gün	157,64	336	0.301	0.960	-
	2 gün	170,60				
	3 gün	171,57				
	4 gün ve üzeri	166,34				

Tablo 5’teki değerler incelendiğinde, sporcuların haftalık antrenman sayısına göre tüm alt boyutlarında fair-play yönelimi puan sıra ortalamaları arasında anlamlı bir fark olmadığı görüldü ($X^2(3) n=336, 1.540 p>0.05$), ($X^2(3) n=336, 2.777 p>0.05$), ($X^2(3) n=336, 2.796 p>0.05$), ($X^2(3) n=336, 0.301 p>0.05$).

Elde edilen bulgulara göre 5. Hipotez; “*Haftalık antrenman sayısına göre takım ve mücadele sporlarında yarışan sporcuların fair-play*” yönelimleri alt boyutlarına ilişkin alt boyutlarına ilişkin $H_{0a}, H_{0b}, H_{0c}, H_{0d}$ hipotezlerin tamamı kabul edilmiştir.

4.2.2.6. Spor Dalında Başarı Düzeyine Göre Sporcuların Fair-Play

Yönelimleri

Spor dalında başarı düzeyine göre sporcuların fair-play yönelimleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını araştırmak için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde Kruskal Wallis testi uygulandı. Test sonuçları Tablo 6’da gösterilmektedir.

Tablo 6. Spor Dalında başarı düzeyine göre kruskal wallis test sonuçları

Alt Boyut	Sporculuk Düzeyi	Sıra Ort.	df	X ²	p	Fark
Sosyal Normlara Uyum	Amatör veya Bölgesel	167,37	336	0.618	0.734	-
	Ulusal	184,11				
	Uluslararası	167,76				
Kurallara Yönetime Saygı	Amatör veya Bölgesel	167,30	336	2.990	0.224	-
	Ulusal	200,55				
	Uluslararası	155,19				
Sporda Sorumluluklara Bağlılık	Amatör veya Bölgesel	167,91	336	2.325	0.313	-
	Ulusal	194,84				
	Uluslararası	153,33				
Rakibe Saygı	Amatör veya Bölgesel	170,10	336	5.532	0.063	-
	Ulusal	193,16				
	Uluslararası	131,37				

Tablo 6'daki değerler incelendiğinde, sporcuların spor dalında başarı düzeyine göre tüm alt boyutlarında fair-play yönelimi puan sıra ortalamaları arasında anlamlı bir fark olmadığı görüldü ($X^2(2) n=336, 0.618 p>0.05$), ($X^2(2) n=336, 2.990 p>0.05$), ($X^2(2) n=336, 2.325 p>0.05$), ($X^2(2) n=336, 5.532 p>0.05$).

Elde edilen bulgulara göre 6. Hipotez; *“Yaptıkları spor dalındaki başarı düzeylerine göre takım ve mücadele sporlarında yarışan sporcuların fair-play yönelimleri”* alt boyutlarına ilişkin alt boyutlarına ilişkin $H_{0a}, H_{0b}, H_{0c}, H_{0d}$ hipotezlerin tamamı kabul edilmiştir.

4.2.2.7. Öğrenim Durumuna Göre Sporcuların Fair-Play Yönelimleri

Öğrenim durumuna göre sporcuların fair-play yönelimleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını araştırmak için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde Kruskal Wallis testi uygulandı. Test sonuçları Tablo 7'de gösterilmektedir.

Tablo 7. Öğrenim durumuna göre kruskal wallis test sonuçları

Alt Boyut	Öğrenim Durumu	Sıra Ort.	df	X ²	p	Fark
Sosyal Normlara Uyum	İlkokul	150,97	336	6.034	0.197	-
	Ortaokul	184,51				
	Lise	160,25				
	Ön lisans	206,50				
	Lisans	159,10				
Kurallara Yönetime Saygı	İlkokul	145,67	336	7.593	0.108	-
	Ortaokul	185,17				
	Lise	159,02				
	Ön lisans	219,83				
	Lisans	163,85				
Sporda Sorumluluklara Bağlılık	İlkokul	150,73	336	3.281	0.512	-
	Ortaokul	177,56				
	Lise	164,37				
	Ön lisans	211,92				
	Lisans	159,57				
Rakibe Saygı	İlkokul	164,20	336	5.101	0.277	-
	Ortaokul	183,55				
	Lise	159,44				
	Ön lisans	201,17				
	Lisans	161,77				

Tablo 7’deki değerler incelendiğinde, sporcuların öğrenim durumuna göre tüm alt boyutlarında fair-play yönelimi puan sıra ortalamaları arasında anlamlı bir fark olmadığı görüldü ($X^2(4) n=336, 6.034 p>0.05$), ($X^2(4) n=336, 7.593 p>0.05$), ($X^2(4) n=336, 3.281 p>0.05$), ($X^2(4) n=336, 5.101 p>0.05$).

Elde edilen bulgulara göre 7. Hipotez; “*Öğrenim durumuna göre takım ve mücadele sporlarında yarışan sporcuların fair-play yönelimleri*” alt boyutlarına ilişkin alt boyutlarına ilişkin H_{0a} , H_{0b} , H_{0c} , H_{0d} hipotezlerin tamamı kabul edilmiştir.

4.2.2.8. Gelir Durumuna Göre Sporcuların Fair-Play Yönelimleri

Gelir durumuna göre sporcuların fair-play yönelimleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını araştırmak için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde Kruskal Wallis testi uygulandı. Test sonuçları Tablo 8’de gösterilmektedir.

Tablo 8. Gelir durumuna göre kruskal wallis test sonuçları

Alt Boyut	Gelir Durumu	Sıra Ort.	df	X ²	p	Fark
Sosyal Normlara Uyum	Düşük	113,28	336	6.489	0.039	2>1
	Orta	173,00				
	Yüksek	166,46				
Kurallara Yönetime Saygı	Düşük	134,78	336	2.327	0.312	-
	Orta	170,37				
	Yüksek	170,54				
Sporda Sorumluluklara Bağlılık	Düşük	134,69	336	2.718	0.257	-
	Orta	172,13				
	Yüksek	164,00				
Rakibe Saygı	Düşük	138,53	336	1.997	0.369	-
	Orta	171,30				
	Yüksek	166,07				

Tablo 8’de test sonuçları incelendiğinde, sporcuların fair-play yönelimi puan sıra ortalamalarının sosyal normlara uyum ($p=0.035$) alt boyutunda anlamlı farklılıklar olduğu görülmektedir ($X^2(2) n=336, 6.489 p<0.05$).

Sporcuların sosyal normlara uyum alt boyutunda gruplar arası farklılaşmanın kaynağının tespiti için yapılan Pairwise Comparisons test sonuçlarına göre, orta gelire sahip olan sporcuların sıra ortalamalarının düşük gelire sahip olan sporcuların puanından daha yüksek olduğu görülmektedir.

Her ne kadar istatistiki olarak anlamlı bir fark görülmese de sporda sorumluluklara bağlılık ve rakibe saygı alt boyutunda orta gelire sahip olan sporcuların, kurallara yönetime saygı alt boyutunda ise yüksek gelire sahip olan sporcuların ortalama puanları daha yüksek bulundu.

Elde edilen bulgulara göre 8. Hipotez; “*Gelir durumuna göre takım ve mücadele sporlarında yarışan sporcuların fair-play yönelimleri*” alt boyutlarına ilişkin alt boyutlarına ilişkin H_{0b} , H_{0c} , H_{0d} hipotezleri kabul edilirken, H_{0a} hipotezi reddedilmiştir.

4.2.2.9. Takım ve Mücadele Sporlarına Göre Sporcuların Fair-Play

Yönelimleri

Takım ve mücadele sporlarına göre sporcuların fair-play yönelimleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını araştırmak için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde Man Whitney U Testi uygulandı. Test sonuçları Tablo 9’da gösterilmektedir.

Tablo 9. Takım ve mücadele sporlarına göre mann whitney u test sonuçları

Alt Boyut	Takım ve Mücadele Sporları	Sıra Ort.	Sıra Toplam	df	U	P
Sosyal Normlara Uyum	Takım Sporları	172,65	34185,00	336	12840,0	0.344
	Mücadele Sporları	162,54	22431,00			
Kurallara Yönetime Saygı	Takım Sporları	173,17	34287,00	336	12738,0	0.288
	Mücadele Sporları	161,80	22329,00			
Sporda Sorumluluklara Bağlılık	Takım Sporları	173,32	34316,50	336	12708,5	0.272
	Mücadele Sporları	161,59	22299,50			
Rakibe Saygı	Takım Sporları	175,72	34793,50	336	12231,5	0.100
	Mücadele Sporları	158,13	21822,50			

Tablo 9'daki değerler incelendiğinde, sporcuların takım ve mücadele sporları düzeyine göre tüm alt boyutlarında fair-play yönelimi puan sıra ortalamaları arasında anlamlı bir fark olmadığı görüldü (U; 12840,0 $p>0.05$, U; 12738,0 $p>0.05$, U; 12708,5 $p>0.05$, U; 12231,5 $p>0.05$).

Takım sporları ile mücadele sporlarında yarışan sporcuların fair-play yönelimleri alt boyutlarının tamamında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ancak; Takım Sporlarında yarışan sporcuların *fair-play yönelimleri* alt boyutlarının tamamında Sıra Ortalama Toplam Puanları daha yüksek bulunmuştur.

Bu durumun nedeni olarak, takım sporu yapan sporcuların ortak kararlar doğrultusunda hareket etmeleri gerektiği, bireyin davranışlarının sadece kendi değil takım arkadaşlarını da etkilediği, takım arkadaşlarına karşı sorumluluklarını yerine getirme isteği, olumsuz davranışların takımdan dışlanmaya yol açabileceği, antrenör ve kulüp yöneticilerinin onayını almak ve seyircinin desteğini kazanma arzusu düşünülmektedir.

Elde edilen bulgulara göre 9. Hipotezimiz H_0 : “Takım sporları ile mücadele sporlarında yarışan sporcuların fair-play yönelimleri arasında bir farklılık yoktur” hipotezimiz kabul edilmiştir. Bununla birlikte 9. Hipotezimizin alt boyutlarına ilişkin H_{0a} , H_{0b} , H_{0c} , H_{0d} hipotezlerinin tamamı kabul edilmiştir.

3. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

3.1. Tartışma

Çalışmamızın bu bölümünde, Rize ilinde, Takım ve Mücadele sporlarında lisanslı olarak spor yapmakta olan sporcuların cinsiyet, spor dalı, spor yapma yılı, sporculuk düzeyi, haftalık antrenman sayısı, yaptığı spor dalında başarı düzeyi, öğrenim durumları, gelir durumu, takım ve mücadele sporları gibi farklı değişkenlere göre fair-play yönelimleri incelenmiş ve hipotezlerin doğruluklarına dayanak oluşturan bulguların tartışılması ve yorumlanması detaylı bir şekilde yer almaktadır.

Cinsiyete Göre Sporcuların Fair-Play Yönelimleri

Cinsiyet değişkenine bağlı olarak katılımcıların fair-play yönelimi puan sıra ortalamalarında sporcuların sosyal normlara uyum alt boyutunda kadınlar lehine olmak üzere anlamlı farklılıklar olduğu görülmektedir. Kurallara yönetime saygı ve rakibe saygı alt boyutlarında kadın sporcuların; sporda sorumluluklara bağlılık alt boyutunda ise erkek sporcuların sıra ortalama puanları daha yüksek bulunmuştur. Kadınların fair-play yönelimi puan sıra ortalamalarının erkeklerden anlamlı bir şekilde daha yüksek çıkmasındaki sebeplerden biri kadınların yaratılış itibari ile daha duygusal olmaları ve bu duygusallıktan ötürü empati kurmada erkeklerden daha başarılı olmaları olabilir.

Kavalcı ve ark. (2019), üniversite futsal takımlarında oynayan sporcuların fair play anlayışlarını belirlemeye yönelik çalışmalarında toplam 400 sporcunun görüşlerini almıştır. Araştırma sonucunda kadın futsal oyuncularının sportmenlik yöneliminin erkek futsal oyuncularına göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç, çalışma sonuçlarımızla benzerlik göstermiştir.

Yurt dışında hentbol ve futbolcularla yapılan çalışmada, erkeklerin kadınlara oranla daha saldırgan olduklarının tespit edildiği çalışmanın sonucu bizim bahsettiğimiz yorumu da destekler niteliktedir (Coulomb-Cabagno, Rascle 2006).

Başaran (2017)'ın BESYO öğrencileri ile yaptığı çalışmada kurallar ve yönetime saygı alt boyutunda cinsiyet açısından fair-play yönelimi puanlarında çalışmamıza benzer şekilde anlamlı bir fark bulunurken, diğer alt boyutlarda anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Kılınç (2020)'ın 234'ü erkek, 135'i kadın olmak üzere farklı spor dallarıyla uğraşan bireylerin sportmenlik düzeylerinin incelenmesi adlı çalışmasında sosyal normlara uyum, kurallara ve yönetime saygı ve rakibe saygı alt boyutlarında kadın ve erkek cinsiyetleri arasında anlamlı fark olduğu ve bu farkın kadınlar lehine olduğu tespit edilmiştir.

Spor Dalına Göre Fair Play Yönelimleri

Spor dalı değişkenine bağlı olarak sporcuların fair-play yönelimi puan sıra ortalamalarının sosyal normlara uyum alt boyutunda anlamlı farklılıklar olduğu görülmektedir. Sporcuların sosyal normlara uyum alt boyutunda gruplar arası farklılaşmanın kaynağının tespiti için yapılan Pairwise Comparisons test sonuçlarına göre, taekwando ve voleybol sporcularının sıra ortalamalarının hentbol sporcularından daha yüksek olduğu görülmektedir. Benzer şekilde voleybol sporcularının sıra ortalamalarının karate sporcularından daha yüksek olduğu görülmektedir. Günümüzde Voleybolun revanşa ve göz önünde olması sporcuların fair play yönelimlerini olumlu açıdan etkilediği düşünülmektedir. Kurallara, yönetime saygı ve sporda sorumluluklara bağlılık alt boyutunda boks sporcularının, rakibe saygı alt boyutunda ise basketbol sporcularının sıra ortalama puanları daha yüksek bulunmuş fakat bulunan sonuçlar istatistiksel açıdan anlamlı bir fark ifade etmemektedir.

Pekel (2023)'in 27 erkek 12 kadın toplamda 39 sporcu ile yaptığı Profesyonel voleybolcuların fair play algısı çalışmasında sporcuların fair play algısının benimsendiği görülmüştür. Bu sonuç çalışmamızla paralellik göstermektedir.

Varlık (2021)'in lisanslı olarak spor yapan ortaöğretim öğrencilerinin sportmenlik yönelimi düzeylerinin belirlenmesini konu edinen çalışmanın hiçbir alt boyutunda anlamlı bir farklılığa rastlanamamıştır.

Spor Yapma Yılına Göre Sporcuların Fair Play Yönelimleri

Spor yapma yılı değişkenine bağlı olarak sporcuların tüm alt boyutlarında fair-play yönelimi puan sıra ortalamaları arasında anlamlı bir fark olmadığı görüldü. Bunun sebebinin, sporcunun spor yapma yılı az veya çok olsada kuralları her yaşta benimsediği ve uyguladığı düşünülmektedir.

Kulaber (2021)'in 360 lisanslı spor yapan ortaöğretim öğrencileri ile yaptığı çalışmada spor yapma yılı açısından fair-play yönelimlerinde sadece kurallara ve yönetime saygı alt boyutunda anlamlı bir farklılık görülürken diğer alt boyutlarda anlamlı bir farklılığa rastlanamamıştır.

Farklı bir çalışmada Duygu (2022)'nin 18-35 yaş aralığındaki 441 katılımcı ile yapmış olduğu savunma sporu yapan bireylerde sportmenlik davranışlarının incelenmesinde hiçbir alt boyutta anlamlı bir şekilde farklılaşmaya rastlanamamıştır. Yapılan bu çalışmada bizim çalışmamızla örtüşmektedir.

Efek (2021)'in 1254 katılımcı ile atletizm sporunun stres, atılganlık ve sportmenlik düzeyleriyle ilişkisini inceleyen çalışmasında, atletizm yapan katılımcıların spor yaşı değişkeni ile kurallar ve yönetime saygı puanı arasındaki anlamlı farklılık 11-15 yıl arası spor yapanlarla 0-5 yıl arası spor yapanlar arasındadır. Anlamlı farklılık 11-15 yıl arası spor yapanlar lehinedir.

Sporculuk Düzeyine Göre Sporcuların Fair Play Yönelimleri

Sporculuk düzeyi değişkenine bağlı olarak sporcuların tüm alt boyutlarında fair-play yönelimi puan sıra ortalamaları arasında anlamlı bir fark olmadığı görüldü. Sosyal normlara uyum alt boyutunda okul takımlarında oynayan sporcuların sıra ortalama puanı yüksek olsada istatistiki açıdan anlamlı bulunmamıştır. Bunun sebebinin çalışma grubumuzda yaş aralığının kısıtlı olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Boz (2023)'un 425 erkek 275 kadın toplam 700 öğrenci ile yaptığı Kafkas Üniversitesi Sarıkamış Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Kaygı Durumlarının Adil Oyun (Fair Play) Tutumlarına Etkisini incelediği çalışmasında milli sporcu olma durumuna göre sporda sorumluluklara bağlılık ve rakibe saygı düzeylerinde istatistiksel açıdan önemli ölçüde ayrım olmadığı görülmüştür.

Ataklı (2022)'nin Milli judocular üzerinde yapmış olduğu çalışmada, millilik kategorisi değişkenine göre çok boyutlu sportmenlik yönelimi düzeyleri incelendiğinde “Sosyal Normlara Uyum, Kurallar ve Yönetime Saygı, Sporda Sorumluluklara Bağlılık ve Rakibe Saygı” alt boyutlarının tamamında gruplar arası anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Yapılan bu çalışmaların sonuçları, bizim çalışmamızın sonuçlarını destekler niteliktedir.

Yiğit (2021)'in Lise öğrencileri üzerinde milli sporculuk faktörüne göre sportmenlik davranışlarını ele almış, toplumsal normlara uyum alt boyutunda gözle görülür ayırım olduğunu vurgulamış olup diğer alt boyutlarda herhangi bir fark olmadığının üstünü çizmiştir. Milli sporcu olan öğrencilerin olmayanlara istinaden bütün alt boyutlarda daha üst seviyelerde olduğunu vurgulamıştır.

Yiğit (2021)'in bu çalışmasında anlamlı bir fark bulunmasının sebebinin sadece lise düzeyinde sporculara uygulandığı için fark olduğu düşünülmektedir.

Haftalık Antrenman Sayısına Göre Sporcuların Fair Play Yönelimleri

Haftalık antrenman değişkenine bağlı olarak sporcuların haftalık antrenman sayısına göre tüm alt boyutlarında fair-play yönelimi puan sıra ortalamaları arasında anlamlı bir fark olmadığı görüldü.

Çalışmamızla ilgili olarak Haftalık Antrenman Sayısına göre sporcuların Fair-Play Yönelimleri alt boyutları ile ilgili olarak literatürde herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Spor Dalında Başarı Düzeyine Göre Sporcuların Fair Play Yönelimleri

Spor dalında başarı düzeyi değişkenine bağlı olarak tüm alt boyutlarında fair-play yönelimi puan sıra ortalamaları arasında anlamlı bir fark olmadığı görüldü. Kurallara ve yönetime saygı alt boyutunda ulusal müsabakalarda yarışan sporcuların sıra ortalama puanları yüksek olsada istatistiki açıdan anlamlı bulunmamıştır. Bunun nedeni olarak sporcuların amatör, ulusal veya uluslararasıda olsa katıldıkları müsabakalarda fair play yönelimlerinin değişmediği, kurallara ve fair play anlayışına önem verdikleri düşünülmektedir.

Akoğlu ve ark. (2019) yaptıkları araştırmada uluslararası spor organizasyonlarına katılan sporcuların sporda ahlaktan uzaklaşma ve sportmenlik davranışlarının incelemiş ve katılımcıların genel itibarı ile sporda sorumluluklara ve sosyal normlara bağlı oldukları, kurallara ve yönetime saygılı olduklarını araştırmalarında tespit etmişlerdir. Bu açıdan yapılan bu çalışma bizim çalışmamızda bulunan sonuçlarla paralellik göstermektedir.

Öğrenim durumu değişkenine bağlı olarak sporcuların tüm alt boyutlarında fair-play yönelimi puan sıra ortalamaları arasında anlamlı bir fark olmadığı görüldü.

Öğrenim durumu değişkenine bağlı olarak tüm alt boyutlarında fair-play yönelimi puan sıra ortalamaları anlamlı farklılaşmamasına rağmen, Ön Lisans mezunu sporcuların sıra ortalama puanları diğerlerine göre daha yüksek bulunmuştur. Bunun sebebinin araştırma grubumuzda önlisans sporcularının yaşlarının diğer yaş grubu sporcularına göre daha büyük olması, daha olgun ve sporda daha çok tecrübeli olmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Güngör (2022) ün amatör sporcuların empatik eğilimleri, iletişim becerileri ve fair-play anlayışları arasındaki ilişkinin incelenmesine yönelik yaptığı çalışmada bizim çalışmamıza tezat olarak katılımcıların eğitim düzeylerinin fair play anlayışlarına etkisi incelendiğinde, anlamlılık tespit edilmiştir. “Sosyal normlara uyum” alt boyutunda lise ve önlisans düzeylerinin fair play anlayışları, ortaokul düzeyine oranla anlamlı derecede yüksektir. “Rakibe saygı” alt boyutunda lise, önlisans, lisans ve lisansüstü düzeylerinin fair play anlayışları, ortaokul düzeyine oranla anlamlı derecede yüksektir. Genel toplamda ise önlisans düzeyinin fair play anlayışları ortaokul düzeyine oranla anlamlı derecede yüksektir.

Gelir Durumuna Göre Sporcuların Fair Play Yönelimler

Gelir durumu değişkenine bağlı olarak sporcuların fair-play yönelimi puan sıra ortalamalarının sosyal normlara uyum alt boyutunda anlamlı farklılıklar olduğu görülmektedir. Sporcuların sosyal normlara uyum alt boyutunda gruplar arası farklılaşmanın kaynağının tespiti için yapılan Pairwise Comparisons test sonuçlarına göre, orta gelire sahip olan sporcuların sıra ortalamalarının, düşük gelire sahip olan sporcuların puanından daha yüksek olduğu görülmektedir. Her ne kadar istatistiki olarak anlamlı bir fark görülmese de sporda sorumluluklara bağlılık ve rakibe saygı alt boyutunda orta gelire sahip olan sporcuların, kurallara yönetime saygı alt boyutunda ise yüksek gelire sahip olan sporcuların sıra ortalama puanları daha yüksek bulundu.

Orta gelire sahip sporcuların yaptıkları spor dalını daha profesyonel boyuta taşımak için ve yaptıkları spor dalında saygınlık kazanmak adına fair play gerektiren davranışlarda daha özenli davrandıkları düşünülmektedir.

Kulaber (2021), yapmış olduğu sportmenlik yönelimlerinin bazı değişkenler açısından incelendiği çalışmada spor lisesinde öğrenim gören öğrencilerin ailenin gelir düzeyi değişkenine göre kurallara ve yönetime saygı ile sporda sorumluluklara bağlılık

alt boyutlarında anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı, sosyal normlara uyum ve rakibe saygı alt boyutlarında ise anlamlı bir farklılaşmanın olduğunu belirtmiştir. Kulaber (2021) aile gelir düzeyi yüksek olan öğrencilerin, aile gelir düzeyinin düşük olan öğrencilere göre sportmenlik yönelimlerinin yüksek olmasını ekonomik açıdan zorluk yaşayan ailelerde kişilerin haliyle ilk olarak temel ihtiyaçlara yöneleceğini ve bu sebeple ahlaki ihtiyaçları için önem sırasının daha gerilere düşeceğini ve bu sebeple de ailedeki ekonomik nedenlerden ötürü yaşanan huzursuz ortamdan bireylerin de etkilenip sportmenlik kavramını tam olarak anlayamadıklarını belirtmiştir.

Takım ve Mücadele Sporlarına Göre Sporcuların Fair Play yönelimleri

Takım ve Mücadele sporları değişkenine bağlı olarak sporcuların tüm alt boyutlarında fair-play yönelimi puan sıra ortalamaları arasında anlamlı bir fark olmadığı görüldü.

Takım sporları ile mücadele sporlarında yarışan sporcuların fair-play yönelimleri alt boyutlarının tamamında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ancak; Takım Sporlarında yarışan sporcuların *fair-play yönelimleri* alt boyutlarının tamamında Sıra Ortalama Toplam Puanları daha yüksek bulunmuştur. Bunun nedeni olarak takım sporu yapan sporcuların ortak kararlar doğrultusunda hareket etmeleri gerektiği, kişinin sergilediği hareketlerin sadece kendini değil bütün takımı arkadaşlarını etkilediği, takım arkadaşlarına karşı üstlerine düşen görevi yerine getirme arzusu, sergilediği olumsuz bir davranışın takımdan dışlanmasına sebep olabileceği, antrenör ve kulüp yöneticilerinin onayını alma ve seyircinin sempatisini kazanma arzusu olduğu düşünülmektedir.

Boz (2023)'un Kafkas Üniversitesi Sarıkamış Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Kaygı Durumlarının Adil Oyun (Fair Play) Tutumlarına Etkisini incelediği çalışmasında takım sporları yapan katılımcıların toplumsal normlara uyum ve toplam centilmenlik yönelim düzeylerinin bireysel sporlar yapan katılımcılardan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmüştür. Yapılan bu çalışma bizim çalışmamızla paralellik göstermektedir.

Güngör (2022) ün amatör sporcuların empatik eğilimleri, iletişim becerileri ve fair-play anlayışları arasındaki ilişkinin incelenmesine yönelik yaptığı çalışmada bizim çalışmamıza tezat olarak “Kurallara ve yönetime saygı” alt boyutunda bireysel

spor yapanların fair play anlayışları, takım sporu yapanlara oranla anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

3.2. Sonuç

Rize İlinde Takım sporları (*Basketbol, Hentbol, Voleybol*) ile mücadele sporlarında (*Judo, Teakwondo, Boks, Karate*) lisanslı ve aktif yarışan sporcuların fair-play yönelimleri Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği (ÇBSYÖ) kapsamında incelenerek, ölçeğin alt boyutlarında yer alan maddelere verilen cevaplar açısından değerlendirilmiş ve şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Çalışmaya katılan sporcuların cinsiyet değişkenine göre fair-play yönelimleri alt boyutlarında; “sosyal normlara uyum” alt boyutunda kadınlar lehine olmak üzere anlamlı farklılaşma görülürken, diğer alt boyutlarda “kurallara yönetime saygı, sporda sorumluluklara bağlılık ve rakibe saygı” alt boyutlarında anlamlı bir farklılaşma görülmemiştir.
2. Çalışmaya katılan sporcuların spor dalı değişkenine göre fair-play yönelimleri alt boyutlarında; “sosyal normlara uyum” alt boyutunda taekwondo ve voleybol dalındaki sporcularının hentbol dalındaki sporculara oranla, voleybol dalındaki sporcularının da karate dalındaki sporculara oranla pozitif yönde farklılaştığı görülmüştür. Spor dalı değişkenine göre sporcuların fair-play yönelimleri diğer alt boyutlarda “kurallara yönetime saygı, sporda sorumluluklara bağlılık ve rakibe saygı” alt boyutlarında anlamlı bir farklılaşma görülmemiştir.
3. Çalışmaya katılan sporcuların spor yapma yılı değişkenine göre fair-play yönelimleri tüm alt boyutlarında; “sosyal normlara uyum, kurallara yönetime saygı, sporda sorumluluklara bağlılık ve rakibe saygı” anlamlı bir farklılaşma görülmemiştir.
4. Çalışmaya katılan sporcuların sporculuk düzeyi değişkenine göre sporcuların fair-play yönelimleri tüm alt boyutlarında; “sosyal normlara uyum, kurallara yönetime saygı, sporda sorumluluklara bağlılık ve rakibe saygı” anlamlı bir farklılaşma görülmemiştir.
5. Çalışmaya katılan sporcuların haftalık antrenman sayısının değişkenine göre fair-play yönelimleri tüm alt boyutlarında; “sosyal normlara uyum, kurallara

yönetime saygı, sporda sorumluluklara bağlılık ve rakibe saygı” anlamlı bir farklılaşma görülmemiştir.

6. Çalışmaya katılan sporcuların yaptıkları spor dalındaki başarı düzeyi değişkenine göre fair-play yönelimleri tüm alt boyutlarında; “sosyal normlara uyum, kurallara yönetime saygı, sporda sorumluluklara bağlılık ve rakibe saygı” anlamlı bir farklılaşma görülmemiştir.
7. Çalışmaya katılan sporcuların öğrenim durumu değişkenine göre fair-play yönelimleri tüm alt boyutlarında; “sosyal normlara uyum, kurallara yönetime saygı, sporda sorumluluklara bağlılık ve rakibe saygı” anlamlı bir farklılaşma görülmemiştir.
8. Çalışmaya katılan sporcuların gelir durumları değişkenine göre fair-play yönelimleri alt boyutlarında; “sosyal normlara uyum” alt boyutunda orta gelire sahip olan sporcuların düşük gelire sahip olan sporculara oranla pozitif yönde farklılaştığı görülürken, diğer alt boyutlarda “kurallara yönetime saygı, sporda sorumluluklara bağlılık ve rakibe saygı” alt boyutlarında anlamlı bir farklılaşma görülmemiştir.
9. Çalışmaya katılan sporcuların takım ve mücadele sporlarına göre sporcuların fair-play yönelimleri tüm alt boyutlarında; “sosyal normlara uyum, kurallara yönetime saygı, sporda sorumluluklara bağlılık ve rakibe saygı” anlamlı bir farklılaşma görülmemiştir.

Çalışmamız Bulgularından Elde Edilen Sonuçları Özetleyecek Olursak;

Çalışmaya katılan sporcuların cinsiyet değişkenine göre fair-play yönelimleri alt boyutlarında; “sosyal normlara uyum” alt boyutunda kadınlar lehine,

Spor dalı değişkenine göre fair-play yönelimleri alt boyutlarında; “sosyal normlara uyum” alt boyutunda taekwando, voleybol, hentbol ve karate dalındaki sporcular arasında taekwando dalında spor yapanların lehine,

Sporcuların gelir durumları değişkenine göre fair-play yönelimleri alt boyutlarında; “sosyal normlara uyum” alt boyutunda orta gelire sahip ile düşük gelire sahip olan sporcular arasında orta gelire sahip olan sporcuların lehine farklılaştığı görülmüştür.

Çalışmaya katılan sporcuların spor yapma yılı, sporculuk düzeyi, haftalık antrenman sayısı, yaptığı spor dalındaki başarı düzeyi, öğrenim durumu, yaptığı takım/mücadele sporları değişkenlerine göre fair-play yönelimleri tüm alt boyutlarında; “sosyal normlara uyum, kurallara yönetime saygı, sporda sorumluluklara bağlılık ve rakibe saygı” anlamlı bir farklılaşma görülmemiştir.

3.3. Öneriler

Araştırmanın sonucu özelinde şu öneriler sunulmaktadır:

- Çalışmaya katılan sporcuların cinsiyet değişkenine göre fair-play yönelimleri alt boyutlarından “sosyal normlara uyum” alt boyutunda kadınlar lehine farklılaştığı ve diğer iki alt boyutlarda da kadınların fair-play puanlarının yüksek olması göz önünde bulundurularak erkek sporcular için fair-play yönelimlerine yönelik eğitici çalışmalar yapılabilir.
- Çalışmaya katılan sporcuların yaptıkları spor dalına göre sporcuların fair-play yönelimleri alt boyutlarından “sosyal normlara uyum” alt boyutunda anlamlı farklılıklar olduğu göz önünde bulundurularak spor dalları arasında farklılığın nedenleri ve çözümleri ile ilgili çalışmalar yapılabilir.
- Çalışmaya katılan sporcuların gelir durumlarına göre fair-play yönelimleri alt boyutlarından “sosyal normlara uyum” alt boyutunda orta gelire sahip ile düşük gelire sahip olan sporcular arasında orta gelire sahip olan sporcuların lehine farklılaştığı, diğer alt boyutlarda da alt gelir düzeyine sahip sporcuların fair-play yönelim puanlarının düşük olduğu göz önünde bulundurularak, gelir düzeylerinin fair-play yönelimlerine etkisinin nedenleri konusunda çalışmalar yapılabilir.
- Mücadele ve takım sporları yapan sporcuların arasında fair-play yönelim puanlarında anlamlı bir farklılık olmamasına rağmen, mücadele sporları yapan sporcuların fair-play yönelim puanlarının tüm alt boyutlarda düşük olması göz önünde bulundurularak, mücadele sporları sporcularına fair-play’e yönelik olarak eğitim-seminer vb. çalışmalar yapılabilir.
- Eğitim kurumlarında beden eğitimi ve spor derslerinde oynanan eğitsel oyunlarda çocuk ve gençleri “ne olursa olsun kazanmalıyız” düşüncesinden uzaklaştırılıp, oyunların sportmence ve kurallarına uygun yapılması bilinci

verilmesi onların geleceklerindeki spor yaşamlarında fair-play davranışlarına katkı sağlayabilir.

- Bireylerin kişiliklerinin oluşumlarında, olumlu davranış değişikliği kazanmasında, ahlaki kuralların kazanılmasında ve toplumsal normlara uyumlarında ailenin çok önemli rol oynadığı bilinmektedir. Ailenin öneminden yola çıkarak ebeveynlerin bu konularda gelişimleri ile ilgili yaygın eğitim kurumları aracılığı ile eğitimler verilebilir.
- İleriki çalışmalar için araştırmacılara Fair-Play yönelimleri konusunda takım sporları, bireysel sporlar, doğa sporları, ekstrem sporlar vb. farklı spor dallarında çalışmalar yapmaları önerilebilir.
- Futbol kategorilerinin çok fazla olması, profesyonel kulüplerdeki oyunculara ulaşmanın ve TFF'nun izin zorluğu göz önünde bulundurulmuş, sadece amatör ve alt yaş grubu ile yapılmasında ise yaş gruplarının homojen dağılması öngörüsünden dolayı çalışmamızda yer verilmemiştir. Günümüzün en popüler takım spor dallarından olan futbol oyuncularının özelinde fair-play yönelimleri ile ilgili yeni bir çalışma yapılabilir.
- Yeni araştırmacılar Rize örnekleminin dışında farklı illerde, farklı bölgelerde ve Türkiye genelinde nitel ve nicel yöntemlerle yeni çalışmalar gerçekleştirmeleri ile Fair-Play yönelimler konusunda literatüre katkı sağlayabilirler.

KAYNAKÇA

- Akay, H. (2018). *Adölesan Dönemi Judocu Çocuklarda Denge Antrenmanlarının Reaksiyon Zamanı Üzerine Etkileri*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Gaziantep.
- Akoğlu, H.E., Ayyıldız, E., Sunay, H. (2019). Uluslararası Spor Organizasyonlarına Katılan Sporcuların Sporda Ahlaktan Uzaklaşma ve Sportmenlik Davranışlarının İncelenmesi. *Sportif Bakış: Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(3), 329-340.
- Alpman, C. (1972). *Eğitimin Bütünlüğü İçinde Beden Eğitimi ve Çağlar Boyu Gelişimi*. İstanbul: Meb Yayınları.
- Arte, Y. B. Wahyudi, A. & Nasuka, N. (2019). The Effect Of Plyometric Exercise And Arm Muscle Strength On Smash Ability Of Pervoba Volleyball Athletes. *Journal of Physical Education and Sports*, 8(5),138-144.
- Ataklı, M. (2022). *Milli Judocuların Sosyal Zekâları ile Sportmenlik Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Sağlık Bilimleri Entitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anbilim Dalı Yüksek Lisans Tezi
- Batmaz, S. ve Kılınçoğlu, Ş. (2017). *Ortaöğretim Spor Lisesi Bireysel Sporlar Boks Ders Kitabı*. Ankara: MEB Yayınları.
- Beneke, R., Beyer, T., Jachner, C., Erasmus, J., & Hütler, M. (2004). Energetics Of Karate Kumite. *European journal of applied physiology*, 92, 518-523.
- Bereket Yücel, S., Nalçakan Rudarlı, G., Ergin, E., Bedestenlioğlu, M., Hidayetoğlu, K., Yarkin, G. & Mirzeoğlu, A.D. (Ed.) (2019). *13 -14 Yaşlar İçin Voleybolda Antrenman*. Ankara: Spor Yayınevi.
- Boz F.S. (2023). *Kafkas Üniversitesi Sarıkamış Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Kaygı Durumlarının Adil Oyun (Fair Play) Tutumlarına Etkisinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Kafkas Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anbilim Dalı
- Bredemeier BJL, Shields DL, (1998). *Moral Assessment in Sport Psychology* (Ed: Duda JL). Morgantown: Advances in sport and exercise psychology measurement.
- Bredemeier, B.J., Weiss, M.R., Shields, D.L. ve Shewchuk, R.M., (1986). Promoting Moral Growth İn Summer Sports Camp: The İmplementation Of Theoretically Grounded İnstructional Strategies. *Journal of Moral Education*, 15: 212–220.
- Burgul, A. ve Çulha, U. (1991). *Basketbol Tekniği*. Ankara: Uzman

- Camomilla, V., Adriano, F., Annibali, R., & Sbriccoli, P. (2020). Biomechanical Investigation Of The Kizami Tsuki İn Karate Athletes. *ISBS Proceedings Archive*, 38(1), 708.
- Coulomb-Cabagno, G. and Rasclé, O. (2006). Team Sports Players. Observed Aggression As A Function Of Gender Competitive Level And Sport Type. *Journal Of Applied Social Psychology*, 36 (8), 1980-2000.
- Çelen, A. (2012). *Spor Eğitimi Modeli ile İşlenen Voleybol Derslerinin Öğrencilerin Bilişsel, Duyuşsal ve Psikomotor Eriş Düzeylerine Etkisi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çetintaş, Y. (2021). *Karate Do Mücadele Sanatı*. Ankara: Gökçe Ofset Matbaacılık.
- D'Agostino, F. (1981). The Ethos of Games. *Journal of the Philosophy of Sport*; VIII: 7-18.
- Davis, HM. (1996). *Empathy A Social Psychological Approach*, 2nd. ed. USA: Westviewpress.
- Devisch, I. (2010). Outrage And "Cosmetics". Fairplay in The Commercialized Top Sport. *De Leeswolf*, 3, 210-212.
- Dökmen Ü. (2004). *İletişim Çatışmaları ve Empati*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Duğan, Ö. (2012). *Spor Felsefesi ve Etiği*. Hayrettin E. (Ed.), Spor bilimine giriş. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını. No.2509,
- Duman, E. (2023) *Lise Düzeyinde Öğrenim Gören Sporcu Öğrencilerin Fair-Play Yönelimlerinin İncelenmesi*. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi
- Durak, N. (2011). Gelenek ve Modernite Etkileşimi Bağlamında Spor Etiği. *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (27), 43-63.
- Duygu, N. (2022). *Savunma Sporunu Yapan Bireylerde Sportmenlik Davranışları ile Empatik Eğilim Düzeylerinin İncelenmesi (Şırnak İli Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi. Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. Mersin Üniversitesi.
- Efek, E. (2021). *Atletizm Sporunun Stres, Atılganlık ve Sportmenlik Düzeyleriyle İlişkisi*. Doktora Tezi. Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. Düzce Üniversitesi.
- Eler, S., & Bereket, S. (2001). Elit Türk ve Yabancı Hentbolcülerin Motorik Ve Fizyolojik Parametrelerinin Karşılaştırılması. *Gazi Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 6(4).
- Erdem, S. (2000). Olimpizm, Olimpik Hareket ve Fair-Play, Hacettepe Üniversitesi, *Yedinci Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi*, 27-29 Ekim, Kemer, Antalya, 8.142-147.

- Erdemli, A. (1996). *İnsan, Spor ve Olimpizm* (1 Baskı.). İstanbul. Sarmal Yayınevi, 151.
- Erdemli, A. (2008). *Spor Yapan İnsan* (1. Baskı). İstanbul: E Yayınları.
- Erkuş, A, Yakupoğlu S, (2001). Spor Ortamında Empati Ölçeği (Sem) Geliştirme Çalışması. *Hacettepe Spor Bilimleri Dergisi*, 12(1), 22-31.
- Franchini E, Nunes AV, Moraes JM, et al, (2007). Physical Fitness And Antropometrical Profile Of The Brazilian Male Judo Team. *J Physiol Anthropol*, 26, 59-67.
- Guttman HA, Laporte L, (2000). Empathy İn Families Of Women With Borderline Personality Disorder, Anorexia Nervosa, And A Control Group. *Family Process*, 39(3), 345-358.
- Gülle M, Beyleroğlu M, (2017). *Eleştirel Düşünme ve Empati*. Ankara: Efil Yayınevi.
- Günesen, İ. (2022). *Elit Düzey Boksörlerin Müsabaka Öncesi Kaygı Durumları ile Sportmenlik Yönelim Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. Bartın Üniversitesi.
- Güngör, H. (2022). *Amatör Sporcuların Empatik Eğilimleri, İletişim Becerileri ve Fairplay Anlayışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. Selçuk Üniversitesi
- Güven, A. (1982). *Ansiklopedik Spor Dünyası*. İstanbul: Serhat Yayıncılık.
- Hassandra M, Goudas M, Hatzigeorgiadis A, Theodorakis Y, (2007). A Fair Play Intervention Program İn School Olympic Education. *European Journal of Psychology of Education*, 22(2), 99-114.
- Haynes, F. (2002). *Eğitimde Etik*. Birinci Basım. İstanbul, Ayrıntı Yayınları.
- IOC (2019) Olympic Movement Anti-Doping Code. Online. Available at: <http://www.olympic.org/ioc/e/org/medcom/pdf/doping.codee.pdf> (23 January 2022).
- Johnson LV, (2005). *A Fair Play Unit For Elementary School: Getting the whole school involved*. Teaching Elementary Physical Education, 16(3), 16-19.
- Kaçay, Z., & Soyer, F. (2020). Coubertin'i Olimpizme Götüren Nedenler Üzerine Bir İnceleme. *Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 1 (2), 89-97.
- Kaçoğlu, C., Atalay, E. & Turhan, B. (2018). Fiziksel Temas İçeren ve İçermeyen Sporlarda Yaralanma Sonrası Spora Dönüşte Kinezyofobi Ve Depresyon Düzeylerinin İncelenmesi. *Spor Hekimliği Dergisi/Türk Spor Hekimliği Dergisi*, 53(2).
- Kağıtçıbaşı Ç. (2005). *Yeni İnsan ve İnsanlar*. 10. Baskı. İstanbul: Evrim Yayınevi; 2005.

- Kalliopuska M. (1987). Relation of Empathy and Self-esteem to Active Participation in Finnish Baseball. *Perceptual and Motor Skills* 65: 107-113.
- Kavalcı İ, Kalkavan A, Çakır Hİ, Işık U, Kayhan RF. Üniversite Futsal Takımlarında Yer Alan Sporcuların Fair Play Anlayışlarının Araştırılması, 6. *Uluslararası Bilim Kültür ve Spor Kongresi*, Lviv, Ukrayna, 25 - 27 Nisan 2018, 383-391.
- Keating, J.W. (1964). *Sportsmanship*. As A Moral Category. Ethics
- Keten M. (1993). *Türkiye’de Spor*, İstanbul.
- Kılınç, B. (2020). *Farklı Spor Branşlarıyla Uğraşan Bireylerin Sportmenlik Düzeylerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. Yozgat Bozok Üniversitesi.
- Kim H. B., Jung H. C., Song J. K., Chai J. H., Lee E. J. (2015). A Follow-Up Study On The Physique, Body Composition, Physical Fitness, And Isokinetic Strength Of Female Collegiate Taekwondo Athletes. *Journal of Exercise Rehabilitation*, 11(1), 57.
- Koç, Y. (2013). Beden Eğitimi Dersi Sportmenlik Davranışı Ölçeği (Bedsdö): Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 96–114.
- Konter, E. (2006). *Sporda Karşılaşma Psikolojisi*. Nobel Yayınları, 1. Baskı, Ankara, s: 10- 50.
- Kotan, R. (2004). *Profesyonel futbol takımı taraftarlarının fair play anlayışları üzerine bir araştırma (Trabzonspor örneği)* (Master's thesis, Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Köksal A, (2000). Müzik Eğitimi Alma, Cinsiyet ve Sınıf Düzeyi Değişkenlerine Göre Ergenlerin Empatik Becerilerinin Ve Uyum Düzeylerinin İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 99-107.
- Kulaber, E. (2021). *Spor Lisesi ile Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunda Öğrenim Gören Öğrencilerin Sportmenlik Yönelimlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi.
- Kumar, D. S. (2014). Differentials On Passing Ability Between Universal Attackers And Blockers Of Volleyball Players. *International Journal of Physical Education, Fitness and Sports*, 3(4), 91-94.
- Küçükataçken, V. (2019). *Amatör Kulüplerde Futbol Oynayan Sporcuların Fair-Play Anlayışlarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi.
- Loland, S. (2002). *Fair Play in Sport: A Moral Norm System*. London: Routledge, 2002.

- Lorimer R, Jowett S. (2009). Empathic Accuracy in Coach–Athlete Dyads Who Participate in Team And Individual Sports. *Psychology of Sport and Exercise*; 10: 152–158.
- Lupton, D. (2000). *Duygusal Yaşantı* (Çev: Cemal M). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Mathner, R.P., Martin, C.L., Tatum, S.A. ve Chouti, D. (2010). The Effects Of A Sportsmanship Educational Program On The Behavior Of College Intramural Sports Participants. *Recreational Sports Journal*, 34(2), 119-128
- McIntosh P. (1979). *Fair Play Ethics in Sport and Education*. London: Heinemann; 1979.
- Messing, M. (1991). "Fairness und Unfairness: Eine Austauschtheoretische Erklärung", In: *Beitraege zur SportwissenschaftFestschrift zum 80. Geburtstag von Prof. Dr. Berno Wischmann*, Red.: Helga Letzelter; Hans Günter Schöpe, 1. Aufl., Ahrensburg bei Hamburg: Czwalina, s. 30.
- Mori, S., Ohtani, Y., & Imanaka, K. (2002). Reaction Times And Anticipatory Skills Of Karate Athletes. *Human Movement Science*, 21(2), 213-230.
- Moscatelli, F., Messina, G., Valenzano, A., Monda, V., Viggiano, A., Messina, A., ... & Cibelli, G. (2016). Functional Assessment Of Corticospinal System Excitability İn Karate Athletes. *PLoS One*, 11(5), e0155998.
- Noreddine, Z., Djamel, M., Houcine, B. & Mohammed, S. (2016). The Effect of the Contrastive Training Using Weights and Plyometrics on the Development of the Vertical Jump Ability to Improve the Performance of the Smash for Volleyball Players. *European Journal of Physical Education and Sport*, (1), 24-30.
- Obminski Z, Lerczak K, Witek K, Pintera M, (2010). Studies On Lactate Peak in Blood Following Judo Match. *JCSMA*, 2, 95-99.
- Olimpiyat Komitesi. (2022). Fair-Play. olimpiyatkomitesi.org.tr. (Erişim:11.10.2022).
- Orhun, A. (1992). Fair Play Okul Sporunda Bir Eğitim İlkesidir. *Spor Bilimleri II. Ulusal Kongre Bildirileri*, 20-22.
- Öngel, B. (1997). Sporda Etik Değerler Açısından Doping. *Gazi Beden Eğitimi Spor Bilimleri Dergisi*, 2(2), 68-79.
- Özbek, M. (2005). İnsan ilişkilerinde empatinin yeri ve önemi. In *Journal of Social Policy Conferences (No. 49)*. Istanbul University.
- Pehlivan Z, (2004). Fair-Play Kavramının Getirilmesinde Okul Sporunun Yeri ve Önemi. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2(2), 49-53.
- Pekel A.Ö. 2023 Profesyonel Voleybolcuların Fair Play Algısı. *Spor Bilimleri Araştırma Dergisi*. 8(3).

- Proios, M., Doganis, G. ve Proios, M. (2006). Form Of Athletic Exercise, School Environment, And Sex İn Development Of High School Students Sportsmanship. *Perceptual and Motor Skills*, 103(1), 99–106. <https://doi.org/10.2466/pms.103.1.99-106>.
- Rahe Burkhard (1987). "Fair Play in Schule und Erziehung", *Schulverwaltungsblatt Niedersachsen*, 3, s. 78.
- Ramazanoğlu C. (1989). Improving On Sociology: The Problems Of Taking A Feminist Standpoint. *Sociology*, 23(3), 427-442.
- Renson, R (2009). Fair Play: Its Origins And Meanings in Sport And Society. *Kinesiology*, 41(1): 518
- Reynaud, C. (2011). Coaching volleyball technical and tactical skills. *Human Kinetics*.
- Rogers C. (1975). Empathic: An unappreciated way of being. *The Counseling Psychologist*, 5, 2-10.
- Rogers C. R. (1983), Empatik Olmak Değeri Anlaşılmamış Bir Varoluş Şeklidir. Akkoyun F. (Çev). *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*; 16(1): 103-121.
- Rokeach, M. (1973). *The Nature Of The Human Values*. New York: The Free Press.
- Ryska, T.A. (2003). Sportsmanship İn Young Athletes: The Role Of Competitiveness, Motivational Orientation And Perceived Purposes Of Sport. *Journal of Psychology*. 137, 273–293.
- Savaş, İ. (1998). *Spor Genel Kültürü*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, s:76- 78
- Sevim, Y. (1991). *Kondisyon Antrenmanı*. Ankara: Gazi
- Sevim, Y. (1997), *Antrenman Bilgisi*, Tutibay Ltd.Şirketi, Ankara, s:272
- Sezen Balçıkanlı G, 2009. *Profesyonel Futbolcuların Fair-Playe Yönelik Davranışları ile Empatik Eğilim Düzeyleri Arasındaki İlişki*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Sezen-Balçıkanlı, G. (2010). Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeğinin Türkçe Uyarlaması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi* 15(1), 1-10
- Sezen-Balçıkanlı, G., & Yildiran, I. (2011). Profesyonel Futbolcuların Sportmenlik Yönelimleri ve Empatik Eğilim Düzeyleri. *Sportmetre*, 9(2), 49-56.
- Sheela, K. S. (2018). Relationship Between Agility And Playing Ability Of Women Volleyball Players. *Int. J. Phy. Edu. Spo*, 3(01), 36-40.

- Shields D. L. L., Bredemeier B. J. L, (1995). *Character Development And Physical Activity*. Champaign, IL: Human Kinetics.
- Shields L. L. D, Bredemeier L. J. B. (1994). *Chracter Development and Physical Activity*. USA: Human Kinetics.
- Simon RL. (1991). *Fair Play: Sports, Values, and Society*. Boulder: Westview Press.
- Staub E. Commentary on Part 1. In: Esinberg N, Strayer J. (Editors). *Empathy and Its Development*. New York; Cambridge University Press; 1990: 103-115.
- Steenbergen J. (2004). *Boundaries to Sport: A Theoretical Analysis of the Concept Sport*. Maarssen: Elsevier.
- Stornes, T., & Bru, E. (2002). Sportspersonship and perceptions of leadership: An investigation of adolescent handball players' perceptions of sportspersonship and associations with perceived leadership. *European Journal of Sport Science*, 2(6), 1-15.
- Şahin H. M, Şebin K, Yılmaz M, Şahin M. (2014). *Sporda Şiddetin Boyutları*, Nobel Yayınevi, Ankara.
- Tan, K. S. (2004). Constructing A Martial Tradition: Rethinking A Popular History Of Karate-Dou. *Journal of Sport and Social Issues*, 28(2), 169-192.
- Tanrıverdi, H. (2012). *Spor Ahlakı ve Şiddet*. The Journal of Academic Social Science Studies. Publication of Association Esprit, Société et Rencontre Strasbourg/France, 5(8), 1071-1093.
- Taştan, N. (2020). Her Açından Rekreasyon. Cüneyt, T. (Ed). *Rekreasyon Paradigması*. (1.Baskı). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Taye, H. & Wondirad, S. (2017). The Relationship Between Agility and Jumping Ability of Ethiopian National Female Volleyball Players. *International Journal of Physical and Social Sciences*, 7(6), 130-146.
- Teke, E. (2018). *Sporcuların Kişilik Özelliklerinin Fair-Play Davranışına Etkisinin İncelenmesi*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı.
- Tel M. (2008). *Bir Spor Dalı Olarak Taekwondo*. e-Journal of New World Sciences Academy, 3(4), 194-202.
- Todd J. (2001) Body Knowledge, Empathy, and the Body Politic. *The Humanist*; 61(2): 23-28.
- Topan, A. (2011). *Ortaöğretim Kurumlarında Okullar Arası Futbol Müsabakalarına Katılan Öğrencilerin Fair-Play Anlayışlarının Kulüp Deneyimlerine Göre İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı. Gazi Üniversitesi.

- Vallerand, R.J., Briere N.M., Blanchard, C. ve Provencher, P. (1997). Development and Validation of the Multidimensional Sportspersonship Orientations Scale. *Journal of Sport & Exercise Psychology*; 19(2): 197-206.
- Varlık, Ö. (2021). *Lisanslı Olarak Spor Yapan Ortaöğretim Öğrencilerinin Sportmenlik Yönelimi Düzeylerinin Belirlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Beden Eğitimi Öğretmenliği Anabilim Dalı. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- Varlık, S. (1987). *Ring ve Ustaları*. Ankara: Öztekin Matbaacılık, s:185.
- Wandzilak, T., Carroll, T. ve Ansorge, C.J. (1988). Values Development Through Physical Activity: Promoting Sportsmanlike Behaviors, Perceptions And Moral Reasoning. *Journal of Teaching in Physical Education*. 8(1), pp. 13-22.
- Wispe L. (1986) The Distinction Between Sympathy And Empathy: To Call Forth A Concept, A Word Is Needed. *Journal of Personality and Social Psychology*, 50(2), 314-321.
- Wispe L. (1991) *A Division Of Plenum*. New York: Publishing Corporation Plenum Pres.
- Yetim, A. (2005). *Sosyoloji ve Spor*. Ankara: Morpa Kültür Yayınları.
- Yıldıran İ, (1992). Sporda fair play kavramının tarihsel boyutları. *Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri 2. Ulusal Kongresi Bildirileri*, Yayın No:3. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yayınları, 174-179.
- Yıldıran, İ. (2002). Fair-Play: Its Scope, Appearance And Development Perspectives In Turkey. *Gazi Journal of Physical Education and Sports Sciences*, 9(4), 3- 1.
- Yıldıran, İ. (2004). Fair Play: Kapsamı, Türkiye’deki Görünümü ve Geliştirme Perspektifleri. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 9(4), 3-16./11-14
- Yıldıran, İ. (2005). Fair Play Eğitiminde Beden Eğitiminin Rolü. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 5, (1), S.3–16.
- Yıldıran, İ.-Yetim, A. (1996) "Orta Öğretimde Beden Eğitimi Dersinin Öncelikli Amaçları Üzerine Bir Araştırma", *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, I, 3, s. 39-43.
- Yıldırım-Araz, G. (2022). Sporda Etik. Gökmen Ö. ve Mustafa Deniz D. (Ed.), *Sporun kavramsal temelleri-3*. İstanbul: Efe Akademi Yayınevi.
- Yıldız D, 1979. *Türk Spor Tarihi*. İstanbul: Eko Matbaası.
- Yiğit C. (2021) *Spor Lisesi Öğrencilerinin Sportmenlik Yönelimlerinin İncelenmesi (Doğu Anadolu Bölgesi Örneği)* İnönü Üniv, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Malatya

Yurdunmalı, C. (2019). *Genç Hentbolcularda Hentbol Antrenmanlarına Ek Olarak Üst Ekstremité Uygulanan 8 Haftalık Vibrasyon (Titreşim) Antrenmanlarının Atış Hızı Üzerine Etkisinin İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Erciyes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.

EKLER

Ek-1: Kişisel Bilgi Formu

ANKET FORMU

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı kapsamında yürütülen bu çalışmada **“Takım ve Mücadele Sporlarında Yarışan Sporcuların Fair Play Yönelimleri”** nin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma kapsamında hiçbir kişisel bilgi kullanılmayacaktır. Elde edilen veriler tez çalışması olarak kullanılacaktır.

Bu çalışmanın amacına ulaşabilmesi için cevaplarınızın içinizden geldiği gibi ve dürüst olması önem taşımaktadır.

Değerli katkılarınızdan dolayı çok teşekkür ederiz.

Nafiye KARAFALİ
Yüksek Lisans Öğrencisi

Dr. Öğr. Üyesi. Cengiz BAYRAKTAR

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1. Cinsiyetiniz? ☐ Erkek ☐ Kadın
2. Yaşınız? ☐ 18 ve altı ☐ 19-20 ☐ 21-22 ☐ 23 ve üstü
3. Yaptığınız spor dalı hangisidir?
☐ Basketbol ☐ Hentbol ☐ Voleybol ☐ Boks
☐ Judo ☐ Teakwondo ☐ Karate ☐ Diğer
4. Spor yapma yılınız aşağıdakilerden hangisidir?
☐ 1 yıl ve altı ☐ 2-4 yıl ☐ 5-7 yıl ☐ 8 yıl ve üstü
5. Sporculuk düzeyiniz?
☐ Okul Takımı ☐ Amatör Takım ☐ Milli ☐ Diğer.....
6. Haftalık Antrenman Sayısı?
☐ Haftada 1 gün ☐ Haftada 2 gün ☐ Haftada 3 gün ☐ Haftada 4 gün ve üzeri
7. Varsa yaptığınız spor branşında başarı düzeyiniz?
☐ Amatör veya Bölgesel ☐ Ulusal ☐ Uluslararası ☐ Diğer.....
8. Öğrenim düzeyiniz?
☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Önlisans ☐ Lisans ☐ Lisansüstü
9. Ekonomik durumunuzu nasıl değerlendiriyorsunuz?
☐ Düşük ☐ Orta ☐ Yüksek ☐ Çok Yüksek

Ek-2: Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelim Ölçeği

	ÇOK BOYUTLU SPORTMENLİK YÖNELİMİ ÖLÇEĞİ Her ifadenin karşısında bulunan; (1) Kesinlikle Katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3): Kararsızım, (4) Katılıyorum ve (5) Tamamen Katılıyorum anlamına gelmektedir. Lütfen her bir ifadeye mutlaka tek yanıt veriniz ve kesinlikle boş bırakmayınız. En uygun yanıtları vereceğinizi ümit ederek katkılarınız için teşekkür ederim.	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1	Maçı kaybetsem de rakibimi tebrik ederim	1	2	3	4	5
2	Bir yenilgiden sonra rakip takım antrenörü ile tokalaşırım.	1	2	3	4	5
3	Bir yarışmadan sonra rakibimi iyi performansından dolayı kutlarım.	1	2	3	4	5
4	Galip geldiğimde bile, kaybeden rakibimin gayretini takdir ederim.	1	2	3	4	5
5	Kazansam da kaybetsem de rakibimle tokalaşırım.	1	2	3	4	5
6	Hakem kararlarına uyarım.	1	2	3	4	5
7	Oyun kurallarına saygı duyar ve uyarım.	1	2	3	4	5
8	Yaptığım sporun tüm kurallarına mutlaka uyarım.	1	2	3	4	5
9	Hatalı karar verdiğinde bile hakeme saygımı kaybetmem.	1	2	3	4	5
10	Hakemler dışında, resmi maç/saha görevlilerinin uyarılarını da dinlerim.	1	2	3	4	5
11	Kaybedeceğimden emin olsam bile maçta elimden gelen çabayı gösteririm.	1	2	3	4	5
12	Maçta çok hata yapsam bile mücadeleyi bırakmam.	1	2	3	4	5
13	Eksikliklerimi gidermek için neler yapacağımı düşünürüm.	1	2	3	4	5
14	Tüm antrenmanlara katılmak benim için önemlidir.	1	2	3	4	5
15	Antrenmanlarda elimden gelen her şeyi yaparım.	1	2	3	4	5
16	Yere düşen rakibimin kalkmasına yardım için elimi uzatırım.	1	2	3	4	5
17	Eğer elimden gelirse, haksız bir şekilde oyundan atılmak üzere olan rakibimin oyunda kalması için hakemle konuşurum.	1	2	3	4	5
18	Rakibim sakatlandığında, yardım alabilmesi için hakemden oyunu durdurmasını isterim.	1	2	3	4	5
19	Rakibim haksız yere cezalandırılırsa bu durumu düzeltmeye çalışırım.	1	2	3	4	5
20	Rakibim spor malzemelerini unutmuşsa yedeklerimi ona ödünç veririm.	1	2	3	4	5

Ek-3: GSİM Ölçek Kullanım İzni

T.C.
RİZE VALİLİĞİ
Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü

Sayı : E-97230395-604.02-6137758

14.11.2023

Konu : Araştırma İzni-Nafiye KARAFAZLI

Sayın Nafiye KARAFAZLI

İlgi : Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü'nün
E-19527874-302.08-8157 sayılı ve 18.01.2023 tarihli yazısı.

İlgi yazı ile başvurusu yapılan tez çalışması kapsamında "*Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği*" adlı çalışmasına ait ekteki ölçeğin İl Müdürlüğümüz bünyesindeki sporculara uygulanması İl Müdürlüğümüzce uygun görülmüştür.

Gereğini rica ederim.

Gürhan YILDIZ
İl Müdürü

Ek: Ölçek (5 Sayfa)

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Doğrulama Kodu: BC670027-415D-4FF4-8485-CDB719A12920

Doğrulama Adresi: <https://www.turkiye.gov.tr/gsb-ebys>

Adres: Müftü Mahallesi Stadyum Sokak No:36 Merkez / RİZE

Telefon: (0464) 213 04 81 Belgegeçer: (0464) 213 04 80

Elektronik Ağ: <http://rize.gsb.gov.tr> e-posta: rize@gsb.gov.tr

KEP Adresi : genclikvesportbakanligi@hs01.kep.tr

Bilgi için:Şeyda TOPÇU

Memur

Telefon No:(464) 213 04 81-

117

ETİK KURUL KARARI

**T.C.
RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURULU**

DEĞERLENDİRME RAPORU

Toplantı Tarihi : 28/12/2022
Toplantı K. Sayısı : 2022/316

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Lisansüstü Eğitimi Enstitüsü Öğrencisi Nafiye KARAFAZLI'nın "Takım ve Mücadele sporlarında yarışan sporcuların fair play yönelimleri" isimli projesi kapsamında yürütülecek çalışmalar için izin talebi kurumumuzca değerlendirilmiş olup;

- ☒ Etik açıdan uygun bulunmuştur.
- ☐ Etik açıdan uygun bulunmamıştır.
- ☐ Etik açıdan önerilen değişikliklerin yapılmasıyla uygun bulunmuştur.

Prof. Dr. Nebi GÜMÜŞ
Başkan